

Standardtitelblad

til seminaropgaver, praktikrapporter, projekter og specialer
Titelbladet placeres i opgaven umiddelbart efter selvvalgt forside

Til **obligatorisk** brug på alle ovennævnte opgavetyper på:

- BA - politik og administration
- BA – samfundsfag som centralt fag og tilvalgsfag
- Kandidat – politik og administration
- Kandidat – samfundsfag som centralt fag og tilvalgsfag
- Cand. it i it-ledelse
- BA – offentlig innovation og digitalisering

(Alle felter skal udfyldes)

Uddannelse: Kandidat – Samfundsfag som centralt fag	Semester: 10.
Udarbejdet af (Navn(e))	Modul
Bo Michael Andersen	
Opgavens art (seminaropgave, projekt, bachelorprojekt, praktikrapport eller speciale): Speciale	
Titel på opgave: Ytringsfriheden under forandring: En kritisk diskursanalyse.	
Vejleders navn: Karen Nielsen Breidahl	
Afleveringsdato: 2. oktober 2015.	
Antal normalsider (excl. bilag, indholdsfortegnelse og litteraturliste): 80,4	
Antal anslag (excl. bilag, indholdsfortegnelse og litteraturliste): 192.906	
Tilladte normalsider jf. studieordning/formalia i moodle: 180.000. Dispensation fra Lene Dalsgaard: 10% ekstra = 198.000	

OBS! Hvis du overskrider de tilladte antal normalsider, kan din opgave afvises efter aflevering

**Ytringsfriheden under forandring:
En kritisk diskursanalyse**

**Af Bo Michael Andersen
Samfundsfag, Speciale
Aalborg Universitet, 2. oktober 2015**

Abstract

In this thesis, I have studied how freedom of expression in Denmark has developed since 2001. Based on a critical discourse analysis, I have selected four points of impact, that in my opinion, common representing four interesting and significant events in the development of free speech in Denmark.

Based on the problem formulation: "How are the discursive practice of freedom of expression developed in a dialectical relation to the social and political practice?" I have worked at answering it.

My definition has meant that my four focus points located in the period 2001 - 2015. These were the attacks on New York and Washington DC in 2001, the Danish Mohammed cartoon crisis from 2005 to 2007, the attack on Charlie Hebdo in Paris in 2015 and the attack on Krudttønden in Copenhagen that same year.

I have chosen to focus on the political sphere. A choice that defines me from many other options. Specifically, I have based my empirical foundation on Denmark's prime ministers, who were leaders in the given periods.

The thesis is an in depth analysis of the following four events where I've chosen Norman Fairclough's critical discourse analysis as my main method. Fairclough himself, has not invented the critical discourse analysis, but his version of it, has a very usable and useful functionality for this thesis' focus. When using Fairclough's critical discourse analysis, theory and methodology are related together. I have similar to most other discourse analysis, based my epistemology and ontology on the social constructivist philosophy of science.

To help myself to answer my problem formulation the best possible way, I've listed three working questions, that will be used in the 2nd part of the analysis. Besides this, I take advantage of Fairclough's three-dimensional model, which consists of three parts. A text-oriented linguistic part, a discursive practice and last a social practice, which puts the changes into the social world.

I conclude the thesis with an answers to my problem formulation. The main conclusions are as follows:

The discursive practices around the four studied events were characterized and framed by a battle of values between "us": the democratic countries, and their opposites; "Them".

Developments in the discursive understanding of "us", as being from Denmark, and as part of the democratic West. To become a nation of peculiar fighters for freedom of speech.

Denmark's discursive understanding of themselves as the leaders in the freedom of expression was also reflected in the social practice, of incidents where our inviolable and totalitarian views on freedom of expression, in contrast to others, who are more attentive to the limits of free speech.

"They", that threatened freedom of expression, were in 2001 mainly a threat from abroad. In later times, "they" began a transformation, and found themselves as a lurking enemy, potential to be found anywhere in the Danish society.

"Us" and "them" has in many ways been linked to a more polarized Denmark, where the population reflects a disagreement in whether freedom of expression actually endangered

Finally, it can be concluded that the discursive practice of freedom of expression has moved from the high politics to nationwide to focus on everyday life and an individual level.

Each Dane must cherish it in his daily life.

Indholdsfortegnelse

ABSTRACT	4
TABEL OG FIGUR-OVERSIGT	8
BEGREBSOVERSIGT OG LÆSEVEJLEDNING	8
INDLEDNING OG PROBLEMATISERING.....	9
INDLEDNING	9
PROBLEMFELT	10
DEFINITION AF YTRINGSFRIHEDEN	10
YTRINGSFRIHEDEN FORSTÅET I ET DISKURSANALYTISK PERSPEKTIV	11
SPECIFICERING AF GENSTANDSFELTET	12
AFGRÆNSNING I TID; EN NY HISTORISK EPOKE.....	12
AFGRÆNSNING I RUM; FOKUS PÅ DEN POLITISKE SFÆRE.....	13
SPECIALETS PLACERING OG BERETTIGELSE I FELTET	14
PROBLEMFOMULERING	14
SPECIFICERING AF FOKUSOMRÅDER	15
DISPOSITION	16
METODE, TEORI, VIDENSKABSTEORI.....	17
UNDERSØGELSENS CASE DESIGN	17
DET EMPIRISKE FUNDAMENT.....	18
AFGRÆNSNING OG UDVÆLGELSE AF EMPIRI.....	19
DISKURSANALYSE: TEORI OG METODE.....	23
VALGET AF FAIRCLOUGH'S KRITISKE DISKURSANALYSE	23
DE VIDENSKABSTEORETISKE UDGANGSPUNKTER.....	23
SOCIALKONSTRUKTIVISMEN	23
DE EPISTEMOLOGISKE KONSEKVENSER	24
SIKRING AF UNDERSØGELSENS VALIDITET	26
SAMFUNDSFORSTÅELSE	26
REDSKABER TIL ANALYSE AF KOMMUNIKATIV PRAKSIS	30
REDSKABER TIL ANALYSE AF DISKURSIV PRAKSIS	31
'THE MISSING LINK' I ANALYSEN	32
DISKURSANALYTISK ANALYSESTRATEGI.....	33
DEL 1: TEKSTANALYSE AF HVER ENKELT BEGIVENHED	35
DEL 2 FORTSAT: ANALYSE AF DEN DISKURSIVE PRAKSIS.....	36
DEL 3: ANALYSE AF DIALEKTIKKEN MED DEN SOCIALE PRAKSIS	36
ANALYSE DEL 1: TEKSTANALYSE AF DE KOMMUNIKATIVE BEGIVENHEDER.....	37
ANALYSE AF 11. SEPTEMBER 2001.....	37
TALENS KONTEKST	37
TALENS CENTRALE TEMAER OG INDHOLD	37
TRANSITIVITET	38
DISKURSORDENEN	39
MODALITET	40
ANALYSE AF MUHAMMEDKRISEN I 2005-2007.....	41
TALENS KONTEKST	41
TALENS CENTRALE INDHOLD OG TEMAER	42
TRANSITIVITET	43
DISKURSORDENEN	43
MODALITET	46
ANALYSE AF CHARLIE HEBDO 2015.....	46

TALENS KONTEKST	46
TALENS CENTRALE INDHOLD OG TEMAER	47
TRANSITIVITET	48
DISKURSORDENEN	48
MODALITET	50
ANALYSE AF KRUDTTØNDEN 2015	50
TALENS KONTEKST	50
TALENS CENTRALE INDHOLD OG TEMAER	51
TRANSITIVITET	52
DISKURSORDENEN	52
MODALITET	53
<u>ANALYSE DEL 2: DEN DISKURSIVE PRAKSIS</u>	<u>55</u>
ANALYSE AF TEMAER OG TRANSITIVITET	55
HVEM ER FJENDEN MOD YTRINGSFRIHEDEN?.....	55
HVEM EJER YTRINGSFRIHEDEN?.....	58
HVORDAN FORSVARES YTRINGSFRIHEDEN?	61
ANALYSE AF DEN DISKURSIVE UDVIKLING	66
DELKONKLUSION ANALYSE DEL 2.....	68
FRA 11. SEPTEMBER 2001 TIL MUHAMMEDKRISEN	68
FRA MUHAMMEDKRISEN TIL CHARLIE HEBDO OG KRUDTTØNDEN.....	69
<u>ANALYSE DEL 3: DIALEKTIKKEN OG DEN SOCIALE PRAKSIS</u>	<u>70</u>
FORANDRINGSKNUDEPUNKTERNE OG DERES KOBLING TIL SOCIAL PRAKSIS	70
VÆRDIKAMPEN SOM GENNEMGÅENDE OG STADIGT MERE INTENSIVERET DISKURS	72
DANMARK SOLO – INDFØRELSEN AF DEMOKRATI I DE TOTALITÆRE REGIMER.....	75
DANMARK SOM FRONTKÆMPERE FOR YTRINGSFRIHEDEN – DEMOKRATIETS SUVERÆNE IDÉ.....	77
DEN POTENTIELLE FJENDE, DER LURER OVERALT – OG DEN ØGEDE OVERVÅGNING	78
POLARISERING OG FÆLLESSKAB	79
DEN INDIVIDUELLE KAMP FOR YTRINGSFRIHEDEN I HVERDAGEN	80
<u>AFSLUTNING</u>	<u>83</u>
KONKLUSION	83
EFTERRATIONALISERING.....	84
PERSPEKTIVERING	85
<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>87</u>
<u>BILAG.....</u>	<u>92</u>

Tabel og figur-oversigt

Tabel 1: Brugte forkortelser i specialet.....	8
Tabel 2: Grundlovens paragraf 77	10
Tabel 3: Grundlovens §38, stk. 1	22
Tabel 4: Udvalgte begivenheder	22
Tabel 5: Analysestrategi	34
Tabel 6: Diskurser fra analyse del: 1	66
Figur 1: Fire typer casestudier	18
Figur 2: Fairclough's tre-dimensionelle model (Fairclough 1992a: 62-64).....	29
Figur 3: Dansk Folkepartis vælgertilslutning 1998-2015.....	80

Begrebsoversigt og læsevejledning

I citater og referencer bruges nedenstående forkortelser

Tabel 1: Brugte forkortelser i specialet

Brugt forkortelse	Fulde navn	Funktion	Tidsperiode
PNR	Poul Nyrup Rasmussen	Statsminister	1992 - 2001
AFR	Anders Fogh Rasmussen	Statsminister	2001 - 2009
HTS	Helle Thorning-Schmidt	Statsminister	2011 - 2015

Igennem specialet vil jeg ofte henvise til statsministrene med overstående forkortelser. Fx bliver Helle Thorning-Schmidt omtalt som ”HTS”. Dette er valgt pga. at overstående bliver benyttet i et stort antal anslag, og årsagen er derfor af en praktisk karakter.

Analysen af de fire kommunikative begivenheder (se side 22), trækker på de udvalgte taler. For en god ordens skyld, vil jeg gerne understrege, at hvor der ikke er kildehenvisning, vil de indsatte citater referere til den tale, der bliver analyseret i det givne afsnit.

Indledning og problematisering

Indledning

Alle borgere i Danmark kan udtrykke det, de vil. Man kan sige, skrive eller på anden måde udtrykke sine tanker offentligt. Men selvom grundloven garanterer ytringsfrihed for alle, så kan den i nogle situationer begrænses. Lovgivningen sætter nemlig nogle grænser for, hvad man kan tillade sig at sige eller skrive offentligt. Hvis man ved fejlagtige fakta fornærmer et andet menneske offentligt, kan man risikere at blive stævnet i en såkaldt injuriesag, og hvis man ytrer noget, der truer landets sikkerhed, kan man blive tiltalt med terrorparagraf (jf. Straffelovens § 114). Dertil har også specifikke grupper lovbestemte begrænsninger. Myndighederne har lov til at indskrænke fængslede ytringsfrihed, hvis det er nødvendigt for sikkerhed og orden. Forsvaret har lov til at indskrænke soldaternes ytringsfrihed, hvis det sker af hensyn til orden og disciplin. Offentligt ansatte er underlagt tavshedspligt, hvilket betyder, at sagsbehandleren ikke må udtale sig om en række personoplysninger, som han eller hun har fået gennem sit arbejde.¹ Således er ytringsfriheden en svært defineret størrelse. Den anses både som et af vores samfunds vigtigste grundpiller, men har samtidig begrænsninger og modifikationer under forskellige omstændigheder, hvor det anses som mest hensigtsmæssigt af forskellige årsager. Ytringsfrihedens absolutthed versus grænserne for den kan herved ses som en lidt diffus størrelse, som varierer i kraft af sociale vurderinger og hensyn til andre aspekter af det sociale og politiske liv.

Udgangspunktet for specialet er at undersøge ytringsfrihedens dynamik, samt hvordan betydningen af ytringsfriheden udvikler sig i en given samfundsmæssig kontekst. Mit udgangspunkt for at undersøge netop dette er, at jeg gennem en årrække har observeret en kraftig intensivering af ytringsfrihedsbegrebets betydning og placering i den offentlige debat. Begrebet tilsyneladende blevet mere og mere aktuelt, da det over de sidste år nærmest dagligt har været et fokusområde i aviser, debatprogrammer, organisationer med mange flere. Debatten vil tilsyneladende ingen ende tage. Ønsker man et aktuelt eksempel på dette, kræver det blot, at man åbner en avis eller besøger en nyhedsside. I sommeren 2015 blev Folkemødet på Bornholm blevet voldsomt kritiseret for at have afvist den nationalistiske politiske gruppe ”Gyldent Daggy”, der ønskede at deltage i arrangementet. De blev afvist med den begrundelse at de blot ønskede at deltage for at provokere og misbruge ytringsfriheden (DR: 2015a). Selv mener partiet, at det er et brud på deres ytringsfrihed, at de er blevet afvist. Ytringsfriheden er således blevet en kampplads, hvor forskellige aktører kæmper om at pådutte forskellige

¹ Straffelovens § 102, og § 114, Folketingets leksikon

begivenheder i samfundet bestemte betydninger, der relaterer sig til begrebet. Der kæmpes med andre ord om at definere ytringsfriheden og dens samfundsmæssige betydning. Hvad er ytringsfriheden, hvem tilhører den, og hvor går grænserne for den? Dertil er spørgsmålet, hvorfor og hvordan det er blevet sådan. Hvilke samfundsmæssige omstændigheder har medført, at der er sket så kraftig en intensivering i debatten om netop ytringsfriheden, og hvorfor er ytringsfrihedsbegrebet pludseligt blevet et domæne i den offentlige debat, der skaber så kraftige reaktioner? Der kan i sagens natur ikke findes én absolut årsag, der kan forklare denne intensivering. I dette speciale vil jeg undersøge nogle af de dynamikker, der driver begrebets udvikling, og er en medvirkende årsag til, at ytringsfriheden har fået den betydning og funktion, den har i dag.

Problemfelt

I dette indledende afsnit vil jeg udfolde specialets problemfelt, idet jeg vil uddybe og specificere ytringsfriheden som fænomen. Dette vil ske ved en definition af begrebet ytringsfrihed, en problematisering af det som socialt og politisk fænomen, samt en indskrivning af fænomenet i det diskursanalytiske perspektiv, der vil danne ramme om undersøgelsen.

Definition af ytringsfriheden

Ytringsfriheden har som udgangspunkt en klar og fast juridisk betinget status, der er nedskrevet i Grundloven af 1953. I forbindelse med indførslen af demokrati i Danmark blev retten til at ytre sig frit en fundamental forudsætning for det danske samfund. I grundloven formuleres den, som følger:

Tabel 2: Grundlovens paragraf 77

<p><i>Enhver er berettiget til at tryk, i skrift og tale at offentliggøre sine tanker, dog under ansvar for domstolene. Censur og andre forebyggende forholdsregler kan ingensinde på ny indføres.</i></p> <p>Kilde: Danmarks Riges Grundlov af 5. Juni 1953.</p>

Paragraffen kan forstås som en del af en lovtekst, der blev skabt for at beskytte individer og institutioner i samtiden.

Selvom dette kan fremstå som selve ytringsfrihedens grundlag, så går selve forståelsen af ytringsfriheden og dens kerneindhold meget længere tilbage i historien. Godt nok er *begrebet* ytringsfrihed først opstået i forbindelse med Grundloven af 1849, men ideer og tanker om retten til at ytre sig kan føres endnu længere tilbage i historien. I Danske Lov af 1683² findes paragraffer, der censurerer

² Danske Lov af 1683 er en lovsamling af middelalderlige lov, der først blev samlet i Danske Lov i 1683. Lovene eksisterede allerede længe inden de blev samlet.

ytringer mod konge, kirke og religion (Ilsøe:1973). Dette er ikke længere aktuelt i lov, og i dag ville det tværtimod virke absurd at censurere udtalelser om så centrale institutioner. Dermed skal ytringsfriheden ses som et produkt af sin samtid. I takt med at samfundet har udviklet sig siden 1953, så har ytringsfriheden, dens betydning og funktion ligeledes ændret betydning, så den er tilpasset de aktuelle samfundsforhold. Samfundsborgere ytrer sig i dag på anden vis og om andre ting. Ytringsfrihed er altså opstået i en bestemt kontekst og fungerer nu i en ny kontekst, hvorfor begreb og virkelighed ses i et flow og et sammenspil, der forandrer sig over tid. Det er netop dette samspil og begrebets udvikling, der er specialets genstandsfelt.

Ytringsfriheden forstået i et diskursanalytisk perspektiv

Jeg vil nu indskrive problematikken i det diskursanalytiske perspektiv, som den gennem specialet vil blive betragtet indenfor. Derved er mit fokus på sprogets rolle (begrebet ytringsfrihed) og dets dynamik med faktiske begivenheder i den sociale - og i særdeleshed politiske verden.

Det er en af specialets teser, at den kraftige intensivering af debatten om ytringsfriheden i Danmark har sit afsæt i begivenheder i den sociale verden. Frygten for at give afkald på ytringsfriheden, som i adskillige tilfælde er italesat som en af vor tids helt store skræmmebilleder og som et symbol på, hvordan vestlige demokratiske værdier clincher med den øvrige verden. Selvom man kan argumentere for, at ytringsfriheden i Danmark er vanskelig at true (qua sine brede betydning jf. grundloven), så bliver den igennem en lang række enkeltsager italesat som værende under angreb. Sproget er derfor en primær medskaber af problemet – både i konstitueringen af et nyt problem eller fjendebillede – og i hele problemets elementer, årsager og løsninger. Terrorangrebet mod World Trade Center i New York 11. september 2001 var ikke blot et angreb på uskyldige mennesker, men blev i den offentlige debat også fremstillet, italesat og konsumeret som et angreb på den vestlige verdens demokratiske værdier. Politikere, medier, organisationer samt almene borgere var alle enige om, at angrebet på Vesten ikke blot kunne afgrænses til et tab af 3000 menneskeliv. Selve ytringsfriheden var under angreb, som mange valgte at italesætte det (Bush: 2001). Intensiveringen af ytringsfriheden som begreb kan derved indskrives i en nationalistisk højredrejning i den vestlige verdens politiske arenaer, hvor der fokuseres ekstremt meget på kløften mellem Vesten og resten af verdens forståelse af ”det rigtige liv”.

Det er ikke kun de givne begivenheder, der har forandret italesættelserne omkring ytringsfriheden. De omvendte forhold har også fundet sted - i og med, at de sproglige konstitueringer har medvirket

til at ændre social praksis. Fx har dansk udenrigspolitik ændret karakter siden 2001. I takt med intensivering af debatten om ytringsfriheden har Danmark ligeledes skiftet kurs i sin udenrigspolitiske aktivitet. En udvikling der groft sagt gik fra en militær pacifisme til aktiv krigsførelse i et antal af lande. Krigen i Afghanistan (2001) og Irak (2003) havde eksempelvis det formål at indføre demokrati - og herunder demokratiske rettigheder som ytringsfrihed (jf. AFR, se bilag #2). Gennem fortællinger (diskurs) skabes der frygt og fjender, og herigennem affødes der vice versa reaktioner (praksis).

Disse perspektiver på den diskursive dynamik mellem anvendelse af sprog/begreber og faktiske sociale/politiske handlinger vil udgøre mit speciales perspektiv og være den ramme, jeg forstår og behandler problemstillingen indenfor.

Specificering af genstandsfeltet

Med afsæt i det diskursanalytiske perspektiv er det endvidere mit udgangspunkt, at ytringsfriheden italesættes i en ramme, der forbinder enkelte begivenheder i en diskursiv sammenhæng, der rækker langt ud over den enkelte faktiske begivenhed og de faktisk implicerede. Det er derfor muligt at undersøge ovenstående problemstilling gennem et afgrænset felt – en række begivenheder, der medskaber, og ikke mindst aktualiser en række diskurser om ytringsfriheden, som får, og har langt mere omfangsrig dækning, og bygger på, såvel som spreder en langt mere omfattende samfundssyn.

Dertil er det naturligvis ikke muligt at indfange alt, hvad der er sagt om ytringsfriheden, hvorfor en afgrænsning i sagens natur er nødvendig. Jeg vil derfor afgrænse specialets fokusområde i tid og rum (sfære).

Afgrænsning i tid; en ny historisk epoke

År 2001 bliver starten på min tidlige afgrænsning. Dette er ikke et tilfældigt tidspunkt for min interesse for ytringsfrihedsbegrebets intensivering i den offentlige debat. Terrorangrebet 11. september 2001 er afsættet, og den konkrete begivenhed der markerer starten på en udvikling, som sker op til i dag (2015). Her er det min tese, at der er sket en helt særegen udvikling i ytringsfrihedens begrebsliggørelse efter denne begivenhed, hvor ytringsfriheden har fået en på mange måder ny betydning og funktion. Dette begrundes jeg i en antagelse om, at det var her, der opstod et nyt fjendebillede, som vestens største trussel (og modsætning). Altså skete der et afgørende skred på diskursivt plan, hvor nye sproglige konstruktioner blev spundet rundt om os vesten - herunder Danmark – vores venner og fjender, samlende og adskillende linjer mellem mennesker, handlinger, samfundsforhold og politiske systemer.

Også på den materielle plan i form af social og politisk virkelighed blev denne dag epokegørende. Mange beskriver tiden efter 11. september 2001 som en ny historisk epoke, hvor der skete afgørende politiske ændringer, som har forandret virkeligheden for mennesker verden over. Frygten for terror betød nye politibeføjelser, der bl.a. gjorde, at efterretningstjenesten fik beføjelser, der gav dem lov til at overvåge, uden der var givet kendelse dertil. Sikkerheden – og derved kontrollen – over for mennesker blev fra denne dag intensiveret betydeligt, hvilket man oplever på alle sociale planer. Fra storpolitisk plan med deltagelse i flere krige til den almindelige sociale praksis for ethvert individ, som oplever øget kontrol i lufthavnene, stor panik over glemte tasker i S-toget og generelt må se sig overvåget i stadig flere sammenhænge. Dette især, hvis man har karakteristika, der stemmer overens med fjendebilledet - islamisten, der ønsker at ødelægge vesten og indføre sharia-lovgivning i stedet for demokrati. Det mest presserende eksempel herpå er vel den studerende i S-toget, der både havde mellemøstligt udseende, og sågar virkede nervøs, hvorfor en landsdækkende militant eftersøgning af en terrormistænkt blev iværksat (DR: 2014; Jyllands-Posten 2014).

Afgrænsning i rum; fokus på den politiske sfære

Ytringsfriheden skabes, forandres og eksisterer i en lang række sociale sfærer, hvorfor det er nødvendigt at afgrænse sig. I de forskellige sfærer er der ligeledes forskel på, hvordan man italesætter diskurserne; ud fra et akademisk perspektiv på uddannelsesinstitutioner, ud fra et følelsesmæssigt perspektiv over en øl eller kop kaffe, ud fra et nyheds/sensationsperspektiv i medierne.

Jeg vil fokusere min undersøgelse omkring den politiske sfære, hvilket ligger lige for ift. specialets studieretning - samfundsfag. I takt med forandringer i den sociale verden synes ytringsfrihedens udvikling at være blevet politiseret. Det er min tese, at ytringsfriheden bredt på den politiske scene (med undtagelser naturligvis) er blevet en uomtvistelig sandhed eller på grænsen til et dogme - eksempelvis illustreret ved, at Jyllands-Posten under Muhammedkrisen (2005) undskyldte og fortrød sine handlinger (Jylland-Posten: 2006a), mens regeringen nægtede at gøre det samme (Politiken: 2006). Ytringsfriheden synes i det hele taget at være blevet gjort ukrænkelig på den politiske scene – dette er i hvert fald mit udgangspunkt, som selvfølgelig kan vise sig at være forkert.

Da ytringsfriheden og de dertilhørende problematikker er geografisk omfattende med ligheder og forskelle rundt omkring i verden, så vælger jeg at afgrænse mig til Danmark. Selvom der i en globaliseret politisk verden er uløselige sammenhænge med andre lande og deres holdninger og håndtering heraf, så holder jeg fokus på Danmark – trækker globale perspektiver ind, hvor det er relevant, men altid henholdt til Danmark.

Specialets placering og berettigelse i feltet

Ytringsfriheden har, som det fremgår af ovenstående, været genstand for meget opmærksomhed i den givne periode – også af forskningsmæssig karakter. Nyere forskning inkluderer bl.a. Christian Rostbøll (Rostbøll:2007), som har forsket i ytringsfrihedens placering i brydningstider, som Muhammedkrisen og kulturmødet mellem vestlige og ikke-vestlige lande. Sune Lægaard (Lægaard:2014) sætter ytringsfriheden ind i en demokratisk diskussion, hvor han problematiserer begrebets berettigelse i et moderne demokratisk samfund. Især hvorledes det skal fungere i et legitimt demokrati som et begreb, der bliver udfordret af nuancerede forståelser. Samt Rune Stubager mf. (Stubager:2014) som behandler demokratiske problemer affødt af Muhammedkrisens verdensomspændende forståelser mm.

Jeg ønsker med mit speciale at bidrage til feltet med et helikopterperspektiv på den måde, vi har talt om og handlet på ytringsfriheden i den historiske periode 2001-15. Det er i den diskursanalytiske ånd min hensigt at blotlægge de sandheder, vi bygger vores samfund på, og vise at dette ikke er naturgivent, men i høj grad en konsekvens af hvad der sker i verden, og hvordan vi taler om det - altså at det der skete i den politiske verden i perioden, til dels en konsekvens af hvordan man valgte at italesætte forskellige faktiske hændelser og ting i virkeligheden. Alt i alt et uendeligt komplekst samspil, der trækker tråde i alle retninger, som jeg på ingen måde vil hævde, at jeg - eller andre for den sags skyld – har mulighed for at afdække fyldestgørende. Det jeg ønsker med mit speciale er derimod *at åbne blikket for skabelsesprocessen* og skabe en problemstilling, der gør det usynlige og implicite eksplícit, så der er grundlag for at forholde sig kritisk dertil. Altså er målet med specialet en systematisk fremdragelse og synliggørelse af de diskursive mekanismer, der har ført ytringsfrihedens betydning hen, hvor den er i dag. Herved vil jeg ikke gå i dybden med et enkelt aspekt ved at åbne op for flere problematikker, jeg selv og andre kunne gå videre med.

Problemformulering

Som konsekvens af ovenstående har jeg valgt at opstille følgende problemformulering for specialet:

”Hvordan har den diskursive praksis omkring ytringsfriheden udviklet sig i et dialektisk forhold til den sociale og politiske praksis?”.

Uddybende vil denne problemformulering målrette en undersøgelse af, hvordan den diskursive praksis – italesættelserne af ytringsfriheden, som giver begrebet dets betydning - har ændret sig over tid og i samspil med en række udvalgte sociale begivenheder, der i den grad har sat ytringsfriheden i fokus. Herunder fokuseres der, som det også fremgår af problemformuleringen, på dansk politik som

arena for ytringsfrihedens udvikling. 2001 er valgt som starttidspunkt for en udvikling, da tiden derefter betegnes som en historisk epoke, hvor ytringsfriheden har fået en helt central betydning.

Specificering af fokusområder

Ytringsfriheden undersøges ud fra en række forud antagelser, som jeg har problematiseret i det ovenstående, hvorfor der er tale om en oplevet tendens, jeg gerne vil forstå i dybden. Dertil er empirien også så stor og flydende, at det er nødvendigt med redskaber til at få fat om den og få det centrale ud af den. Af disse årsager vil jeg starte med at lave en række fokuspunkter, der vil hjælpe mig med at få struktur over empirien og analysen.

I det følgende vil jeg se nærmere på den mere konkrete hypotese om, hvad der kan antages at være på spil i de sidste års store politiske fokus på ytringsfrihed. Efter årtier med den kolde krig kan der argumenteres for, at der er opstået en ny modpol til den vestlige verden i form af international terrorisme, der nu besidder den mest fremtrædende placering på den internationale scene. Berlinmuren fald i 1989 og Sovjet Unionens kollaps i 1990 blev slutningen på den kolde krig, og Rusland blev etableret som et demokrati med markedsøkonomi og en fri grundlov, hvor ytringsfrihed og andre borgerrettigheder blev etableret (McCauley: 2007). Dermed blev truslen, som den vestlige verden med USA i spidsen havde kæmpet mod, fjernet, hvorfor USA og den vestlige verden ikke længere havde noget fjendebillede eller en modpol, der repræsenterede det modsatte af deres levevis. I dette vakuum kan det argumenteres for, at et nyt storpolitisk os og dem forhold blev etableret. Terrorangrebet 11. september 2001 står som et symbol på dette skifte i den internationale politiske scene, og har været toneangivende lige siden.

Med det diskursanalytiske – og derfor socialkonstruktivistiske og (post)strukturalistiske – perspektiv i mente, så konstrueres verdens orden netop ud fra skel og forskel (Jørgensen 1999: 15). Derfor er det ikke muligt for vesten at definere, hvem vi er, og hvad der kendetegner os uden samtidig at sige, hvad vi *ikke* er. Vi har således brug for en modpol, der afgrænser vores værdier, hvoraf der også opstår det klassiske os-og-dem-forhold. Altså et idealtypisk billede af to grupper af mennesker, hvor forskellene bliver gjort meget tydelige og karikerede (Jørgensen 1999: 15-21). Samtidig kan man ud fra min hovedteoretiker Norman Fairclough's teori (side 23) se diskurser som en ideologisk og social kampplads (side 27), hvor definitionen af "den anden" bliver et effektivt våben i kampen for social og politisk magt. Altså "en krigsførelse på ord", hvor vi ophøjer én gruppe af mennesker, og taler en anden ned. Her fremhæves den vestlige verden som én samlet gruppe, der alle har samme værdier og måder at leve på, mens dem der ikke er vesten, også er én gruppe som er på den modsatte måde. En

kraftig værdiladning kan her underbygge det hegemoniske forhold mellem kulturer (se mere herom i teoriafsnittet side 23). I forlængelse af dette har jeg defineret følgende fokusområder, som nedslagspunkter i min undersøgelse:

- Hvem/hvad ejer ytringsfriheden?
- Hvem/hvad truer ytringsfriheden?
- Hvordan forsvares ytringsfriheden?

Disse vil gennem hele undersøgelsen fungere som retningsgivere til at få greb om diskurserne og deres forskellige aspekter, samt at holde fokus på det der er vigtigt for netop min problemstilling.

Disposition

Som det fremgår af ovenstående, så lægges der op til, at der udføres en diskursanalyse. Jeg vil angribe denne ud fra følgende disposition. I det første afsnit præsenteres det case design, som vil danne rammen for undersøgelsens udførelse. Dernæst præsenteres, diskuteres og afgrænses den empiri, undersøgelsen bliver baseret på. Efterfølgende kommer de indledende afsnits sværvægter: den kritiske diskursanalyse – fra de videnskabsteoretiske baggrundsantagelser til de metodiske greb og teoretiske antagelser, der vil udgøre undersøgelsens altoverskyggende begrebsapparat. Dette munder ud i den analysestrategi, der sætter empiri, teori og metode sammen til en anvendelig model. I sidste halvdel af rapporten udføres selve analysen, som ender ud i en konklusion og afsluttes med en perspektivering.

Metode, Teori, Videnskabsteori

Undersøgelsens case design

Da min analyse af ytringsfrihed naturligvis ikke kan blive en komplet analyse af så omfattende og kompleks en størrelse, har jeg valgt at udføre min undersøgelse inden for et case design. Casestudiet benyttes til at lave studier af en eller flere specifikke cases (Antoft 2012: 29), hvorigennem man kan undersøge en flig af ytringsfriheden og dens udvikling, som kan sige noget om fænomenet som helhed. I casebegrebet ligger der et centralt budskab om, at man har en implicit forestilling om, at den valgte case repræsenterer og/eller relaterer sig til noget større - at ens case er grundlaget for en mere generel sammenhæng eller en større population (ibid. 31). Min undersøgelse er således blot et indblik i feltet, som er smalt baseret på de tekster og sociale begivenheder, jeg inddrager, men som jeg antager, kan sige noget centralt om – eller udgøre ét aspekt af - en bred og omfattende social udvikling med komplicerede årsager, konsekvenser og samspil. Jeg udvælger således et afgrænset udpluk af feltet som case - herunder en afgrænset række tekster, som bliver cases på en udvikling af ytringsfriheden.

Oprindeligt stammer disciplinen fra antropologiens etnografiske casestudier, men benyttes i dag i en bred vifte af forskellige forskningsretninger og til adskillige forskningsmæssige formål - herunder kulturelle beskrivelser (ibid.: 29). Grundlæggende forsøger det samfundsvidenskabelige casestudie at belyse særlige kendetegn og interessante fænomener, som er med til at forme det sociale i bred forstand - fra individer til kollektive handlinger eller sociale strukturer (Antoft: 29; Hamel: 1993). Jeg vil placere min undersøgelse i den makroorienterede ende, da den beskæftiger sig med en overindividuel problematik.

En case kan videre ses som et eksempel/repræsentant på flere forskellige empiriske og teoretiske universer, alt afhængigt af hvilken flig af virkeligheden man som forsker vægter (Antoft: 31; Andersen 1997). Det diskursive er således bare ét aspekt af et bredt fænomen, som jeg har udvalgt som fokus område.

Til et casestudie er det oplagt at benytte sig af en kvalitativ metodologi, hvor totaliteten af et felt – det dybdegående – bliver målet (Antoft 2012: 29). Jeg vægter således at komme hele vejen rundt i et afgrænset felt i stedet for at arbejde (kvantitativt) mod et overblik over enkelte aspekter.

Man kan endvidere sige, at et casestudie er en empirisk analyse, der undersøger et samtidigt eller historisk fænomen i en social kontekst, hvor skellet mellem fænomenet og konteksten ikke fremstår

klart og tydeligt (Antoft 2012: 32; Yin 1994: 13). I den forbindelse vægtes også netop fænomenets udfoldelse i en given kontekst (Antoft 2012: 29), hvilket er hensigtsmæssigt, da det netop er diskursbegrebets udvikling under en kontekst af givne sociale begivenheder, jeg finder interessant.

Når man taler om kvalitative casestudier, er det som udgangspunkt muligt at identificere fire forskellige typer: Ateoretiske studier, teorifortolkende studier, teorigenerende studier samt teoritestende studier, som det ses i figuren her (Antoft 2012: 33-43).

Figur 1: Fire typer casestudier.

Jeg placerer mig gennem undersøgelsen i den teorifortolkende boks, da jeg tager udgangspunkt i en teoretisk ramme; den diskursanalytiske teori om den sociale verdens beskaffenhed, hvordan den sociale verden er organiseret, samt hvordan den forandres. Her gives nogle teoretiske rammer med begreber og antagelser, som skal hjælpe med at få en forståelse af empirien. Videns processen bliver derfor teorifortolkende, da teorien fortolker data i et bestemt perspektiv, der giver ny empirisk viden.

Det empiriske fundament

I dette afsnit behandles undersøgelsens empiriske grundlag. I problemfeltet fremgår det, at der er tale om et yderst omfattende felt, hvorfor det er nødvendigt at finde afgrænsede og konkrete empiriske

cases at behandle problemstillingen ud fra. Derfor vil jeg først argumentere for den valgte afgrænsning ned til de empiriske cases, hvorefter jeg vil præsentere og diskutere den endelige empiri, der bliver taget med til analysen.

Her vil jeg tage udgangspunkt i Ole Jensens (Jensen: 2009) præmisser for at sikre validiteten i sin diskursanalyse. Ud fra hans anbefaling vil jeg argumentere for tekstudvalgets repræsentativitet i forhold til det, min problemformulering spørger til, samt ikke mindst at afgrænse aktørerne så jeg ikke lover en komplet diskurs, men holder et snævert fokus, der er realistisk at afdække, og så gå i dybden med det (Jensen 2009: 34). Herunder vil jeg indtage en kildekritisk indstilling, der minimerer risikoen for, at få udvalgte tekster rammer skævt i forhold til min problemstilling. Jeg vil også gøre meget ud af at præsentere tekstens funktion og kontekst, idet validiteten vil stige, hvis tekstens institutionelle sammenhæng er synlig, så der kan tages højde for flest muligt kontekstuelle påvirkninger af teksten. Ydermere gør jeg overvejelser over, hvilke overordnede genrer teksten repræsenterer – igen så jeg ikke lover for meget og bredt - samt på hvilken måde, teksten har til formål at påvirke offentligheden (Jensen 2009: 34).

Jeg vil udvælge teksterne i en intertekstuel kæde (som det vil blive præsenteret i teoriafsnittet side 31) – altså en sammenlignelige række tekster, der har en sammenhæng - samt klargøre, hvilken tidsperiode teksterne er placeret i - set i forhold til hinanden og tidsperiodens samlede forløb.

Afgrænsning og udvælgelse af empiri

Først vil jeg afgrænse ”de sociale begivenheder” til et begrænset og derved realistisk antal, der kan repræsentere milepæle for ytringsfrihedens forandring. Jeg har valgt 4 begivenheder, som kan betragtes som milepæle under debatten om ytringsfriheden siden 2001. Disse begivenheder vil således fungere som koncentrerede *nodalpunkter* (Jørgensen 1999: 14), hvorom debatten og således diskurserne om ytringsfriheden centrerer:

- 11. september 2001
- Muhammedkrisen
- Charlie Hebdo
- Krudttønden

Den konkrete empiri har jeg fundet frem ved en omfattende litteratursøgning - fra et åbent og bredt udgangspunkt. Det blev hurtigt klart, at der findes et enormt stort empirisk grundlag, hvorfor jeg måtte træffe nogle valg, da der var både fordele og ulemper ved det hele. I kølvandet på terrorangrebet

i 2001 blev der startet en bred diskussion af demokrati og ytringsfrihed, hvor noget var i *hard news* *genren* (fx DR2s Deadline, Weekendavisen, Information mf.), andet i *soft news* (fx TV2s Go' aften Danmark, Ekstra Bladet mf.) og en masse midt i mellem og i polerne (fra dagligdags småsnak til omfattende forskning). I det følgende vil jeg argumentere for mit valg af empiri, samt fremdrage de mest relevante aspekter ved valget og dets metodiske fordele og ulemper.

Ytringsfrihedens begreb, funktion og forandring bliver i høj grad diskuteret på alle niveauer i samfundet – hvoraf jeg har måttet udvælge ét. Idet jeg undersøger koblingen mellem diskursiv og social praksis, så er den politiske sfære der, hvor der er kortest mellem tale og konsekvens. Det er således begrænset, hvad der kan ske af strukturelle, juridiske og lignende ændringer, før det bliver taget op på politiske niveau. Dertil kan man sige, at politikerne repræsenterer folkets holdning – både i kraft af deres repræsentative udvælgelse og måske yderligere i kraft af den populistiske tendens i politik.

Mit fokus på den politiske sfære er stadig en flersidet størrelse, og de empiriske valg er taget på bekostning af andre empiriske kilder, hvor min problemstilling også ville være at finde. Politikere bruger diskurserne inden for bestemte rammer, som stemmer overens med, og underbygger partiets generelle politik. De diskuterer således aldrig ytringsfriheden isoleret, men bruger den aktivt i et allerede etableret politisk magtspil med politiske dagsordener, der eksisterer både for, under og efter de fokuserede debatter. I den forbindelse synes det at være en ramme for diskurser, der bruges i politisk øjemed, at politikere inden for samme parti (og/eller "blok") læner sig op af den samme måde at tale om forandringerne i den sociale verden, hvor det tilnærmelsesvis anses som en uskik at mene noget andet end den partipolitiske holdning. I kølvandet på terrorangrebet mod Krudttønden i København 2015 har Birthe Rønn Hornbæk (V) eksempelvis måttet se sig underløbe af sit parti, da hun i en kronik argumenterede for, at ytringsfrihed kommer med et ansvar (Politiken:2015a; Jyllands-Posten:2015a). Hendes forsøg på en pragmatisk nuancering af debatten synes således at clinche med partiets forståelse af ytringsfriheden. Derfor vil holdninger fra enkeltpersoner udtrykt på vegne af et parti kunne betragtes som en (mere eller mindre) generel politisk holdning.

De politiske diskurser der knytter sig til disse begivenheder, er stadig et særdeles omfattende materiale, hvorfor den må afgrænses yderligere. Jeg havde mange overvejelser omkring dette, da det er både yderst centralt, men også yderst vanskeligt. Tankerne gik især på ordførertaler, hvilket blev droppet igen, da det ville betyde en sammenstilling af forskellige partier OG en sammenstilling mellem forskellige tidspunkter/begivenheder. Valget faldt derfor på statsministrenes taler, da de i sagens natur er primære repræsentanter for det danske samfund, mens de også er bundet til en bredere politisk kurs

end den rent partipolitiske. De respektive statsministre har alle til fælles, at de siden 2001 i deres embede af statsministre gentagende gange udtalt sig om demokratiske værdier og dets placering i en dansk og international kontekst – hvilket selvfølgelig også hænger sammen med, at afgørende begivenheder for denne fandt sted på de givne tidspunkter. Derfor har jeg valgt at afgrænse empirien til kun at omhandle statsministrenes taler i forbindelse med de 4 begivenheder, da disse kan ses som den officielle holdning fra Danmark. Man derfor kan argumentere for, at disse har en ophøjet status, der på mange måder repræsenterer nationens holdning – eller ”*addressing the nation*” - i hvert fald udadtil. Vi må med andre ord alle stå til ansvar for hvordan ”vi” håndterede eksempelvis Muhammed-krisen, da AFR talte til udlandet. Det er med andre ord den mest indkogte holdning og diskursbrug.

Fælles for talerne er det, at de er blevet holdt i tiden umiddelbart efter den sociale begivenhed. Jeg valgte endvidere officielle taler, da disse kan antages at være de mest gennemtænkte og gennemarbejdede og derfor være udtryk for en mere bevidst og reflekteret diskurs. Dette modsat fx udtalelser i medierne, hvor statsministrene opførte og udtalte sig i forlængelse af nyhedsgenren. Den pågældende statsminister kunne derfor udtale sig så forskelligt i henhold til det konkrete interview og interviewers fokus, at det var svært at trække det relevante ud. I talerne skabes diskurserne mere uden en anden partspåvirkning. Mit valg blev de officielle taler på statsministeriets hjemmeside (stm.dk), og de har derfor karakter af at være officielle taler, på trods af at talerne ikke alle er fremført i folketinget. Talerne vil således blive fortolket som et øjebliksbillede af nationens tilstand.

For at skabe en ensartethed – og ikke vælge efter bekvemmelighed ift., hvor der stod det, ”jeg gerne ville finde” - så lavede jeg en regel om at tage den første officielle tale efter hver social begivenhed, som statsministeren holdte. Muhammedkrisen var den sværeste begivenhed at udvælge konkret og stringent empiri på. Muhammedkrisen skiller sig især ud, fordi den ikke er en begivenhed, der skete på én gang. I modsætning til de resterende begivenheder udspillede Muhammedkrisen sig over flere år. Det blev derfor kraftigt overvejet, om det ville være nemmest at undlade den og afvise det empiriske materiale som for usammenligneligt med de andre. Det valgte jeg dog til sidst ikke at gøre, fordi jeg fandt Muhammedkrisens udvikling og forandringsperspektiv meget interessant. Især i forbindelse med de andre taler, da jeg havde en tese om, at det var her debatten om ytringsfriheden virkelig kom frem – især i dansk kontekst, hvor den blev noget, alle pludselig forholdt sig til. Min udvælgelse af

den konkrete tale fra folketingets åbningsdebat 2007 blev valgt, fordi det tidsmæssig er placeret i klimakset af Muhammedkrisen (del 1, som det kaldes).³

Folketingets åbningsdebat, som er rammen for min empiri, for både PNR (2001) og AFR (2007)s taler, er valgt, fordi den repræsenterer en scene - eller genre - som er seriøs og stringent, da statsministre afgiver redegørelse for landets tilstand, men også påtænker politiske initiativer fra regeringen.

Tabel 3: Grundlovens §38, stk. 1

Grundlovens §38, stk. 1, der fastslår, ”at statsministeren skal afgive en redegørelse for rigets almindelige stilling og de af regeringen påtænkte foranstaltninger”

Folketingets åbningsdebat har dermed en grad af institutionalisme, fordi grundloven foreskriver bestemte mål og formål med talen. Dermed antages det, at PNR tale i 2001 blev fremsat i en overordnet diskursiv genre, der er den samme som AFR tale i 2007.

Talen hos Cavling komiteen knyttet til angrebet på Charlie Hebdo i Paris blev udvalgt, fordi det var den eneste tale HTS afholdte, der forholdt sig direkte til begivenheden i en dansk kontekst. Det samme er årsagen til HTS tale dagen efter angrebet i København. HTS taler repræsenterer Danmarks statsministers officielle udmeldinger om selve begivenhederne. De er hverken et debatoplæg eller en del af en diskussion. De er selvstændige dokumenter - skabt på grund af begivenheder i den sociale verden. Årsagen til, at jeg mener, at jeg kan retfærdiggøre at sammenligne de 4 taler, er at de alle er officielle ”alene taler”, hvor statsministeren italesætter Danmarks officielle ”forholden sig til” en begivenhed. Der er dog stadig forskel på de to slags taler, hvilket der vil blive taget forbehold for i analysen. De enkelte taler til de enkelte begivenheder, der efter ovenstående overvejelser er valgt er:

Tabel 4: Udvalgte begivenheder

Social begivenhed	Tidspunkt	Statsministerens tale
New York	11-09-2001	2. oktober 2001
Muhammedkrisen	2005-2007	Folketingets åbning. 2.oktober 2007
Charlie Hebdo	08-01-2015	Folketingets åbning. 9. januar 2015
Krudttønden	14-02-2015	Cavling komitéen
	15-02-2015	16. februar 2015 Mindehøjtidelighedsceremoni

³ Muhammedkrisen bliver ofte omtalt som del 1 (2005-2007) og del 2. (2008). Det er del 1 der er mest interessant for mit empiriske grundlag, da det er her, at krisen begynder og slutter, ift. diskussionen om ytringsfriheden. (se Berlingske: 2008)

Diskursanalyse: teori og metode

I det følgende vil jeg give en fyldestgørende præsentation og diskussion af specialets metode: den kritiske diskursanalyse. Følgende afsnit vil indeholde; *Begrundelse for valg af metode*, der angiver hensigtsmæssigheden af metoden ift. problematikken, *Det videnskabsteoretiske fundament*, der danner grundlag for undersøgelsen, *De teoretiske antagelser* om diskurser, samfundet og social forandring. *De metodologiske retningslinjer* for, hvordan man griber forskningsområdet an, samt *specifikke teknikker/redskaber* at gribe analysen an ud fra. I dette afsnit udtømmes således hele den diskursanalytiske tilgang, eller det af den der er relevant for specialet. Da diskursanalysen er en pakkeløsningsteoretisk og metodisk vil afsnittet herom ligeledes være samlet, hvorfor der ikke vil være den traditionelle opdeling mellem teori og metode.

Valget af Fairclough's kritiske diskursanalyse

Kritisk diskursanalyse er én retning inden for diskursanalysen, og opstiller teorier og metoder til teoretisk at problematisere og empirisk at undersøge relationerne mellem diskursiv praksis og sociale og kulturelle udviklinger (Jørgensen: 1999: 72), som det er formålet med dette speciale. Der findes ingen konsensus om, hvem der har udviklet den kritiske diskursanalyse, men den mest kendte er sandsynligvis Norman Fairclough, hvis tilgang jeg vil benytte mig af. Fairclough's variant indeholder nemlig et samlet sæt af filosofiske præmisser, teoretiske metoder, metodiske retningslinjer og specifikke teknikker til sproganalyse, hvorfor han vil kunne fungere med "hele pakken" som ramme for min undersøgelse. Dertil har han afgørende perspektiver, der er som skræddersyet til min undersøgelse bl.a.; en stor plads til det ikke-diskursive i form af en social og politisk virkelighed, samt et forandringsperspektiv og et magtperspektiv. Elementer, som alle vil blive behandlet i kapitlet. Endeligt er Fairclough efter min mening den mest anvendelige til en konkret og afgrænset empirisk undersøgelse. Han giver en række anvendelige værktøjer og en struktur at analysere ud fra.

De videnskabsteoretiske udgangspunkter

Diskursanalysen hviler på bredere traditioner, som har skabt dens mest grundlæggende udgangspunkter. Dette gælder især socialkonstruktivismen men også strukturalistiske aspekter. Disse traditioner og deres påvirkning på min diskursanalyse vil jeg derfor starte med at klargøre.

Socialkonstruktivismen

I diskursanalysen er teori og metode kædet sammen, og man skal acceptere de grundlæggende filosofiske præmisser for at bruge diskursanalyse som metode i empiriske undersøgelser. Den diskursive optik er i sit ophav en socialkonstruktivistisk optik, som Fairclough også har udviklet den kritiske

diskursanalyse ud af (Jørgensen 1999: 13-21). Diskursanalytisk tilgang hviler således på et socialkonstruktionistisk grundlag, og diskursanalysens første skridt bliver derfor at beskrive undersøgelsens socialkonstruktivistiske fundament. Socialkonstruktivismen vil således være min videnskabsteoretiske forståelsesramme for specialet, som indbefatter antagelser om ontologien (viden om verden) og epistemologien (erkendelsen af verden).

Vivien Burr (1995) stiller en række præmisser op, der binder feltet sammen, og angiver nogle generelle præmisser for socialkonstruktivismen. Disse er – inspireret af Burr, men modificeret ift. denne undersøgelse – som følger:

1) *En kritisk indstilling overfor selvfølgelig viden*: Objektive sandheder findes ikke: Vores virkelighed er kun tilgængelig gennem kategorisering og allerede opnået viden. Verdenen 'derude' er ikke blot refleksioner af virkeligheden, men også et produkt af vores måder at kategorisere verden på. (Jørgensen 1999: 13; Burr 1995)

2) *Historisk og kulturel specificitet*: Vores syn på og viden om verden er altid kulturelt og historisk indlejret. Derfor er de måder, hvorpå vi forstår og repræsenterer verden, historisk og kulturel specifikke og derfor foranderlige over tid. (Jørgensen 1999: 14)

3) *Sprog/talesættelse er med til at konstruere den sociale verden* (herunder viden, identiteter og sociale relationer). Altså et anti-essentialistisk syn på den sociale verden, som konstrueres socialt, hvorfor den ikke er absolut givet eller har objektive konstante "essenser". (ibid.)

4) *Sammenhæng mellem viden/virkelighedsopfattelse, sociale processer og social/politisk handling*: Vores forståelse af verden skabes, forandres og opretholdes i sociale processer, hvor sandheden forhandles i den sociale interaktion. Det er den heraf opståede virkelighedsforståelse, der gør nogle former for handlinger naturlige, mens andre bliver utænkelige. Den sociale konstruktion af sandhed får dermed konkrete sociale konsekvenser (ibid.).

De epistemologiske konsekvenser

Opsummerende kan man på baggrund af ovenstående sige, at der i den socialkonstruktivistiske tradition er tillagt sproget en central rolle, hvilket ligeledes er en stor del af dette speciale, hvor udgangspunktet er at indfange de sproglige betydninger, der relaterer sig til ytringsfrihedsbegrebet i Danmark. Dette kan konsekvenser for de epistemologiske præmisser for at indsamle viden om mit felt – for adgangen til viden om virkeligheden gennem en analyse af diskurser/tekst. Idet sociale og kulturelle

processer og strukturer har en delvis lingvistisk-diskursiv karakter, så kan en analyse af disse diskurser således være en åbning til at forstå en bredere samfundsmæssig virkelighed.

Som det forhåbentlig allerede fremgår, så er sprog/diskurs ikke alt, som det kan fremstå af nogen socialkonstruktivistiske retninger. Det er dog en meget central del, da virkeligheden ikke giver nogen mening, hvis ikke den italesættes og kategoriseres (Jørgensen 1999: 17-21; Hansen 2013: 448). Diskursanalytiske tilgange trækker også på strukturalistisk og poststrukturalistisk sprogfilosofi, der - som epistemologisk præmis - hævder, at vores adgang til virkeligheden altid går gennem sproget. (ibid.) Ved hjælp af sproget skaber vi repræsentationer af virkeligheden i en bestemt struktur. Disse er aldrig bare passive spejlinger af en allerede eksisterende virkelighed - repræsentationerne er med til at sætte dem i system og således skabe dem. Det kan ikke siges nok, at dette ikke betyder, at virkeligheden ikke findes - betydninger og repræsentationer er nok så virkelige. Den fysiske verden findes også, men den får kun betydning gennem diskurs (ibid). Angrebet 2001 kan benyttes som eksempel. 3000 mennesker blev dræbt i hændelsen, hvor de to tvillingetårne styrtede sammen. Det er en begivenhed, der fandt sted uafhængigt af menneskers tanker og tale. Alle mennesker, der opholdt sig i bygningerne, da de styrtede sammen, døde. Det er et materielt faktum. Men når begivenheden sættes ind i en meningsgivende sammenhæng, er begivenheden ikke længere uden for diskurs. Mange vil knytte begivenheder sammen med 'terrorangreb', mens andre vil knytte den til en religiøs diskurs og beskrive den som 'guds vilje'. Andre vil måske se det som 'fejlslagen politik' og knytte den til en diskurs om politikernes og myndighedernes manglende evner til at stoppe handlingen. Begivenheden var et faktum, men kan meningstilskrives ud fra mange forskellige perspektiver/diskurser og dermed udpege vidt forskellige handlinger som mulige og relevante i situationen. Dermed får den diskursive forståelse sociale konsekvenser. Vi kan således ikke sige noget om det sociale, der er meningsfyldt, hvis ikke vi medtager både handlinger/virkelighed, men også den måde dette bliver italesat på. (Wenneberg 2000: 36-38; Collin 2003: 25-31; Jørgensen; 1999: 17-21) Netop de politiske italesættelser er her en epistemologisk åbning til "verdens gang", da disse diskurser om nogen udmønter sig i handling, men også spreder sig bredt i en befolkning. Formålet med den kritiske diskursanalyse er derfor at belyse den lingvistisk-diskursive dimension af et socialt fænomen og dets forandringsprocesser (Jørgensen 1999: 73-76).

Kritikere af socialkonstruktivismen (fx Kenneth Gergen og Jean Baudrillard) mener, at kontingens betyder, at alting flyder, og at ingen strukturer er til at regne med (Jørgensen 1999: 14). Det mener jeg dog ikke, kan siges så firkantet, da der i min optik vil være visse strukturer i en bestemt kontekst,

og at dette er sandt nu og her. Dette betyder ikke, at strukturerne er universelle – bare at de har en faktisk eksistens i en given tid. Dertil er de træge i deres foranderlighed, hvilket betyder, at de ikke ændrer sig natten over, men over tid og i kraft af mange og lange sociale og sproglige processer (ibid.). Jeg kan derfor give et billede af virkeligheden, som er sandt nu og her – selvom det sikkert vil se anderledes ud om 10 år.

En anden vigtig epistemologisk præmis er, at jeg også selv er en del af den sociale verden og dens diskurser, og derfor ikke kan betragte feltet objektivt og udefra. Jeg vil derfor risikere at være blind for nogle ting, der er for indforståede eller problematisere ud fra mine egne sandheder. Dertil bruger jeg jo også selv betydningsladede begreber, når jeg beskriver og analyser, og jeg vil derfor også komme til at farve min analyse diskursivt.

Sikring af undersøgelsens validitet

Jeg vil imødekomme ovenstående problematikker ved hjælp af en række fokuspunkter, som Ole Jensen (2009) opstiller for at sikre validiteten i en diskursanalyse. Jeg vil basere analysen på et tekstligt belæg, så alle afgørende påstande kan dokumenteres. Citering vil være udførligt, så tekstens sammenhæng fremstår klart. Jeg vil også bestræbe mig på at lave en sammenhængende forståelse for at højne forklaringspotentialet i forhold til den sociale praksis (Jensen: 2009). Dette gør jeg ved først at dykke ned i teksten på dens egne præmisser, og i første omgang se hvad der står uden at tolke på det. Alligevel betyder det at udvælge passager, at jeg selv skaber min fortælling i en bestemt ramme, og derved selv bedriver diskurs. Dette er et vilkår, men jeg vil for at synliggøre konsekvensen heraf gøre det tydeligt, hvorfor jeg tolker, som jeg gør, så det er tydeligt for læseren, der så får mulighed for at forholde sig kritisk.

Samfundsforståelse

Jeg vil nu gå videre til den konkrete teoretiske ramme for undersøgelsen. Det vil jeg gøre ved at redegøre for den samfundsforståelse, jeg betragter feltet indenfor – herunder mit syn på, hvordan forandring er mulig. Dette vil også udgøre mit primære teoriapparat i analysen.

Diskursiv praksis

Lad mig først klargøre, hvad diskursiv praksis er. De diskursive praksisser skal forstås som der, hvor man producerer (altså skaber) tekster (i dette tilfælde taler) og konsumerer dem (altså modtager, læser og fortolker). Det er her, man *konstituerer* den sociale verden, eller giver den betydning - og herunder skabes sociale identiteter og sociale relationer. Det er altså delvist igennem diskursive praksisser i hverdagen, at social og kulturel reproduktion og forandring finder sted. (Jørgensen

1999: 79-83). Dertil er centrale aspekter for specialet den diskursive praksis som ideologisk kamp, samt hvordan forandring er mulig. Disse uddybes i det følgende.

Diskursiv praksis som ideologisk kamp

Der er aldrig kun én enkelt diskurs på et givent felt – ej heller er alle diskurser lige (Jørgensen 1999: 85). Ifølge Fairclough er diskurserne vævet ind i ideologi, hvorfor de kan ses som ”*betydning i magtens tejeneste*” (Jørgensen 1999: 86; Fairclough 1995b: 14), idet ideologisk kamp foregår i netop den diskursive praksis.

Fairclough’s forståelse af ideologi som værende en indlejret i (diskursiv praksis) opstår fra John Thompsons (1990) opfattelse af ideologi som en praksis, der fungerer i betydningsproduktionsprocesser i hverdagen, og det er her betydning mobiliseres med det formål at opretholde magtrelationerne (Jørgensen 1999: 86). Hos Fairclough er kulturmarxistiske perspektiver en vigtig del af hans ideologioptagelse, og på samme vis som Thompson forsøger Fairclough at formulere en tilgang til ideologisk praksis med afsæt i Althausers og især Gramscis teorier (Jørgensen 1999: 86). De kulturmarxistiske perspektiver tilskriver hverdagens betydningsproduktion en stor rolle i opretholdelsen af den sociale orden (ibid. 87). Fairclough adskiller sig dog fra Althausers teori, hvor han i lighed med mange andre kritiske tilgange forkaster Althausers syn på individer som værende passive ideologiske subjekter uden handlemuligheder (ibid.). Fairclough mener til gengæld, at modstand hos individer er mulig, på trods af at individer ikke altid er bevidste om de ideologiske dimensioner i deres praksis (ibid.).

Et andet punkt, hvor Fairclough adskiller sig fra Althausser, er i hans syn på ideologi som værende en totalitet. Fairclough er af den opfattelse, at individer kan positionere sig inden for forskellige og konkurrerende ideologier (ibid.; Fairclough 1992a), idet der sker konstante betydningsforhandlinger, som alle sociale grupper bevidst eller ubevidst deltager i (Gramsci: 1991). Hegemoni er derfor ikke bare simpel dominans, men en kontinuerlig forhandlingsproces, hvori man skaber, ændrer eller reproducerer en betydningskonsensus.

Forandring og dynamik

I kraft af ovenstående fremgår det, at dynamikken på det diskursive felt spiller en stor rolle i teorien, hvilket gør, at et af hovedformålene i Fairclough’s kritiske diskursanalyse ligger i undersøgelsen af forandring (Jørgensen 1999: 15;73). I den kritiske diskursanalyse er sprog som diskurs en handling, hvorved folk kan påvirke verden (ibid.). Dette gælder både forskellige spillere på det diskursive felt, men også mig som forsker.

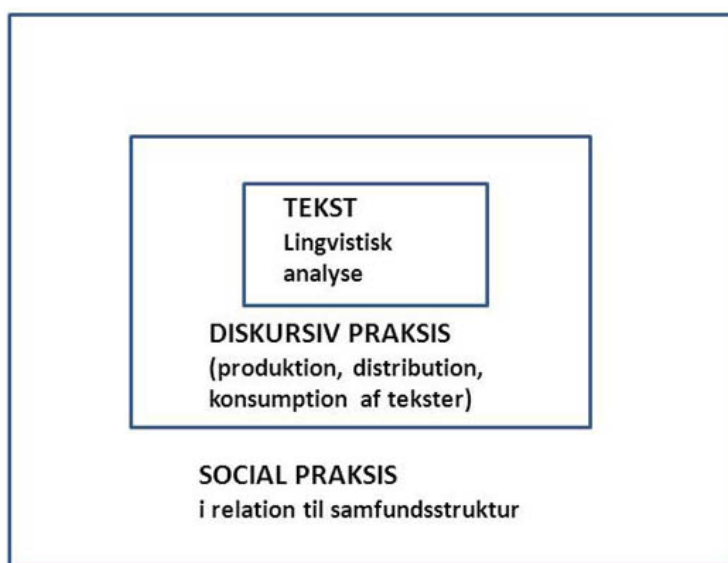
Af relevans for mit brug af teorien og mit speciales formål er Fairclough kritisk i den forstand, at det er muligt ”at kritisere ved at bevidstgøre”, for derved at kunne bidrage til forandring (Jørgensen 1999: 75-76). På samme måde kan man, som jeg gør det, ”udefra” se, hvordan diskurser og dermed virkeligheden såvel som forståelsen af den forandrer sig over tid. Dette finder jeg spændende, da det giver en særlig forståelse for, hvordan den politiske verden kan ændre sig så grundlæggende, at det mest selvfølgelig pludselig ikke er det mere, mens nye idéer manifesterer sig som noget så naturligt, at man ikke kan se ud over det.

En dialektisk samfundsforståelse

Det centrale for mit samfundssyn i analysen er den præmis, at diskurs både er konstituerende for og konstitueret af den sociale virkelighed. Forholdet er med andre ord dialektisk. Hos kritiske diskursanalytikere er diskurs én (blandt andre) vigtig form for social praksis, der står i et dialektisk forhold til andre sociale dimensioner (Jørgensen 1999: 74). Fairclough ser derfor diskurs som en vigtig form for praksis, som både reproducerer og forandrer viden, identiteter og sociale relationer - derunder magtrelationer – men som samtidig formes af andre sociale praksisser og strukturer, der ikke er af diskursiv beskaffenhed (ibid 74-76). Dialektikken betyder her, at diskurs ikke blot bidrager til at forme og omforme sociale strukturer og processer - diskurserne afspejler dem også (Jørgensen 1999: 74). Hvis diskurs udelukkende ses som *konstituerende* er det det samme som at sige, at den sociale virkelighed blot kommer fra folks hoveder. Det er i denne antagelse, at Fairclough mest adskiller sig fra diskursteoretikere som Laclau og Mouffe (ibid; Laclau:Mouffe: 1985).

Social struktur forstår Fairclough som sociale relationer i samfundet som helhed og i bestemte institutioner, som har både diskursive og ikke diskursive elementer (ibid. 74). I forlængelse af dette antages det altså også, at der også findes samfundsmæssige fænomener, der ikke har en lingvistisk-diskursiv karakter (Jørgensen 1999: 73). Det kommer til udtryk i hans analyser, hvor han viser, hvordan diskursive praksisser er medskabere af nye former for politik. Her inkluderer han et hensyn til, at de diskursive praksisser påvirkes af de samfundsmæssige kræfter, der ikke i sig selv har en diskursiv karakter (ibid. 74). Det politiske systems struktur i et givent land her således en stor betydning for hvorledes man kan mobilisere en diskurs (ibid.). I mit speciale vil jeg derfor fremhæve det politiske system, der angiver bestemte former, regler og procedurer, som diskurserne er bundet op af. Omvendt er disse heller ikke universelle, men foranderlige over tid, og påvirkes af andre sociale forhold såvel som diskurser.

Det dialektiske forhold findes også mellem den enkelte tale og diskurserne som helhed (ibid). Faircloughs syn på forholdet mellem kommunikative begivenheder og diskurser er dialektiske i den forstand, at diskursordnen er en form for system, der er opstået af summen af udsagn. Omvendt kan de enkelte udsagn virke tilbage og påvirke de diskursive ordner og ændre dem gennem kreativt sprogbrug – altså nye måder at sammensætte elementer og betydninger på (ibid: 83). Man kan dog ikke formulere oprøret ud i det blå, men må trække på det eksisterende på nye måder (ibid). Sammenhængen og dialektikken i samfundets niveauer betragtes gennem denne figur, som Fairclough kalder den tredimensionelle model:

Figur 2: Fairclough's tre-dimensionelle model (Fairclough 1992a: 62-64)

De diskursive elementers indramning i det sociale, som det ses i figuren, er en af Fairclough's styrker for mit speciale, da mit mål jo er en samfundsanalyse og ikke en lingvistisk samme. Jeg synes her, at Fairclough har et mere realistisk aspekt – alt er ikke kun diskurser, som det ellers kan være en faldgrube i diskursanalyser hos fx Foucault. Herved lander fokus, som ønsket, på de faktiske politiske konsekvenser.

Metodiske redskaber

Jeg vil nu rette teorien fremad mod de metodiske muligheder, de giver. Fairclough's tre-dimensionelle model vil fortsat fungere som en illustrativ skabelon over, hvordan hans begreber bliver sat i forbindelse med hinanden.

Fairclough anvender, som beskrevet, tekstanalysen til at få en indsigt i, hvordan diskursive processer kan aflæses lingvistisk (Jørgensen 1999: 78). Han kritiserer tilgange inden for lingvistikken for udelukkende at fokusere på tekstanalyse og for at arbejde med en forenklet forståelse af forholdet

mellem tekst og samfund (Jørgensen 1999: 78). Fairclough ser ikke tekstanalysen alene som tilstrækkelig for at lave en diskursanalyse, fordi den ikke belyser selve forbindelserne mellem tekster og de samfundsmæssige og kulturelle processer og strukturer (ibid). Løsningen for Fairclough er et tværfagligt perspektiv, hvor tekstanalyse og social analyse kombineres (ibid). Den mere samfundsfaglige orientering er at tage et specielt hensyn til de sociale praksisser, strukturer og magtrelationer (ibid).

Derfor vil jeg nu præsentere de konkrete metoder, der vil blive anvendt i min analyse: Først de lingvistiske værktøjer, der giver mig mulighed for at udlede sproglige betydninger konkret i min empiri – altså de specifikke taler – og derefter de begreber, der bruges til at ophøje tekststykkerne til mere omfattende diskursiv praksis over tid.

Redskaber til analyse af kommunikativ praksis

Transitivitet

Jeg vil betragte udsagnetenes opbygning ud fra begrebet *transitivitet*, som Fairclough kalder det, at et udsagn forbinder handlinger og de implicerede i dette – altså dem eller det, der sprogligt kobles på handlingen (Jørgensen 1999: 95). Dette kunne eksempelvis være bestemte grupper af individer, der kædes sammen med bestemte holdninger, værdier eller handlinger. Herved vil jeg undersøge, om der hersker et bestemt betydningsforhold, som kobles sammen sprogligt – altså lader sig afsløre diskursivt (ibid). Transitivitet vil spille en stor rolle i min analyse, da ytringsfriheden undersøges på en måde, hvor jeg – i kraft af mine arbejdsspørgsmål – bl.a. søger efter, hvem/hvad der forbindes med ytringsfriheden og hvem/hvad, der truer den. Her vil transitivitet være central i forhold til at forstå det faktisk sagte – altså hvilke udsagn, der skabes omkring ytringsfriheden.

Modalitet

Fairclough benytter begrebet *modalitet* til at betegne graden af talerens tilslutning til sit udsagn (Jørgensen 1999: 95). Dette siger meget om, hvor stærk en diskurs er. Modalitet kan være forskellen mellem, at noget bliver italesat ”jeg synes” ,og ”det er” (Jørgensen 1999: 95-96; Fairclough 1992:159). Her er der tale om henholdsvis en lav grad og en høj grad af affinitet, hvilken giver en sondring mellem en subjektiv holdning eller en uomtvistelig sandhed (Jørgensen 1999: 95-96; Fairclough 1992:158-161). Dette begreb vil have en mindre rolle i analysen, idet jeg af faglige og pladsmæssige årsager ikke vil gå lingvistisk i dybden. Det vil dog kunne være sigende i forhold til at afsløre de mest hårdføre diskurser og/eller afsløre hvilke, der er til forhandling.

Redskaber til analyse af diskursiv praksis

Genre

Hos Fairclough er *genre* en sprogbrug, som konstituerer et specifikt sprogbrug i en bestemt social praksis (Jørgensen 1999: 80). Det kan eks. være en interview-genre, en nyheds-genre, en eventyr genre mv. (ibid.; Fairclough 1995b: 56). Et Tv-interview er f.eks. en nyhedsgenre, der kan anvende forskellige diskurser (fx en undersøgende-journalistisk-diskurs eller en portræt-diskurs) og genre (fx en *kritisk journalistiske-nyheder* eller en *bløde-underholdende-nyheder* genre) (ibid). Nogle diskurser har mere gennemslagskraft i visse felter end andre. En ren akademisk diskurs har fx som regel sværere ved at blive taget op end en sammensat diskurs (hybriddiskurs), som er en blanding fra fx akademisk (fra universiteternes diskursorden) og populær diskurs (fra hverdagslivets diskursorden) (Jørgensen 1999: 81).

Diskursorden

Diskursordnen skal forstås som den totale sum af alle de genrer og diskurser, som er benyttet inden for en social institution eller et socialt domæne (Jørgensen 1999: 83). Diskursordnen er her et system, som har den indbyggede mekanisme, at den både former og formes af specifikke tilfælde af sprogbrug (Jørgensen 1999: 83). Diskursordnen er derfor *både* struktur og en praksis. Diskursordnen styrer så at sige brugen af diskurser og genrer som ressourcer, fordi den udgør ”den samlede pakke”, som er til rådighed (ibid. 83). Det betyder også, at der lægges begrænsninger på, hvad der kan siges. Samtidig kan sprogbrugeren ændre diskursordnen på et felt, hvis den trækker på genrer og diskurser på nye måder eller fra andre diskursordner (ibid. 83). På den måde er diskursordner åbne for forandring (ibid. 83).

De diskursive forandringsprocesser er ofte – jf. dialektikken – både en afspejling af og en drivkraft i, hvordan der også sker ændringer i den bredere sociale og politiske praksis (ibid.). Altså at forholdet mellem diskursordner og sociale institutioner er komplekse og svære at skille ad. Forskellige institutioner har ofte ens diskursive praksisser, og en diskursiv praksis kan benyttes på tværs af mange institutioner (Jørgensen 1999: 85-86) og samtidig benyttes der forskellige diskurser inden for samme felt (Fairclough 1998: 145).

Intertekstualitet

Intertekstualitet benyttes til at indfange forandring, hvorfor det bliver et meget anvendeligt greb i min analyse. Intertekstualitet bygger på følgende præmis: sprogbrugen viser altid tilbage til tidligere diskursive struktureringer: Man trækker altså videre på betydninger, der allerede er blevet etableret (Jørgensen 1999: 15). Når man benytter Fairclough’s intertekstualitet, betegner det altså det forhold,

at alle kommunikative begivenheder trækker tråde til tidligere begivenheder. Begivenheden begynder ikke fra nul, men bliver reproduceret qua tidligere begivenheder af kommunikativ karakter (Jørgensen 1999: 84-85).

Fairclough benytter begrebet Intertekstualitet, hvilket betyder, at en tekst trækker på elementer og diskurser fra andre tekster (ibid). Det er dermed i processen, hvor elementerne fra forskellige diskurser bliver sammenføjet, at det specifikke sprogbrug kan bidrage til forandring af diskurserne på et givent felt og på den måde også den sociale verden (ibid. 15). Intertekstualitet kan på den måde bidrage til at afdække både reproduktion og forandringer af diskurser gennem nye sammensætninger (ibid. 16). Fairclough benytter begrebet *manifest intertekstualitet* om den åbenlyse reference, der direkte trækker på tidligere afbenyttelser af samme ved direkte at henvise til dem (Jørgensen 1999: 84-85; Fairclough 1992a: 117).

Fairclough benytter sig også af begrebet ”*intertekstuel kæde*”. Dette refererer til, når teksttyper forbindes i en kæde, idet hver tekst optager elementer fra andre tekster (Jørgensen 1999: 84). Dette betyder, at specifikke tekster viser historien, fordi tekster trækker på tidligere tekster og på den måde bidrager til ny historisk udvikling og forandring (ibid. 85; Fairclough 1992a: 102). Gennem nye former for artikulering af forskellige diskurser skifter grænserne både inden for diskursordenen og mellem forskellige diskursordener. De *creative* diskursive praksisser, hvorigennem diskurstyper blandes på en ny og kompleks måde – i et nyt interdiskursivt mix - er både et tegn på og en drivkraft i diskursiv og dermed sociokulturel forandring (Jørgensen 1999: 84). Herover for er de diskursive praksisser, hvori diskurser blandes på konventionel vis - et tegn på en opretholdelse af den dominerende diskursorden og dermed den herskende sociale orden. Diskursiv reproduktion og forandring kan således undersøges gennem en analyse af relationerne mellem de forskellige diskurser i en diskursorden og relationerne mellem forskellige diskursordner (Jørgensen 1999: 84; Fairclough 1995b: 56).

'The missing link' i analysen

Det indeholder mange analyseled at lave en komplet og fyldestgørende diskursanalyse, men jeg må af tids- plads- og ressourcemæssige årsager fravælge et aspekt af analysen.

Fairclough opfordrer selv til, at analysen inddrager et modtagerniveau. Her i et receptionsanalytisk studie, der vil indfange en bredere analyse og forståelse. Det ville utvivlsomt være interessant at undersøge, hvordan ytringsfriheds-diskursen påvirker den enkelte modtager, og i hvor høj grad det sker,

men det må desværre udelades. Grundet pladsmangel og det faktum at det vil blive et alt for omfattende projekt, er det ikke et aspekt af diskursanalysen, jeg vil benytte i dette speciale. Fravalget af netop dette aspekt er, at det for det første virker som den langt mest ressourcekrævende opgave, da det ville kræve interviews med mange mennesker, og et repræsentativt udsnit af dem, at undersøge hvordan budskaber bliver modtaget. Derudover forudsætter det at undersøge perceptionen af diskurserne, at man har en viden om, hvilke diskurser, der perciperes. Det er derfor oplagt at vælge ”det første led i kæden”. Analysen af tekst-diskurs-social kan da også sagtens stå alene og give en god forståelse af feltet. Dette forstærkes af, at det er de politiske diskurser, der undersøges, hvorfor de politiske konsekvenser (social praksis) bliver et ret direkte følge af den dominerende diskurs. Det var nogen andet, hvis virkningerne i praksis udspillede sig i befolkningen; fx ”mediernes fremstilling af indvandrere giver mere racisme i samfundet”. Her ville perceptionen være mere central, fordi det netop er ”folket”, der skaber konsekvenserne i den sociale praksis. Den politiske diskurs giver mere direkte konsekvenser (med mindre indflydelse fra det ekstra led), hvorfor den efter min vurdering godt kan stå alene.

Som compensation for det manglende modtagerniveau, så vil jeg i den del af analysen, hvor jeg behandler diskursernes samspil med social praksis medtage data, der siger noget om, hvordan befolkningens holdninger har ændret sig på givne parametre. Således vil det afsløres, hvorvidt de udledte politiske diskurser har slået igennem i og/eller afspejler befolkningen.

Diskursanalytisk analysestrategi

Opsummerende fra ovenstående er der i ethvert tilfælde af sprogbrug tre dimensioner: Der er en tekst (eller i dette tilfælde en tale), den diskursive praksis og den sociale praksis, som det er illustreret i Fairclough’s tre-dimensionelle model. Modellen er en analytisk ramme til brug for empirisk undersøgelse og alle tre dimensioner skal inddrages i en fyldestgørende diskursanalyse (Jørgensen 1999: 80). Denne tredeling er derfor udgangspunktet for min analysestrategi.

Det er vigtigt at fremhæve, at når man beskæftiger sig med tekstens egenskaber, så beskæftiger man sig også med den diskursive praksis og omvendt. De er således kun adskilt analytisk, hvor analysen af diskursiv praksis fokuserer på, hvordan taleren trækker på eksisterende diskurser og genrer for at skabe sin tale (Jørgensen 1999: 80-83; Fairclough 1992a: 73). Tekstanalysen består derimod af ren lingvistisk opbygning, som først bliver samfundsmæssigt interessant, når den knyttes til diskurser og begivenheder, hvorfor det rent lingvistiske kun er interessant for mig i den forbindelse. For at analysere en samfundsudvikling er diskursanalysen ikke tilstrækkelig, da der som tidligere beskrevet er

både diskursive og ikke-diskursive elementer. De sociale begivenheder hænger således også uløseligt sammen med givne diskurser, som ofte har eksplicite såvel som implicite referencer til historien (Jørgensen 1999: 80-83).

Der vil således ikke være en helt stringent opdeling af analysen ud fra disse 3 dele – blot en skarp opmærksomhed mod at få dem alle med og se deres indbyrdes forhold.

Den retning analysen fremskrives mod er at udlede de diskursive praksissers samspil med sociale og politiske forandringer – altså fokus på, hvordan fænomenet (ytringsfriheden) ændrer sig. Da jeg undersøger forandringen over en årrække vil jeg derfor fokusere på, hvorvidt og hvordan diskurserne fra år til år reproducerer eller ændrer diskursordnen, samt hvordan forandringer i ytringsfriheden på diskursivt niveau spiller sammen med de politiske og samfundsmæssige tiltag, der fandt sted parallelt.

En diskursanalyse - og således også ovenstående analysestrategi - kan virke meget uoverskuelig og diffus. Derfor har jeg skabt en stringent model, der gør min analyse kronologisk fremadskridende, opdeler de enkelte analysetrin, og sigter mod det mål, jeg har med analysen. Dette giver mig følgende fremgangsmåde, hvor jeg mener, målet med analysen bliver opfyldt:

Tabel 5: Analysestrategi

	Analyse del 1: Begivenhederne	Analyse del 2: Udviklingen	Analyse del 3: Dialektikken
	Tekstanalyse af hver enkelt tales:	Komparativ analyse af alle talernes fremstilling af:	Samfundsanalyse af relationen mellem:
1. 11. september 2001	<ul style="list-style-type: none"> • Temaer • Transitivitet 	<ul style="list-style-type: none"> • Ytringsfriheden ejere? • Ytringsfrihedens trussel? 	<ul style="list-style-type: none"> • Talerne • Social praksis • Politisk praksis
2. Muhammedkrisen	<ul style="list-style-type: none"> • Diskurser • Modalitet 	<ul style="list-style-type: none"> • Ytringsfriheden forsvar? 	
3. Charlie Hebdo			Konklusion
4. Krudttønden		<ul style="list-style-type: none"> • Den diskursive fremstilling 	

Denne model gør, at jeg griber analysen an på denne måde: Analysen bliver, som det fremgår ovenfor, inddelt i 3 overordnede dele, som hver har sine underinddelinger. Disse er som følger:

Del 1: tekstanalyse af hver enkelt begivenhed

I første del af analysen er der fokus på den inderste kasse i Fairclough's tredimensionelle model – den konkrete tale (tekst) - der vil blive analyseret i sig selv, så der opnås både et overblik og en forståelse for dens centrale aspekter i henhold til problemformuleringen.

Først struktureres empirien, så der skabes et overblik over den forholdsvis store men især diffuse datamængde. Dette vil jeg gøre ved at udlede det centrale indhold, som tydeliggør, hvad talen egentlig handler om. Altså er der her fokus på at få skåret ind til benet i forhold til talens faktiske indhold.

Herefter behandles udvalgte citater tekstanalytisk ved hjælp af begrebet transitivitet. Udvælgelsen sker ud fra den meget vigtige forudsætning; at holde fokus på ytringsfriheden. For at finde ytringsfriheden og udsagn knyttet hertil i teksterne, så bruger jeg de 3 fokusområder, der vil skabe retning i mine nedslag i empirien. Disse er for overblikkets skyld, som følger:

- Hvem/hvad tilhører ytringsfriheden?
- Hvem/hvad truer ytringsfriheden?
- Hvordan skal ytringsfriheden forsvares?

Herigennem undersøges det, hvordan diskurser mobiliseres rent sprogligt i de enkelte udsagn, i forhold til hvilke subjekter/objekter der sættes i forbindelse i forbindelse med de 3 fokusområder.

Konkret laver jeg her et skema, hvor jeg plotter empirien ind, så alle de udsagn der knytter sig til et af fokuspunkterne, skrives ned – stadig struktureret efter den enkelte begivenhed. Derefter tager jeg de mest sigende udsagn, og korter ned til det mest centrale, og analyserer derudfra, hvad disse siger om ytringsfriheden.

Del 2: Analyse af den enkelte tales diskursorden

Dernæst analyseres der hvilke diskursordner, der findes i de forskellige taler. Altså hvilke diskurser og hvilke genrer. Dette sker igen ved at læse teksten igennem for at finde hvilke diskursive rammer talen sættes i, hvorefter de mest sigende citater, der repræsenterer disse diskurser, plottes ind og analyseres i forhold til, hvorfor jeg mener de er tegn på en diskurs, og hvad der før var det sagte indhold.

Til sidst analyserer jeg med modalitetsbegrebet, hvor kraftig en tilslutning udsagnene har, og derfor hvor stor en sandhedsværdi de tillægges. Herved undersøges der, hvilke udsagn der italesættes som sande, hvilke der italesættes som muligheder, og hvilke der italesættes som subjektive holdninger.

Del 2 fortsat: Analyse af den diskursive praksis

Denne del af analysen udspiller sig i den tre-dimensionelle models midterste firkant. I denne del af analysen analyseres forandringerne i begrebsliggørelsen af ytringsfrihed, hvilket sker inden for rammerne af det diskursanalytiske forandringsspektiv, som blev beskrevet i teoriafsnittet. Her bruger jeg de centrale pointer fra analyse del 1 – af de enkelte tekster - og sætter dem nu i forhold til hinanden. Her fokuseres der på forandringerne i den måde ytringsfriheden begrebsliggøres på – altså de brud/ændringer, der sker fra tale til tale. Først i henhold til de tre arbejdsspørgsmål og efterfølgende i forhold til den diskursive ramme, talerne holdes i. Herudover inddrages også begrebet intertekstualitet, der vil hjælpe med at slå ned på, hvordan talerne bygger videre på hinanden. Herved vil det kunne fremdrages, hvordan diskurser og derved social forandring sker ved netop modifikationer og kreative brug af allerede eksisterende diskurser (og genrer). De relevante aspekter af forandringen vil blive tages med videre til næste analyse.

Del 3: Analyse af dialektikken med den sociale praksis

I denne sidste del af analysen behandles det, hvordan de rent begrebslige og diskursive forandringer i ytringsfrihedsbegrebet relaterer sig til forandringer i den sociale virkelighed. I denne sidste del udfoldes den udvikling, der er sket i begrebsliggørelsen af ytringsfriheden over den valgte årrække i henhold til den sociale kontekst - altså sætter den diskursive udvikling i kontekst til den udvikling, der er sket både indenrigs og udenrigspolitisk, og som kan relateres til de verdensbilleder, der er italesat. Herved vil jeg fremdrage dialektikken mellem den midterste og yderste kasse i den tredimensionelle model.

Så vil jeg være kommet i mål med min analyse af ytringsfrihedens udvikling som et samspil mellem begrebets udvikling og de faktiske sociale og politiske begivenheder, hvorefter det vil være muligt at lave en konklusion.

Analyse del 1: Tekstanalyse af de kommunikative begivenheder

Analyse af 11. september 2001

Poul Nyrup Rasmussen (S) var statsminister i Danmark, da terrorangrebet mod World Trade Center og Pentagon fandt sted tirsdag den 11. september 2001. Mit udvalgte empiri tager udgangspunkt i Statsministerens åbningstale i Folketinget d. 2. oktober 2001 kl. 12.00. (Bilag #1)

Ved folketingets åbning er det grundlovsbestemt⁴, at Statsministeren adresserer det nye folketingsår. Hvilke politiske tiltag regeringen ønsker at søsætte, og hvilke politiske projekter, der kommer til at farve det kommende folketingsår. PNR tale blev på mange måder altoverskygget af terrorhandlingen tre uger forinden. PNR dedikerede det meste af sin tale til at adressere terrorangrebet, og hvilke politiske betydninger der kunne udledes af hændelsen, samt at udtrykke hvad han kunne gøre ved det.

Talens kontekst

D. 31. oktober 2001, under en måned efter talen, udskrev PNR folketingsvalg. Baggrunden for valgudskrivelsen var ifølge PNR et ændret verdensbillede som følge af terrorangrebet mod USA (Berlingske: 2001; Børsen: 2001). Flere politiske kommentatorer bemærkede, at PNR forsøgte at udnytte sin *landsfaderrolle*, som han på flere måder opnåede i sin tale til Folketingets åbning (ibid.). Dette uddybes nærmere i følgende afsnit.

Talens centrale temaer og indhold

I talen lægger statsministeren meget vægt på terrorangrebets omfang, og adskiller det fra tidligere terroraktioner i verden: ”*Angrebet i New York og Washington er ikke blot endnu en terroraktion.*” Det nye er, at det er selve omfanget af begivenheden, der bliver fremhævet. Kendetegnet ved talen er, hvor bredt den italesættes, derved tages ud af sin snævre kontekst (én bygning i én by) og bredes ud til lande og verdensdele – heriblandt Danmark. I modsætning til tidligere terroraktioner gør statsministeren det klart, at dette terrorangreb adskiller sig, da det netop er et angreb på det vestlige demokrati, der medfører større skade end tidligere set. I statsministerens tale danner der sig ligeledes et nyt fjendebillede: ”*Danmark står ikke foran en krig mellem lande og verdensdele. Danmark er ikke særskilt truet. Men vi og andre samfund står overfor en ny verdensomspændende trussel*”.

⁴ Grundlovens §38, stk. 1, der fastslår, at statsministeren skal afgive en *redegørelse for rigets almindelige stilling og de af regeringen påtænkte foranstaltninger*

Et andet centralt budskab i talen er de mulige årsager til terrorangrebet. PNR lægger vægt på at globale udfordringer som fattigdom og den store kløft mellem rige og fattige lande, bærer en del af skylden for terrorens mobilisering.

”Vi påstår ikke, at fattigdommen og det store og stigende svælg mellem den rige og den fattige verden er den eneste forklaring på terrorismen. Men det er en central del. Terror vokser ud af dybe spændinger mellem religiøse, politiske og kulturelle kræfter. Fattigdommen, analfabetismen, ydmygelserne og de alvorlige økonomiske og sociale uligheder forstærker næsten altid grobunden for had, fanatisme og terrorisme”.

PNR kommer i samme ramme med et bud på en løsning ved at fremhæve, at ulandsbistanden vil være på sin ret at hæve på grund af denne situation: *”Netop nu har vi måske også en chance for, at udviklingsbistanden kan forøges i andre lande. Danmark er forrest og skal fastholde sin udviklingsbistand, men de andre skal følge med”.*

Et sidste tema i talen er fællesskabet. Talen kommer flere gange ind på referencer til fællesskabe. Både fællesskabet i den danske befolkning, men også et internationalt fællesskab: *”Vi skal holde sammen i Danmark – og i verden.”* Han opfordrer her til dialog hvor *”klar tale er fundamentet for dialog og sammenhørighed”*, med fokus på dialogen mellem det han kalder: *”vore etniske minoriteter og det danske flertal”.*

Transitivitet

Hvis man ser på transitivitet – hvilke subjekter og objekter, der forbindes i talen – så springer det i øjnene, at det hovedsageligt er objekter, der forbindes. Det er interessant, at kampen som er beskrevet i foregående afsnit, især italesættes som en kamp mellem værdier og ikke mennesker, fx i *”... den kamp vil demokratiet vinde”* og ydermere i at det ofte er *”terrorismen”*, der italesættes som fjende. Således undlades subjekterne (i de fleste tilfælde) i italesættelsen af problemet, hvorfor det bliver en kamp mellem værdier og ikke en kamp mellem befolkninger.

En anden vigtig observation er, at i de tilfælde hvor det er subjekterne, der forbindes med objektet terror, så er subjektet terroristerne. Det siges direkte, at *”11. september var en forbrydelse, begået af terrorister”* (bilag #1). Derved er de subjekter, der kædes sammen med begivenheden defineret af selve handlingen. Terrorister er folk, der begår terror. Subjekterne er således ikke defineret som bredere en den enkelte handling.

”Vi” dækker bredt, som det fremgår af følgende: *”Aldrig tidligere i de seneste 50 år har det stået så klart, at vi er en del af verden – på godt og ondt. Vi deler en sårbarhed, men er samtidig bundet sammen i et tydeligere fællesskab end før. Herhjemme, i Europa, i NATO og i hele verden.”* Centralt for ”os” er det, at vi er synonyme med bestemte værdier, som er: *”alt det, vi står for: Den enkeltes frihed, de manges tryghed, vores fælles sikkerhed – alt det, der giver ordet ”demokrati” mening.* Det er derfor værdierne, der menes at være angrebet – og ikke ”blot” individer. Selvom PNR direkte siger, at vi i Danmark skal stå sammen og gøre det klart, at vi ikke skal strides indbyrdes, så fremhæver han: *”At alle, der ønsker at leve et liv i Danmark, klart tilslutter sig, at grundloven og demokratiet står over alt andet – også religionen”.*

Det er i flere tilfælde *terroristerne*, der bliver italesat som den direkte trussel mod demokratiet. De er en enkelt gang defineret som værende fra Mellemøsten, men også deres sociale kår som fx. fattigdom er fremhævet. Dertil kommer en bred blanding af *”religiøse politiske, kulturelle kræfter”*. Der ligger dog, hvad der kan forstås som en masse implicite referencer til vores værdier, som synes at bygge på binære modsætninger til en idealtypisk forståelse af islam. Denne tolkning underbygges af, at denne del af talen er bygget op omkring, at han *”... appellerer til...”* at *”alle, der ønsker at leve deres liv i Danmark”* tilslutter sig disse værdier.

En trussel der bør tages så alvorligt, at demokratiet skal slå igen: *”Det er afgørende, at demokratierne slår igen. Det er afgørende, at terroristerne ikke slipper godt fra det. Det er en kamp om frihed og tryghed – og den kamp vil demokratiet vinde”.* ”Os og dem” fremstår således tydeligt, da de italesættes i en direkte kamp, som har som forudsætning, at: *”vi kun kan bekæmpe og forebygge i fællesskab”.*

Diskursordenen

I PNR tale fra 2001 fandt jeg frem til følgende diskursorden, der bestod af 3 overordnede diskursive spor (en kombination mellem genrer og diskurser).

Diskurs 1: Storpolitiske, makroorienteret realpolitik

Den overordnede forklarings- og forståelsesrammerne for ovenstående bygger på en global og storpolitisk diskurs. PNR forklarer fx årsagerne til begivenheden med makro-begreber som: *”dybe spændinger mellem religiøse, politiske og kulturelle kræfter* (bilag 1)” og mere konkret med storpolitiske konflikter som Israel/Palæstina. Eksplicit fremhæver han også den globale diskurs med en af sine åbningsreplikker, hvor han siger: *”Aldrig tidligere i de seneste 50 år har det stået så klart, at vi er en del af verden – på godt og ondt”.* Han pointerer samtidig flere gange, at social og global ulighed også spiller en central rolle: *Fattigdommen, analfabetismen, ydmygelserne og de alvorlige økonomiske og*

sociale uligheder forstærker næsten altid grobunden for had, fanatisme og terrorisme (bilag #1). Således ser han heller ikke terroristerne som entydige skurke, men også som ofre for socialt armod. Løsninger bliver således også storpolitisk, når han fx siger, at: ” Vi påstår ikke, at fattigdommen og det store og stigende svælg mellem den rige og den fattige verden er den eneste forklaring på terrorismen. Men det er en central del.”

I den forbindelse mobiliseres diskurserne hovedsageligt i en realpolitisk genre, der italesætter problematikken som kompliceret og politisk tung, hvorfor der ligger en saglig og nøgtern italesættelse af såvel problemer som løsninger, der således mest taler til tilhørerens hjerne.

Diskurs 2: Normativ, handlingsorienteret og tryghedsskabende

Der er dog også mange elementer, som er værdiladede og normative. Dette ses fx når PNR fremhæver at ”... terrorismen **ikke må** tvinge os til at ændre vores livsform” (bilag 1). Således er talen også handlings- og holdningsanvisende, og ”klæder befolkningen på” til at forholde sig til situationen.

Endvidere er der, hvad man kunne kalde *en faderlig diskurs*, idet PNR maner til ro og tryghed, samtidig med at han forsikrer om, at både den danske regering, men især samarbejdet med resten af Europa og USA, nok skal lave de nødvendige sikkerhedsforanstaltninger, der skal til for at beskytte folket. Her ses der en høj grad af handlings- og løsningsorienterede elementer, bl.a. hvor: ”*betydelige lovændringer på retsområdet og strengere praksis vil være nødvendigt for fælles beskyttelse mod terroren*” (bilag 1). Således tales der i denne diskurs mest til følelserne, idet politisk handling står som garant for, at den enkelte dansker kan føle sig tryk.

Diskurs 3: Kamp

Den sidste diskurs jeg fandt i talen, kan beskrives som en kampdiskurs, hvor der anvendes hævn, kamp, vindere (og tabere): ”*Det er afgørende, at terroristerne ikke slipper godt fra det*”. *Det er en kamp om frihed og tryghed – og den kamp vil demokratiet vinde*”. Her er således en diskurs, der igen spiller på trygheden, men også til en vis grad fordrer en form for kampgejst. Under alle omstændigheder italesat i en følelsesbaseret næsten eventyrlig genre.

Modalitet

Modaliteten i PNR tale er af varierende styrke, og afhænger af de enkelte aspekter. Angrebets omfang gøres fx uomtvisteligt: ”*Det er et skånselsløst angreb på alt det, vi står for: Den enkeltes frihed, de manges tryghed, vores fælles sikkerhed*” og ”*Det er en kamp om frihed og tryghed – og den kamp vil demokratiet vinde*”.

Samme høje affinitet gør sig gældende, når det kommer til det normative, der fordrer en bestemt politisk såvel som civil adfærd: ”Vores frihedsrettigheder **er ikke** til salg”.

Til de civile siger han: ”Vi **skal** holde sammen i Danmark” og ”Vi **fastholder**, at terrorismen **ikke må** tvinge os til at ændre vores livsform, vor frihed, vort demokrati”, mens han også politisk er meget klar i talen: ”Der **er** brug for flere internationale regler”. Trods den høje affinitet er der dog ikke nogen simpel formel, der beskriver, hvordan vi vil vinde:

”Kampen mod masse-terrorisme **kan ikke** vindes i et enkelt slag. Den **kan ikke** vindes af et enkelt land. Den **kan** kun vindes, hvis alle nationer er klar til at løse opgaven i fællesskab. I et stærkt, gennemtænkt og vedvarende modtræk”. Med ordet ”kan” overgiver han sig således ikke betingelsesløst til udsagnet, men betinger det, at der handles rigtigt.

En lavere affinitet bliver også brugt, når det gælder fremtidigudsigterne efter angrebet: ”**Ingen kan** endnu med sikkerhed vurdere de fulde konsekvenser af de forfærdelige begivenheder i USA”, men affiniteten er høj igen, når det kommer til, om der vil blive konsekvenser: ”**de er store, og de vil påvirke os i mange år**”.

Heller ikke årsagerne til angrebene beskrives kategorisk, men med lav affinitet som et kvalificeret bud: ”Vi påstår ikke, at fattigdommen og det store og stigende svælg mellem den rige og den fattige verden er den eneste forklaring på terrorismen. Men det er en central del”.

Analyse af Muhammedkrisen i 2005-2007

Talen stammer fra Folketingets åbningsdebat 2007. Jf. Grundloven er talens formål (som talen efter 11. september 2001) at oplyse folketinget om nationens tilstand og fremstille de kommende politiske projekter og retninger.

Denne gennemgang vil tage udgangspunkt i de relevante temaer, der knytter sig til min problemstilling. Problemstillingen hvor AFR italesætter temaer, der relaterer sig til ytringsfrihedsbegrebet.

Talens kontekst

Talen der markerer responsen på Muhammedkrisen er, som det tidligere er uddybet, ikke baseret på én begivenhed der kan afgrænses til en bestemt dato, men snarere en længerevarende række af begivenheder, der har udviklet sig siden 2006 (Berlingske: 2008). AFR tale til folketingets åbning 2. oktober 2007 har altså en kontekstmæssig placering, der ligger i det umiddelbare kølvand på Muhammedkrisen i sin helhed. AFR tale udspringer altså ikke, som PNR tale, direkte af en begivenhed der

er indtruffet kort forinden. Den skal i højere grad anskues ud fra, at Muhammedkrisen var det altoverskyggende udenrigspolitisk tema i AFR sidste regeringsperiode (2007-2009).

I talen til folketingets åbning 2007 benytter AFR den første tredjedel til at italesætte sit syn på problematikker affødt af krisen, i årene efter at Jyllandsposten trykte de 12 tegninger. Jeg vil her redegøre for nogle af de centrale temaer.

Talens centrale indhold og temaer

I den første del af talen starter AFR ud med en diskussion af det danske demokrati og dets placering i en kontekst, hvor Muhammedkrisen har været et gennemgående tema i dansk politik fra 2005 – 2007. Han starter sin tale med at rose det danske demokrati, som han udlægger som noget helt særligt. Han udtaler: *“Forleden hentede Danmark igen et verdensmesterskab. Denne gang i en helt særlig disciplin. Nemlig demokrati. Blandt andet fordi vi har en fri presse, og vi kæmper for ytringsfriheden.”* Dette bliver et helt centralt tema i AFR tale, der kredser om det danske demokrati, som han beskriver som noget *helt særligt*.

Endvidere taler AFR om, at Danmarks demokrati er truet, idet landet er midt i en global værdikamp:

“Desværre har vi set mange eksempler på, at vore værdier er under pres. Vi står midt i en global værdikamp. I den kamp kan vi ikke være neutrale. Vi må stå fast i forsvaret for de grundlæggende frihedsrettigheder.”

Det er dog ikke kun Danmarks demokrati, der skal kæmpes for. Der skal også kæmpes for, at andre (endnu) ikke demokratiske lande får det. AFR opfordrer mange gange til, at andre lande indføre demokrati: *“Vi vil arbejde målrettet for at sikre og forbedre religionsfriheden og indskærpe alle lande at respektere og garantere rettighederne for religiøse mindretal”*. AFR mener endvidere, at det er de etablerede demokratiers pligt at sørge for: *“Vi, der lever i frie, demokratiske lande, har en pligt til at hjælpe de folk, som kæmper for frihed og folkestyre”*. Således er de demokratiske idealer ikke kun idealer i Danmark, men idealer der bør følges i andre lande.

Et sidste tema i AFR tale er hans appel til at adskille religion og ytringsfrihed. I talen forholder AFR sig gentagende gange til spørgsmålet, og tager udgangspunkt i en international såvel som en national scene. Internationalt fordømmer han FN's vedtagelse af en resolution, der opfordrer medlemslandene til at indføre lovgivning, der fører til en begrænsning af ytringsfriheden af hensyn til religion: *“Disse forsøg på at indskrænke ytringsfriheden tager vi klart afstand fra”* og fortsætter med at argumentere

for, at religion og ytringsfrihed er to begreber, der er hængt sammen: ”Men religionsfrihed er også frihed til ikke at tro på det samme som andre. Og at give udtryk for det. Religionsfrihed og ytringsfrihed hænger sammen.”. AFR er også optaget af at holde de to begreber adskilt. Dette ses, når han udtaler sig ”Vi vil arbejde målrettet for at sikre og forbedre religionsfriheden og indskærpe alle lande at respektere og garantere rettighederne for religiøse mindretal.” Ytringsfriheden må, og skal ikke gradbøjes - heller ikke af hensyn til en religion. At der gennem en FN resolution blev vedtaget, at ytringsfriheden skulle tage hensyn til religion, synes AFR er dybt beklageligt:

”Kampen om frihedsrettighederne er blevet en del af vores hverdag. Vi har oplevet dødstrusler mod mennesker, der på skrift, i tale eller med tegninger udtrykte sig på en måde, der blev opfattet som krænkende mod en religion. Vi oplevede det i Danmark under tegningesagen. Og nu har vi set det gentaget i Sverige”.

Transitivitet

Der er, som det fremgår af ovenstående, et stort fokus på ”vi” – det demokratiske Danmark. I det følgende vil jeg fremhæve, hvordan ”vi” italesættes i modsætning til noget andet; ”dem”, der ikke har demokrati.

Det er Danmark, der kobles til demokratiet og de demokratiske værdier, som bliver beskrevet som synonymt: ”I Danmark betragter vi friheden som en selvfølge. Folkestyret som noget selvklart. Og respekten for liv, frihed og ejendom som selvindlysende”.

”Os og dem” er ikke er så firkantet, at de tilhører forskellige lande. Men internt i landene er der nogle ”dem og os”, der vil demokratiet, og nogle der ikke vil. I de enkelte lande er der således både ”dem” og ”os”, hvilket implicit ses i: ”Nu er tiden kommet til, at irakerne selv tager mere ansvar. Ansvar for forsoning mellem befolkningsgrupperne. Ansvar for selv at bekæmpe terroristerne”. I den forbindelse mener han, at de spirende demokratier bliver truet af terrorister og reaktionære kræfter. Han indlemmer således en del af dem, der bor i de ikke demokratiske lande i sit ”os”, da de vil demokratiet. Derved adskilles os og dem ikke af landegrænser og statsligt demokrati, men af hvorvidt man vil demokratiet eller ej.

Diskursordenen

Diskurs 1: En patriotisk fædrelandsdiskurs

En af de dominerende diskurser i talen er den patriotiske, hvor der lægges vægt på, at demokrati er tilkæmpet, og vedvarende skal kæmpes for: ”Forleden hentede Danmark igen et verdensmesterskab.

Denne gang i en helt særlig disciplin. Næmlig demokrati. Blandt andet fordi vi har en fri presse, og vi kæmper for ytringsfriheden.” Ud over at det danske demokrati beskrives som noget *helt særligt*, så gør han meget ud af, at det danske demokrati ikke er noget, der er kommet af sig selv, men noget vi har tilkæmpet os. Det er en frihedsværdi, som vi har opnået igennem kamp. Hans beskrivelse af Danmark som en vinder af et verdensmesterskab er med til at skabe en følelse af patriotisme og landsfølelse, som har det formål at gøre os stolte af vores folkestyre.

AFR opfordrer også til, at Danmark skal tage aktivt del i den kamp. *”I den kamp kan vi ikke være neutrale. Vi må stå fast i forsvaret for de grundlæggende frihedsrettigheder.”* Han adresserer desuden de danske soldater, der har mistet livet i kamp for fædrelandet:

”Jeg vil gerne takke de danske soldater, som gør tjeneste under svære og farlige forhold rundt om i verdens brændpunkter. De yder en beundringsværdig indsats for at skabe frihed, fred og fremgang for undertrykte folk. De fortjener dyb respekt og stærk støtte fra os alle.” Han opildner ligeledes til en patriotisk fædrelandsdiskurs med sine følelsesladede henvendelser til de danske soldater som frontkæmpere for fædrelandet. Hans beskrivelse af Danmark som en vinder af et verdensmesterskab og soldaternes indsats er samlet med til at skabe en følelse af patriotisme og landsfølelse, som har til formål at gøre os stolte af vores folkestyre.

Diskurs 2: Danmark som verdens redningsmænd

Inden for Danmarks grænser fremhæver AFR danskernes godhed. Danskerne lever ikke blot efter de rigtige værdier, de er også heltmodige og altruistiske i deres kamp for at hjælpe resten af verden til den rigtige måde at leve på: *”Vi, der lever i frie, demokratiske lande, har en pligt til at hjælpe de folk, som kæmper for frihed og folkestyre”*. I forlængelse heraf hylder han også dem, der allerede har kæmpet kampen:

“ (...) Danmark ydet bidrag til den internationale styrke i Libanon. (...) sender vi flere soldater til Afghanistan. Jeg er glad for, at der står et bredt flertal bag denne indsats. Vi kan ikke tillade, at Afghanistan igen bliver et fristed for terrorister. Og vi deltager i den internationale koalition i Irak. Der er grund til at påskønne den indsats, som danske soldater har ydet og yder i Irak. De har sikret, at irakerne kunne gennemføre frie valg. De har ydet en betydelig hjælp til genopbygning. De har uddannet og trænet irakiske sikkerhedsstyrker”.

Derudover lister han blandt andet en masse indsatser op, hvor DK har støttet og bidraget. Her fremhæver han Danmarks deltagelse i forskellige krige som en beundringsværdi bedrift, da vi er med til at give disse lande muligheden for at leve efter de samme værdier, som vi gør i Danmark:

*”Jeg vil gerne takke de danske soldater, som gør tjeneste under svære og farlige forhold rundt om i verdens brændpunkter. De yder en **beundringsværdig indsats** for at skabe frihed, fred og fremgang for undertrykte folk. De fortjener **dyb respekt** og stærk støtte fra os alle.”*

Diskurs 3: En trussels-/frygtdiskurs

AFR bruger en frygtdiskurs i sin udlægning af, at Danmark er midt i en global værdikamp, der truer os. I talen sætter han ytringsfrihedens trussel ind i frygtdiskurs, når han fortæller om, hvor slemt det står til i dele af udlandet:

”Vi må stå fast i forsvaret for de grundlæggende frihedsrettigheder. I Burma bliver befolkningen undertrykt af et brutalt militærregime. I Zimbabwe har et grusomt og voldeligt regime ført landet ud i hungersnød, fattigdom og flygtningestrømme. I Sudan har et tyrannisk regime ført an i noget, der ligner folkemord i Darfur. Millioner lider under sult og undertrykkelse”.

Han har her en underlæggende tone af, at fjenden/truslen/frygten er over alt, og udvikler sig, hvis vi ikke gør noget: *”Men de spirende demokratier bliver truet af terrorister og reaktionære kræfter”.*

AFR placerer ligeledes truslen mod ytringsfriheden i en ny kontekst, når han relaterer den til vores hverdag:

”Kampen om frihedsrettighederne er blevet en del af vores hverdag. Vi har oplevet dødstrusler mod mennesker, der på skrift, i tale eller med tegninger udtrykte sig på en måde, der blev opfattet som krænkende mod en religion. Vi oplevede det i Danmark under tegningesagen. Og nu har vi set det gentaget i Sverige”.

Frygtdiskursen bliver også synlig i AFR italesættelse af fjenden som værende i blandt os. Hans udsagn trækker tråde til anholdelser, politiet gjorde kort inden talen:

”Desværre er der også i Danmark grupper af religiøse ekstremister, som ikke anerkender og respekterer de grundprincipper, det danske folkestyre bygger på. De anholdte har uddannelser, lærepladser og jobs. De opfylder forudsætningerne for det, vi normalt opfatter som en vellykket integration. Netop det giver anledning til ekstra bekymring. Vi ser, at arbejde og uddannelse ikke i sig selv er nok til at forhindre radikaliserings af unge”.

AFR udsagn giver en følelse af, at truslen er usynlig, og kan være overalt - selv såkaldt integrerede mennesker udgør en trussel.

Modalitet

AFR tale er kendetegnet ved, at han generelt taler med en meget høj grad af affinitet.

Dette gælder fx trusselsbilledet, som han er meget konstaterende omkring, ”... *de spirende demokratier bliver truet af terrorister og reaktionære kræfter*”, men også den mere abstrakte italesættelse af begivenhederne og deres omfattende kontekst, som han konstaterer: ”**Vi står midt i en global værdikamp**”.

Dette gælder også både det politisk og personligt handlingsanvisende: ”*det er også et mesterskab, som forpligter. Forpligter til at stå vagt om de personlige frihedsrettigheder*” og ”*I den kamp kan vi ikke være neutrale. Vi må stå fast i forsvaret for de grundlæggende frihedsrettigheder*”. For yderligere at gøre udsagnene gældende inddrager han moral som et element for at hæve sine holdningers sandhedsværdi, idet han siger at: ”*Vi, der lever i frie, demokratiske lande, har en pligt til at hjælpe de folk, som kæmper for frihed og folkestyre*” og senere, at: ”*Vi kan ikke tillade, at Afghanistan igen bliver et fristed for terrorister*”. Dette giver sandhedsværdi til de faktiske handlinger: ”*Derfor sender vi flere soldater til Afghanistan*”.

Danmarks værdigrundlag er ligeledes italesat med en stor sikkerhed, hvor vi betragter ”... *folkestyret som noget selvklart. Og respekten for liv, frihed og ejendom som selvindlysende*”. Derfor er der også høj affinitet i ”vores holdninger”: ”*Disse forsøg på at indskrænke ytringsfriheden tager vi klart afstand fra (...)* Ytringsfriheden indebærer nemlig også retten til kritisk debat om religion”.

Analyse af Charlie Hebdo 2015

Talens kontekst

HTS talte hos Cavlingkomiteen dagen efter angrebet på Charlie Hebdo. Talens placering antages at være en tilfældighed, da det var et planlagt besøg, som hun gennemførte. At hun holdte sin tale til nationen der, var derfor en omstændighed uden yderligere relevans, på trods af at Cavlingkomiteen repræsenterer journalistforbundets mest prestigefyldte udmærkelse.

Talen er kort og præcis, og berører ingen andre emner end begivenheden i Paris. Det er altså en tale, der er en direkte konsekvens af angrebet på Charlie Hebdo i Paris.

Talens centrale indhold og temaer

I HTS tale gør hun det klart, at det var et omfangsrigt angreb, der involverede hele Europa og vores fælles historie: *“Onsdag den 7. januar 2015 var en mørk dag i Europas nyere historie. 12 forsvarsløse og uskyldige mennesker blev kynisk frarøvet deres liv af hætteklædte terrorister”*. Derved gør hun det klart, at terrorangrebet ikke blot var et angreb på sagesløse mennesker på et satiremagasin, men et angreb på noget større:

”Men voldsmændenes mål var mere end mennesker. For et redaktionslokale er mere end et lokale med borde og stole. Det er et værksted for debat og diskussion. Et sted, hvor ideer formes og udføres. Med ord. Med billeder. Og ja, også med tegninger”.

De dræbte præsenteres således i talen som *repræsentanter* for det åbne samfund og herunder især ytringsfriheden i form af den frie tanke. Dette gør, at begivenheden sættes ind i en langt større kontekst, end der var i direkte berøring med angrebet: *“De angreb demokratiet. Den frie tanke. De angreb det åbne samfund”*.

HTS lægger i talen også vægt på, at det ikke var en tilfældig handling, men en målrettet og planlagt hændelse med et mål for øje, idet: *“de vidste hvad de gjorde. Det var ikke tilfældigt”*. Derved kan angrebet ses som en del af en større kamp, da den er møntet på nogle bestemte og med et bestemt formål. Uoverensstemmelsen mellem parterne er, og var således allerede til stede.

Samtidig gør HTS sig umage med at placere den frie tanke og presse i et afhængighedsforhold til vores demokratiske levemåde: *“For pressefriheden og ytringsfriheden går hånd i hånd. Den ene er ikke meget værd uden den anden”*. Der er i talen et generelt tema om de demokratiske frihedsrettigheder, som HTS ser angrebet som værende rettet imod. Herunder har ytringsfriheden en central rolle: *”Ytringsfriheden er en individuel ret. Og den er en dyrebar ret, som vi aldrig må tage for givet. Men vi må ikke glemme, at den også er et fælles gode. Det er det frie ord, som ilter vores demokrati.”*

Frihedsrettigheder, som i dette tilfælde er ytringsfriheden, har en helt central placering i talen, da satiremagasinet netop udnyttede det frie ord til deres satire. Ytringsfriheden fremhæves endvidere som centralt for det gode og ikke mindst evigt forbedrede samfund:

”For hvordan kan vi dele os efter anskuelser, hvis vi tror, der kun findes en måde at se verden på? Og hvordan kan vi skubbe vores samfund fremad, hvis der ikke er plads til at insistere på, at det kan

gøres bedre og anderledes? Og videre, at: "Det er et forsvar for ideen om, at vi mennesker i fællesskab kan indrette et stærkt og frit samfund - om ikke altid i fordragelighed – så i fred".

Transitivitet

De subjekter/objekter der kobles til angrebet, er i de fleste tilfælde beskrevet som subjekter i form af ord som "voldsmændene" og "terroristerne". Enkelte steder får fjenden dog en objektiv karakter, da den beskrives som "kræfter".

Genstanden for angrebet bliver både personificeret i et tilbagevendende "os", men også mange gange objektiggjort som "vores frie samfund" og "demokratiet". Hvor "os" hentyder til en nation med demokrati og frihedsrettigheder: *"De" gik målrettede efter at angribe "vores" frie presse*. "Vi" er således bredt forstået, og indbefatter både de demokratiske lande, men har især folket – det enkelte menneske i de demokratiske lande.

Det direkte modsætningsforhold mellem de stridende parter ses bl.a. i brugen af to forskellige "våben", som: *"Vores insisteren på at bruge ordets kraft og ikke voldens magt"*. "Vi" skal kæmpe for vores *"... fælles mål om et frit og demokratisk samfund, hvor folk med forskellige livsanskuelser kan leve side om side (...)* Derfor er ytringsfriheden vigtig. *Som et bolværk mod det totalitære"*.

Diskursordenen

I HTS tale fra 2015 fandt jeg frem til følgende diskursorden, der bestod af 3 overordnede diskurser.

Diskurs 1: En fælles kamp

Talen holdes inden for en form for heroisk kampdiskurs, hvor terroristerne truer os alle, og hvor vi må forsvare os:

"Der er kræfter - også i vores del af verden - som ønsker at ødelægge demokratiet og derfor går målrettet mod at lamme livsnerven: Den frie debat. Det kan og skal vi ikke benægte. Men vi skal ikke lade os true. Vi skal ikke kigge væk. Tværtimod".

Her opstilles terroristernes handlinger meget modsat vores liv, hvor det gode liv er truet af en udefrakommende fjende. Dette fører videre til noget, der er gennemgående for talen, nemlig at der er et stort fokus på fællesskab, og det fælles i at vi alle blev angrebet på Charlie Hebdo: *"Et redaktionslokale er aldrig bare et lokale. Og ingen mennesker må nogensinde stå alene i deres forsvar for ytringsfriheden. Det gælder idag. I morgen. Og det gælder for jer"*. Vi – den danske befolkning, som talen henvender sig til, er således alle aktive parter i kampen.

Diskurs 2: Normativ handlingsdiskurs

Det er kendetegnende for talen, at HTS skaber en fællesskabsdiskurs ved kontinuerligt at bruge ordet ”vi”. Hun opdanner således til fællesskabsfølelse. Både med dem angrebet gik ud over, men også med andre som står for den demokratiske levemåde, der beskrives som angrebets mål. Vi skal stå sammen, men har også et fælles ansvar for at ytringsfriheden kan bestå. *”Ytringsfriheden er en individuel ret. Og den er en dyrebare ret, som vi aldrig må tage for givet”*.

Det vi skal forsvare, bliver fremstillet som noget, der er større end den enkelte – som en overindividuel værdi: *”Et forsvar for ytringsfriheden er aldrig kun et forsvar for den enkeltes ret”*.

I talen er hun insisterende på, at det er vigtigt, at vi alle værner om vores frihedsrettigheder. Hun er således meget normativ, og opfordrer folket til at tage stilling. Der gøres på mange måder opmærksom på, at ytringsfrihedens bevarelse er vores alles ansvar, og at vi alle må kæmpe sammen for at beskytte den. Den konkrete handling, som folket opfordres til at udføre her er, at vi skal gøre, som vi altid har gjort og gøre brug af ytringsfriheden; *”Ved at bruge det frie ord, viser vi, hvad demokratiet kan. Ved i fællesskab at stå vagt om ytringsfriheden – også når det er svært - viser vi styrken ved det åbne samfund”*. Således gør hun klart, at ytringsfriheden ikke er noget i sig selv, men at værdien først træder i kraft, når den bliver brugt. Her tilkendegiver hun flere gange sin personlige holdning til, hvordan angrebet skal håndteres:

”Jeg har den dybeste respekt for de valg, aviser og andre medier har truffet de seneste dage. Det berører mig dybt, at der på tusindvis af redaktioner i hele verden har siddet mennesker og diskuteret, hvordan morgendagens avis skulle se ud. Det er jeres valg. Sådan må og skal det være”.

Diskurs 3: En følelsesmæssig rammediskurs

En gennemgående diskursiv ramme for talen er, at HTS skaber en stemning, der taler til tilhørerens følelser. Dette sker gennem talen med skiftende fokus på forskellige følelser som frygt, fællesskab, vrede, medlidenhed mv. Eksempelvis starter hun talen således:

*”Onsdag den 7. januar 2015 var en **mørk** dag i Europas nyere historie. 12 **forsvarsløse og uskyldige mennesker** blev **kynisk frarøvet** deres liv af hætteklædte terrorister”*.

Her ses, hvordan HTS mobiliserer sin udlægning af begivenheden inden for en genre, der spiller på følelser. Dette ses først ved, at hun “sætter scenen”, idet hun beskriver dagen som mørk. Noget som man ville bruge som indledning i en gyser eller krimi. Dernæst er ordene forsvarsløse og uskyldige

med til, at man fokuserer på følelser, som hvor synd det er for ofrene, og hvor moralsk ufortjent det var.

Den følelsesmæssige genre er ligeledes gennemgående i et af talens nøglepunkter; fællesskabet. Her appelleres der flere gange til at føle samhørighed med ofrene, men også føle at det er vores alles kamp. Dette ses i det følgende, hvor hun meget kraftigt opildner til moralsk forpligtigelse overfor at slutte sig til "os": "*Når sådanne afskyelige handlinger sker, så rammer det alle. Det påvirker os. Kun den mest afstumpede kan sige sig fri*". Hun bevæger sig rundt i det følelsesmæssige spektrum ved bl.a. at tage udgangspunkt i frygten og vende den til kampgejst: "*Kan man blive forfærdet, ligefrem bange? Ja. Kan eftertæksomhed blive til tvivl? Ja. Og det er præcis det, som adskiller os fra det, terroristerne stræber efter*".

Modalitet

Talen er holdt med en høj affinitet. Ikke bare i det faktuelle, at et redaktionslokale blev angrebet, men også tolkningerne af angrebets brede kontekst, hvor: "... *voldsmændenes mål var mere end mennesker*" og gerningsmændenes motiver - "... *de vidste hvad de gjorde. Det var ikke tilfældigt*" bliver fremstillet som et uomtvisteligt faktum. Der udtrykkes således ingen tvivl om, at man kender sandheden om gerningsmændenes bevæggrunde.

Også når det kommer til rent værdimæssige udsagn, som den rigtige måde at leve på, fremstilles udsagn med høj affinitet. Vel at mærke når det gælder os selv/demokratiet, idet: "... *vi mennesker i fællesskab kan indrette et stærkt og frit samfund - om ikke altid i fordragelighed - så i fred*". Derimod bliver affiniteten lav, når det kommer til "de andres" værdier. Altså de totalitære samfund eller et samfund uden ytringsfrihed: "*For hvordan kan vi dele os efter anskuelser, hvis vi tror, der kun findes en måde at se verden på?*". Således bruges der sproglige virkemidler til at opdele os og dem i de sande og usande overbevisninger, idet det gode samfund er noget vi "kan" og vi "tror".

Slutteligt er også de handlingsorienterede og normative udsagn italesat meget kategorisk, hvor fx "... *vi skal ikke lade os true. Vi skal ikke kigge væk*". HTS er således helt sikker i sine handlingsanvisninger, hvilket kan tolkes som en tydelig ledelse af folket.

Analyse af Krudttønden 2015

Talens kontekst

HTS tale blev afholdt ved en officiel mindehøjtidelighed på Østerbro i København den 16. februar 2015. Den blev afholdt dagen efter angrebet på Krudttønden, og var geografisk placeret i kort afstand

til gerningsstedet. Talen markerer den første officielle folkelige udmelding fra statsminister HTS, hvor hun taler direkte til danskerne. Talen blev vist på direkte tv, og havde samtidig et stort publikum på stedet. Mette Frederiksen havde forinden udtalt sig om angrebet som daværende justitsminister. Mindehøjtideligheden blev afholdt udendørs, og indeholdte foruden talen indslag med musik og taler fra andre offentlige kendte personer. Den blev generelt opfattet som en nærværende og fredelig begivenhed, hvor publikum tændte stearinlys og holdt om hinanden.

Talens centrale indhold og temaer

Et centralt tema i talen er HTS fokus på de konkrete ofre. Hun mindes dem ved at tale konkret om ofrene som personer, der ikke er hos os længere:

”Finn Nørgaard blev brutalt myrdet her på Østerbro. Han deltog som engageret borger i et debatmøde i medborgerhuset få meter fra os. Dan Uzan blev skudt ned og dræbt i Krystalgade i indre by. Han brugte sin lørdag aften på frivilligt arbejde. Dan passede på familier, børn og unge til en konfirmationsfest ved Københavns synagoge”.

Det næste centrale tema i talen er HTS sammenkædning af angrebet med danskernes almindelige hverdag: *”Et debatmøde. En konfirmation. Det er almindelige begivenheder. Det er vores hverdag. Det er vores liv. Vi står fast på en fri og tryk hverdag i et demokratisk land”.* Ofrene blev dræbt, imens de udførte helt almindelige gøremål.

Et tredje og sidste tema i talen er en opfordring til sammenhold - både lokalt til mindehøjtideligheden, men også nationalt og globalt. Statsministeren beskriver truslen globalt, som værende én vi alle sammen skal forsvare os imod. Og det er fællesskabet, der får os videre fra begivenheden. Som når hun siger: *”Det er en trussel, som vi vil forsvare os mod med den særlige styrke, som vokser ud af vores fællesskab. Og det er en trussel, vi overkommer sammen”.* Hun lægger dermed op til, at alle hver især skal involveres og hjælpe til med at komme videre - igennem fællesskabet. Hun henvender sig her direkte til os alle. Det var et angreb på hele den danske hverdag, og kræver derfor et svar fra alle danskere. Samtidig uddyber hun fællesskabet med fokus på, at alle religioner tilhører Danmark og repræsenterer det gode: *”Vi står skulder ved skulder. Muslimer, jøder, kristne. Mennesker af forskellig politisk overbevisning. Vi står sammen som danskere. Ligesom vi står sammen med de demokratiske og frie lande omkring os”.* På trods af at terrorangrebet var rettet mod en jødisk synagoge og debatarrangementet i huset Krudttønden, så benytter HTS således talen til at komme ud over den

oprindelige konflikt, og opfordrer folk af forskellige religiøse overbevisninger til at stå sammen om ytringsfriheden.

Transitivitet

Det fjendebillede som truer Danmark og demokratiet er: "... *terror og had*". Altså overindividuelle objekter, der hverken er personificeret eller tillagt specifikke egenskaber. Vi'et er derimod helt eksplicit defineret som "alle": "*Muslimere, jøder, kristne. Mennesker af forskellig politisk overbevisning. Vi står sammen som danskere. Ligesom vi står sammen med de demokratiske og frie lande omkring os*". Altså alle der lever i et frit og demokratisk land, hvorfor det er værdierne, der definerer, hvem der er med i os. Værdierne er hovedsagligt beskrevet som fællesskab og frihed.

Diskursordenen

Diskurs 1: Følelsesmæssig diskurs

HTS tale er først og fremmest indbundet i en diskurs, der taler til følelserne, og italesætter begivenhederne på en måde, der vækker både medlidenhed og sorg. Dette ses blandt andet i åbningen af talen, hvor hun præsenterer dens formål således: "*I dag er vi samlet for at mindes de dræbte og ære de sårede. Vores tanker går til ofrene og deres familier*" og senere, hvor hun konstaterer om stemningen: "*Vi er fulde af sorg. Vi er tynget*".

På trods af at langt størstedelen af de fremmødte og tv-seerne må formodes ikke at kende ofrene personligt, så skaber hun en sproglig konstruktion af det. Hendes ordvalg giver et nærværende forhold til de dræbte, og bare det at være en dansker giver modtageren af talen en følelse af at være pårørende. Eksempelvis bliver ofrene beskrevet ved navn, hvilket er med at gøre dem virkelige for tilhørerne. Deres positive gerninger på natten bliver samtidig beskrevet, hvilket er med til at styrke sympatien for dem.

Derudover opfordrer hun til en kollektiv stemning af fællesskab, hvor begivenheden opfordres til at styrke det kollektive bånd i mellem os, men også til at føle os stolte over hvem vi er, og hvad vi repræsenterer: "*Nu skal vi stå sammen og fortsætte den hverdag, vi kender. Sige, hvad vi mener. Tro på det, vi tror på. Leve vores liv i frihed. Være dem, vi er. Det er det, vi gør i aften.*"

Diskurs 2: Hverdagsdiskurs

Ud over det rent personlige hvor hun præsenterer ofrene, som de mennesker de er, så sætter hun dem i forbindelse med helt almindelige gøremål som *frivilligt arbejde, familieliv og fest*. Det giver en følelse af, at det kunne ske for en selv eller ens nærmeste - at der er tale om "*to uskyldige borgere*" –

ligesom dig og mig. Dermed relateres begivenheden til den almindelige hverdag, og gøres nærværende for alle, da den netop i denne hverdagsdiskurs kunne ramme hvem som helst, der lever et helt almindeligt liv, som de dræbte gjorde det. Dette er således væsentligt lettere at relatere til for tilhøremanden, end hvis der var brugt mere abstrakte diskurser. Hverdagsdiskursen fletter sig på mange måder ind i den følelsesmæssige. Dette ses blandt andet, da hun fremhæver at: ”*Han brugte sin lørdag aften på frivilligt arbejde*”. En gerning, som danskere generelt vil anderkende som værende en flot gestus, hvorfor det at han blev dræbt i udførelsen af en sådan gerning, gør tabet endnu mere meningsløst og uretfærdigt.

Hun udfolder ligeledes de demokratiske idealer i en hverdagsdiskurs, som sætter fokus på, hvordan værdierne praktiseres i hverdagen, og ikke værdier som abstrakte selvstændige størrelser: ”*Vi står fast på, at vi vil leve et almindeligt liv, hvor vi går til møder, holder fester og lever i fred og frihed*”.

Diskurs 3: Kampdiskurs

I talens sidste del udfoldes der en kampdiskurs, hvor begivenheden sættes i kontekst til en bredere kamp mellem det gode og det onde. Truslen beskrives sådan: ”*Vi ved, at nogle vil os det ondt. Vi ved, at der findes kræfter i verden, som mener, at mørket er stærkere end lyset. Vi ved, at der er fanatiske personer, der foragter andres ret til at leve*”. Vores, som man grundet talens formål må antage er nationen, forsvar fremstiller hun således:

”*Vores svar er klart: Når andre forsøger at skræmme os og splitte os, så er vores svar altid et stærkt fællesskab. Vi er stålsatte på at stå vagt om vores værdier. Vi insisterer på at værne om vores frihed. Vi passer på hinanden*”.

Det meget bipolare forhold mellem det gode og det onde opsummeres ved følgende passage: ”*Vi møder had med sammenhold. Og vold med demokrati. Vi vil leve, som vi vil. Vi er dem, vi er*”. Derved ses det, at trussel og forsvar står i helt direkte modsætningsforhold til hinanden.

Modalitet

HTS har meget høj affinitet, når hun beskriver vores demokratiske værdier således: ”*Vores svar er klart: Når andre forsøger at skræmme os og splitte os, så er vores svar **altid** et stærkt fællesskab. Vi er stålsatte på at stå vagt om vores værdier. Vi **insisterer** på at værne om vores frihed.*” Således er der meget stærke ord bag udsagnene, og de gøres fuldstændig kategoriske, når hun benytter ord som *altid*, *stålsat*, *klart* og *insisterer*.

Samme høje affinitet gør sig gældende ved beskrivelserne af, at der er en fjende derude: ”**Vi ved**, at nogle vil os det ondt. **Vi ved**, at der findes kræfter i verden, som mener, at mørket er stærkere end lyset. **Vi ved**, at der er fanatiske personer, der foragter andres ret til at leve”. Hun italesætter således eksistensen af en fjende som faktisk viden.

Slutteligt kan ledelsen af folket og deres fremtidige færd ses beskrevet med høj affinitet: ”**Nu skal vi stå sammen og fortsætte den hverdag, vi kender. Sige, hvad vi mener. Tro på det, vi tror på. Leve vores liv i frihed. Være dem, vi er. Det er det, vi gør i aften**”.

Analyse del 2: Den diskursive praksis

I dette afsnit analyseres den diskursive praksis – den forandring diskurserne gennemgår fra tale til tale - som i Fairclough tredimensionelle model er den midterste firkant. I afsnittet vil jeg derfor lave en komparativ analyse, der sammenligner de 4 taler. Formålet med dette er, at belyse den diskursive udvikling der er sket, i forhold til hvordan ytringsfriheden italesættes.

Analyse af temaer og transitivitet

I den første del af analyse 2 sammenlignes italesættelserne af begivenhederne. Jeg vil i forhold til foregående analyse nu skærpe mit fokus på netop ytringsfriheden og således sortere ”fyldet” fra og skære mere ind til benet, hvilket sker med fokus på de transitivitets-led, der var i talerne. For at holde fokus vil de være de tre fokusområder, der stringent opdeler analysen. Altså; hvilke subjekter/objekter knytter sig til ytringsfriheden? Hvilke subjekter/objekter truer og/eller står i modsætning til ytringsfriheden? Hvilke subjekter/objekter skal forsvare ytringsfriheden og hvordan?

Hvem er fjenden mod ytringsfriheden?

Ved begivenheden 11. september 2001 var der en tendens til, at det var objekter, der blev forbundet. Der viste sig en klar tendens til en objektiv karakter, når Poul Nyrup Rasmussen talte om terrorangrebet i en lingvistisk facon, der bragte objektiverende italesættelser med sig: ”en ny verdensomspændende trussel” og ordvalg som ”terrorisme”. Når han talte om subjekter, så var det i direkte relation til selve handlingen, der var udført af konkrete *terrorister*, hvilket ikke indbefattede en bredere gruppe af subjekter i sit ordvalg end de faktisk implicerede. Han undlod altså at bruge subjektiverende ordvalg, som forbandt bestemte subjekter med bestemte karakteristisk i italesættelsen af terrorangrebet. Tværtimod sagde han: ”Danmark står ikke foran en krig mellem lande og verdensdele”.

Dog indikerer han ret direkte, at der er tale om flere: ”Det er afgørende, at terroristerne ikke slipper godt fra det”, hvor han italesætter fremtiden, selvom gerningsmændene er døde. Samtidig sættes begivenheden indirekte i en større kontekst, som indikerer, at det er en del af noget større: ”ikke blot endnu en terroraktion”

PNR beskrivelse af ytringsfrihedens fjende bærer præg af konstateringer af, hvad der skete, men også bud på hvad der gjorde, at de konkrete mennesker udførte handlingen;

”Utrolig mange komplekse årsager ligger bag (...) Vi påstår ikke, at fattigdommen og det store og stigende svælg mellem den rige og den fattige verden er den eneste forklaring på terrorismen. Men

det er en central del. (...) Terror vokser ud af dybe spændinger mellem religiøse, politiske og kulturelle kræfter. Fattigdommen, analfabetismen, ydmygelserne og de alvorlige økonomiske og sociale uligheder forstærker næsten altid grobunden for had, fanatisme og terrorisme”.

Med sin lave affinitet giver han på ingen måde simple eller skråsikre billeder af, hvad der gør, at angrebet har fundet sted, og demokratiet er truet.

I AFR tale i forbindelse med Muhammedkrisen italesættes trusselsbilledet mod ytringsfriheden med visse forandringer i forhold til PNR tale. Truslen mod demokrati og ytringsfrihed bliver i tråd med PNR udlægning truet både af konkrete subjekter; *terrorister* og diffuse objekter; *kræfter*, som det ses her: *”Men de spirende demokratier bliver truet af terrorister og reaktionære kræfter”.*

Til forskel fra Nyrups tale i 2001 så adresserer AFR truslen mod ytringsfriheden og demokratiet mere konkret, idet vi må sørge for at: *”regimerne overholder menneskerettighederne, stopper undertrykkelsen og indfører demokrati”.* At ytringsfriheden er truet af regimer, betyder at den er truet af og/eller i lande, der ikke har demokrati. Mens PNR lagde vægt på, at det ikke var en kamp mellem lande og verdensdele, så får truslen altså en mere national karakter, idet den hører lande med bestemte styreformers til.

Han breder også ytringsfrihedens fjende ud til Danmark, idet han italesætter ytringsfrihedens trussel på en mere national vis, da han bruger subjekterne *religiøse ekstremister* i en forbindelse med *Danmark*: *”Desværre er der også i Danmark grupper af religiøse ekstremister, som ikke anerkender og respekterer de grundprincipper, det danske folkestyre bygger på”.*

Konkluderende på udviklingen i de to taler/begivenheder var således, som følger: PNR havde fokus på, at der ikke var en kamp mellem lande og verdensdele, mens AFR modsat gav truslen en geografisk placering, idet han satte det danske samfunds værdier højere end ikke demokratiske regimernes – og dermed andre (unavngivne) lande. Samtidig italesatte AFR både direkte og indirekte, at religion var/er en fjende mod demokrati og ytringsfrihed, hvilket kun var en faktor blandt mange, der spillede sammen, i PNR tale. Disse aspekter gør AFR fjendebilledet meget mere udpenslet og konkret end PNR mere globale strukturelle forklaringer på potentialet for fare.

I talen ved Charlie Hebdo adresserer Helle Thorning-Schmidt truslen mod ytringsfriheden flere gange. *”De angreb demokratiet. Den frie tanke. De angreb det åbne samfund. Og de vidste hvad de gjorde.”* Hun gør det tydeligt, at ”de” ikke er ”os”, forbi ”de” står for noget andet end demokrati og

den frie tanke. Hun taler om angrebet som værende en udefrakommende trussel fra ”dem”, som opfattes som både konkrete subjekter og en udefinerbar størrelse i sin italesættelse, når hun bruger ordene *Terroristerne* og *det totalitære*:

*”Et forsvar for ytringsfriheden er aldrig kun et forsvar for den enkeltes ret. Det er præcis det, som adskiller os fra det, **terroristerne** stræber efter. Derfor er ytringsfriheden vigtig. Som et boltværk mod **det totalitære**”.*

Således fortsætter hun med et centralt og konstant underlæggende ”os og dem” forhold i hendes udlægning af ytringsfrihedens trussel, som hun bærer med fra AFR tale under Muhammedkrisen. PNR var i sin tale konkret i sin definition af fjendebilledet mod ytringsfriheden i den forstand, at han vedvarende italesatte truslen mod ytringsfriheden på en afgrænset måde. PNR tilskrev fjendebilledet til de faktisk involverede i angrebet, men kom også med adskillige andre årsager, der kunne have indflydelse herpå. Herunder religion som én blandt mange mulige årsager. Både PNR, AFR og HTS taler om truslen mod ytringsfriheden som noget, der er til stede kontinuerligt, fordi ”de” bliver opfattet som en diffus og udefinerbar størrelse, som er til stede, selvom de reelle gerningsmænd er pågrebet. Når HTS taler om truslen på denne måde, opnår man en følelse af en evig kamp mod dem, som ikke kan afgrænses til noget umiddelbart håndgribeligt. Eks. *”Der er **kræfter** - også i vores del af verden - som ønsker at ødelægge demokratiet og derfor går målrettet mod at lamme livsnerven: Den frie debat”*. Truslen mod ytringsfriheden bliver altså løbende forandret i sin grundkarakter til i stadig højere grad at blive en konstant fare, der ligger og ulmer i de totalitære stater, men også internt i det danske samfund. Dette sker blandt andet, når hun formulerer truslen mod ytringsfriheden, som noget der ikke har en klar placering geografisk, men også har et diffust politisk sigte som at ødelægge demokratiet og indføre ”det totalitære”. Det er således uklart, hvad det totalitære konkret indeholder, andet end at det er en sproglig modsætning til det frie og mangfoldige. HTS viderefører i sin tale ved Krudttønden den diffuse trussel mod ytringsfriheden. *”Vi ved, at **nogle** vil os det ondt. Vi ved, at der findes **kræfter** i verden, som mener, at mørket er stærkere end lyset. Vi ved, at der er **fanatiske personer**, der foragter andres ret til at leve”* – altså i tråd med Charlie Hebdo beskrevet på en objektivgjort måde. De fanatiske personer skiller sig derimod ud i talen, fordi hun benytter dem på en subjektliggende måde. Hvor fjendebilledet ved Charlie Hebdo fremstod som en ”tom” modsætning til ytringsfriheden, der som det nærmeste vi kom, blev beskrevet som det totalitære, så er det ”nye” personificeret i de fanatiske personer. Det er dog stadig uklart, hvad de konkret er fanatiske med.

Set i lyset af de fire taler er forandringsperspektivet en interessant måde at anskue, hvordan truslen

mod ytringsfriheden udvikles over tid. Der er klare spor af intertekstualitet, der forbinder talerne i en intertekstuel kæde, da de bygger videre på hinanden, men også tager afstand fra hinanden. AFR skilte sig klart ud ved at italesætte ”dem” mest specifikt. Dette kan ses som en videreudvikling af PNR tale, hvor han italesatte religion som én blandt mange faktorer, hvilket AFR intensiverede og forenkede. I HTS tale sker der imidlertid en implicit tilbagetrækning af dette. Hun refererer direkte til AFR italesættelse om *dem*, og understreger hvordan hun IKKE ser fjendebilledet som religionsbetinget: *”Vi står skulder ved skulder. Muslimere, jøder, kristne. Mennesker af forskellig politisk overbevisning. Vi står sammen som danskere. Ligesom vi står sammen med de demokratiske og frie lande omkring os”*. I forbindelse med mindehøjtideligheden for Krudttønden er der endnu en implicit reference til AFR diskurs, da hun gør det klart, at truslen består af enkelte *fanatiske* mennesker, mens alle andre står sammen mod dem. Hun siger dog intet om, hvad de er fanatiske med. Intertekstualiteten er her central på grund af at AFR udlægning af fjendebilledet, er blevet så manifesteret i forståelsen, at selvom HTS gerne vil ændre billedet, så kan hun ikke komme udenom at forholde sig til det. Dette hænger sandsynligvis sammen med, at AFR tale er placeret med et stort tidsmæssigt interval mellem de andre begivenheder, hvorfor denne diskurs har haft god tid til at udvikle og manifestere sig.

Hvem ejer ytringsfriheden?

I dette analyseafsnit vil fokus blive på talernes ”os” i forhold til, hvordan **vi**’et italesættes i talerne. De fire begivenheder vil således blive analyseret i relation til arbejdsopgavens spørgsmål: *”Hvem/hvad ejer ytringsfriheden?”*.

I talen efter 11. september 2001 kommer PNR hurtigt ind på demokratiets betydning i forbindelse med handlingen i USA. Han sætter dagsordenen ved at bringe angrebet i direkte relation til *vores* demokrati, hvilket med det samme sætter ”os” lig med demokratiet: *”Angrebet (...) er ikke blot et angreb på byer i USA. Det er et skånselsløst angreb på alt det, vi står for: Den enkeltes **frihed**, de manges **tryghed**, vores fælles **sikkerhed** – alt det, der giver ordet ”**demokrati**” mening”*. Det at angrebet også viser en trussel mod Danmark, selvom det skete i USA, argumenterer han for ved at sige at: *”Vi har **alle** i et glimt forstået, hvor sårbare vi er, når **terroren rammer i flæng**”*. Hermed indikerer han, at angrebet kunne være sket hvor som helst – altså også i Danmark, hvor værdierne i tråd med resten af talen så må antages at være fællesnævneren. Han nævner ikke specifikt ytringsfriheden på noget tidspunkt i talen, og han er i det hele taget meget diffus omkring, hvad det præcist er ved demokratiet, der er under angreb. Det at ”vores sikkerhed og tryghed” er angrebet viser blot, at vi er truet, mens truslen mod friheden fortæller, at nogen vil begrænse og/eller bestemme over os. Han

lister endvidere værdier op, som på mange måder kan antages at være universelle: *den enkeltes frihed, de manges tryghed og vores fælles sikkerhed*, men knytter dem specifikt til "os". PNR ser angrebet som rettet mod *vores* demokrati, uden at lave yderligere distinktioner i hvor dette hører til, andet end i USA hvor angrebet fandt sted, og Danmark som han taler til. Der viser sig ingen kobling mellem angrebet og en konkret trussel af ytringsfriheden – "kun" det mere overordnede *friheden*.

AFR starter sin åbningstale i folketinget i 2007 i tråd med det, som PNR gjorde med at tale om demokrati, og sætter det i direkte forbindelse til **Danmark**. "*Forleden hentede Danmark igen et verdensmesterskab. Denne gang i en helt særlig disciplin. Nemlig demokrati. Ifølge Verdensbanken er Danmark verdensmester i demokrati. Blandt andet fordi vi har en fri presse, og vi kæmper for ytringsfriheden. Det kan vi godt tillade os at være stolte over*". AFR knytter i særlig grad de demokratiske dyder til Danmark som nation i modsætning til PNR. Dette hænger naturligvis sammen med, at 11. September 2001 fandt sted i USA, mens Muhammedkrisen udsprang af hændelser i Danmark. Det er dog centralt, at AFR med stor stolthed taler om, at ytringsfriheden i særlig grad praktiseres i Danmark. Der er altså andre lande, der er knyttet til demokrati og ytringsfrihed, men Danmark rangerer højest på baggrund af denne sag. AFR bruger begrebet ytringsfrihed otte gange i talen, og fortsætter med at italesætte *vores* ytringsfrihed, som noget helt selvfølgeligt og centralt for vores mester-skabsvindende folkestyre: "*I Danmark betragter vi friheden som en selvfølge. Folkestyret som noget selvklart. Og respekten for liv, frihed og ejendom som selvindlysende*". Han trækker linjerne omkring os skarpt op, idet han ikke giver plads til at anskue de demokratiske værdier som ligestillede med andre ikke-demokratier.

AFR refererer direkte til et bredere vi, da han sætter os og vores ytringsfrihed ind i en global værdikamp: "*Desværre har vi set mange eksempler på, at vore værdier er under pres. Vi står midt i en global værdikamp*" hvor det der er truet, er "*de grundlæggende frihedsrettigheder*". Han indgår således i den intertekstuelle kæde med det brede demokratiske vi, som PNR gjorde ved 11. september 2001.

HTS tale i forbindelse med angrebet på Charlie Hebdo indeholder på samme måde som både PNR og AFR tale et stort fokus på *vores* demokrati, - og især på ytringsfriheden som AFR omtaler. Det er naturligvis af afgørende betydning, at begge begivenheder direkte knyttede sig til steder/begivenheder, der i høj grad praktiserede ytringsfrihed. Igennem talen bliver ytringsfrihed igen italesat i forlængelse af demokrati generelt, som noget *vi* har, og som er truet og under angreb: "*De angreb demokratiet. Den frie tanke. De angreb det åbne samfund.*" HTS sætter som de to andre en direkte

forbindelse mellem angrebet, hvor 12 tegnere blev dræbt i Paris til et metaforisk angreb på vores åbne demokrati. Hun fortsætter således den intertekstuelle kæde, da hun sætter lighedstegn mellem angrebet i Frankrig og demokratiet i Danmark. Hun kæder ligeledes sin tale sammen med AFR, da hun placerer ytringsfriheden som en demokratisk superværdi – nu endnu mere eksplicit og i direkte modsætning til det totalitære: *”Derfor er ytringsfriheden vigtig. Som et bolværk mod det **totalitære**”*. Hos både AFR og HTS bliver ytringsfriheden italesat som værende et grundprincip i det danske og europæiske samfund, hvor de begge gør ytringsfriheden til en afgørende definition på(af?) ”os”.

Ud over disse ligheder er der også diskursive brud i HTS tale. Der ses en forandring i måden, hvorpå hun udpensler ytringsfrihedens ukrænkelighed. Den afgørende forskel er, at hun bringer ytringsfriheden i spil for at samle folket, idet hun vil samle forskellige verdensanskuelser, modsat AFR der i højere grad taler om modsætninger. I sin tale spørger hun bl.a.: *”For hvordan kan vi dele os efter anskuelser, hvis vi tror, der kun findes en måde at se verden på?”*. Det er afgørende er, at det kun er inden for demokrati og især ytringsfrihed som grundværdi, at det er muligt med forskellighed og sameksistens. Ytringsfriheden skal bruges til at opnå et samlet ”vi” i fred og med et stærkt fællesskab: *”Et forsvar for ytringsfriheden (...) et forsvar for ideen om, at vi mennesker i fællesskab kan indrette et stærkt og frit samfund - om ikke altid i fordragelighed – så i fred.”* På den måde er det meget forskelligt fra AFRs tale, hvordan HTS betoner ytringsfriheden - som henholdsvis noget, der deler mennesker, til noget, som er en samlende markør: *”Vores fælles mål om et frit og demokratisk samfund, hvor folk med forskellige livsanskuelser kan leve side om side”*.

Hvor ytringsfriheden i talen ved Charlie Hebdo var et helt centralt emne, så nævner HTS i talen til mindehøjtideligheden ved Krudttønden ikke ytringsfrihed en eneste gang. Hun taler om ”os”, og hvordan vi praktiserer vores demokrati i hverdagen: *”Et debatmøde. En konfirmation. Det er almindelige begivenheder. Det er vores hverdag. Det er vores liv. Vi står fast på en fri og tryk hverdag i et demokratisk land”*. Hun sætter således dagligdagsbegivenheder ind i en kontekst med demokrati, hvor demokratiske dyder bliver kædet sammen med *en fri og tryk hverdag*.

I talen bliver *frihed* i lighed med de tre foregående taler et nøgleord, mens HTS udvider levemåden hos ”os” til at være kendetegnet ved fællesskab: *”Vores svar er klart: Når andre forsøger at skræmme os og splitte os, så er vores svar altid **et stærkt fællesskab** (...) Vi insisterer på at værne om **vores frihed. Vi passer på hinanden**”*. Her inkluderer hun alle, der vel at mærke accepterer demokratiet, i sit ”vi” og gør klart, at ingen religion kan stå i vejen for dette. HTS opfordrer til samling og fællesskab

mellem andre demokratiske lande og internt i Danmark: *”Vi står skulder ved skulder. Muslimer, jøder, kristne. Mennesker af forskellig politisk overbevisning. Vi står sammen som danskere. Ligesom vi står sammen med de demokratiske og frie lande omkring os”*.

Som der også var antræk til i PNR og AFR taler, så opfordrer HTS til at den enkelte godt kan være med i ”vi”, selvom deres land/styre ikke er demokratisk. *”Vores insisterer på at bruge ordets kraft og ikke voldens magt. Vores vilje til at stille spørgsmål, vi ikke kender svaret på. Og vores fælles mål om et frit og demokratisk samfund, hvor folk med forskellige livsanskuelser kan leve side om side.”* (bilag #3). Ytringsfriheden er således mere eksplicit blevet en individuel ret, i stedet for en værdi der hører bestemte steder til.

Hvordan forsvares ytringsfriheden?

I dette afsnit vil formålet være at analysere, hvordan ytringsfriheden skal forsvares, i henhold til måden dette fremstilles på i talerne. Hvordan skal vi forsvare ytringsfriheden? Og hvem skal gøre det? Sker der en diskursiv forandringsproces igennem de fire taler og den 14 årige periode imellem dem?

Efter angrebet på New York og Washington D.C. kom forsvaret for demokrati for alvor på banen. Demokratiet var under angreb, og skulle derfor forsvares. Ytringsfriheden er, som tidligere nævnt ikke et begreb PNR er specifikt optaget af, men han mener, at den opståede *”kamp om frihed og tryghed”* gør, at: *”Det er afgørende, at **demokratierne** slår igen.*

PNR ser angrebet som starten på *en ny historisk periode*, og ser derfor angrebet som værende skelsættende for fremtidens udenrigspolitik. Talen giver i det hele taget et internationalt og politisk svar på, hvordan ytringsfriheden forsvares. PNR ser ikke nogle nemme løsninger på truslen, men han har en åbenhed overfor mange mulige løsninger. Han appellerer til en *storpolitisk* løsning på følgende måder:

*”Vi har brug for at besinde os, at bevare et køligt overblik og sikre, at der er **sammenhæng og fremsynethed** i de beslutninger, vi skal tage. Kampen mod masse-terrorisme kan ikke vindes i et enkelt slag. Den kan ikke vindes af et enkelt land. Den kan kun vindes, **hvis alle nationer er klar til at løse opgaven i fællesskab. I et stærkt, gennemtænkt og vedvarende modtræk”***

Hvordan, det konkret vil ske, er han mindre klar over. Han er dog sikker på, at det er en sag for verdenssamfundet: *”Alle de lande, der tager klart afstand fra terrorisme vil blive inddraget. **Europa,***

Rusland, Kina, Indien, nuværende og kommende EU-medlemmer, partnere i den arabiske og muslimske verden.” Han lægger op til et modsvar, som bærer præg af en afhængighed til vores omliggende lande, hvor vi må: ”... foretage en grundig vurdering og analyse af Danmarks situation efter den 11. september – **udenrigspolitisk og sikkerhedspolitisk.**” Her har han et klart fokus på, at det er en international politisk opgave:

”Den internationale terrorisme skal bekæmpes gennem **et internationalt svar.** Og rammen for vor indsats må være **FN (...)** Solidariteten fra **NATO og Europa og verden gør, at USA nu igen engagerer sig – i en ny verdensomspændende alliance af lande.**”

PNR kommer ind på flere relativt konkrete politiske løsninger på forsvaret af demokratiet, idet han f.eks. mener, at bistandshjælpen (PNR 2001) skal hæves internationalt, og at der skal hjælpes mere i nærområderne: ”Det andet vi skal gøre **internationalt er at fjerne selve grobunden for hadet og ekstremismen.**”

PNR lægger således op til, at forsvaret for demokratiet indeholder en kompleksitet, og er spredt ud på flere platforme: ”Det bliver en lang kamp, som kun kan vindes ved at inddrage **en lang række forskellige midler og ved konsekvent handling.** Det gælder **det militære pres såvel som det politiske og diplomatiske.** Det indebærer **en massiv indsats til opsporing og fjernelse af terroristernes tilholdssteder, det finansielle netværk, sammenhængen med andre internationale kriminelle handlinger, som menneskesmugling, narko og anden kriminalitet.**”

I år 2001 blev forsvaret af ytringsfriheden/demokratiet italesat som værende kompleks. Forsvaret krævende lange overvejelser og målrettethed. Samtidig opfordrede han til, at det skulle være internationale institutioner som Nato og FN, der burde varetage forsvaret. Meget sigende samlet i dette citat: ”Men det kan lykkes, hvis vi med betænksomhed og omtanke forstår at **samarbejde.** Hvis vi bærer os **klogt, fornuftigt og ansvarligt ad internationalt, i en ny verdensomspændende alliance og herhjemme i Danmark.** Der er altså ingen lette løsninger, men en bevidsthed om, at forsvaret er: ”... **en proces, der vil strække sig over lang tid**”.

Ser man på denne italesættelse af, hvordan demokratiet skal forsvares, så tales der ved Muhammedkrisen på nye måder om emnet. AFR tale i Folketinget var i stor stil præget af forsvaret for demokratiet og specifikt ytringsfriheden. Igennem talen kom han med mange bud på, hvordan ytringsfriheden skulle forsvares. En fællesnævner for forsvaret, der videreføres fra PNR til AFR, er en meget

direkte opfordring til aktivt at forsvare den. Det er ikke nok blot at se til - demokratiet og herunder ytringsfriheden skal forsvares insisterende og proaktivt. AFR siger her: ”*Vi kan ikke bare se til. Det internationale samfund må engagere sig. Og insistere på, at regimerne overholder menneskerettighederne, stopper undertrykkelsen og indfører demokrati*”. AFR plæderer igennem talen for et mere direkte krigsrettet forsvar, der opfordrer til at forsvare ytringsfriheden med international militær intervention. Han roser de danske styrker, som på daværende tidspunkt var krigsførende i Irak og Afghanistan. ”*De yder en beundringsværdig indsats for at skabe frihed, fred og fremgang for undertrykte folk*”.

Han nøjes ikke med at hylde demokratiet, men opfordrer til at forsvare det ved, at demokratiet skal spredes ud i verden: ”*Vi, der lever i frie, demokratiske lande, har en pligt til at hjælpe de folk, som kæmper for frihed og folkestyre.*” I talen henvender han sig til danskerne, og gør det klart, at vi har en pligt til at hjælpe mennesker, der ikke nyder demokratiet. Han har med andre ord en meget skråsikker værdimæssig holdning til, hvordan man forsvare sine værdier bedst – nemlig ved at dele dem med andre. I talen afviser han endvidere FN’s ønske om at begrænse ytringsfriheden af respekt for religion. ”*En række muslimske lande fremlagde i FN en resolution, som opfordrer medlemslandene til at indføre lovgivning, der begrænser ytringsfriheden af hensyn til respekten for religion*”. Det kan forstås som en lukkethed omkring ytringsfriheden, at han klart afviser et sådant initiativ, hvor vores frihed forsvares ved fuldstændig at erstatte andre landes værdier med vores og ikke smelte dem sammen. AFR tale blev fremført seks år efter PNR tale, og der ses mange forandringer i måden, hvorpå han mener, at ytringsfrihedens skal forsvares. Den største forandring er måske AFR klare udmelding om, at demokratiets eneste forsvar er at indføre demokrati i de lande, hvor truslen er. Således er de mange, komplekse og flersidede forsvar erstattet med indførelsen af demokrati, mens f.eks. planer om højere nødhjælp ikke tages op igen. PNR havde en større bredde i forsvaret, og lagde op til en lang og kompliceret kamp. AFR siger dog ikke eksplicit, hvordan det skulle være muligt at overføre værdier, men han fremhæver bl.a. de danske tropper, hvorfor han må antages at se krigen som en central del.

AFR viderefører PNR opfordring til at bruge internationale samfund. Men mens PNR så de internationale organisationer (FN, Nato, EU mf.) som selve kanalen for forsvaret, så appellerer AFR i højere grad til Danmark, og erklærer sig eksempelvis eksplicit uenig med forslaget i FN.

Han flytter ligeledes ytringsfrihedens forsvar fra storpolitik til et mere nationalt niveau, hvorunder han f.eks. fokuserer på det danske politi, retsvæsenet mv.:

”Der er grund til at rose politiet for en dygtig indsats. Politiet har formået at opspore fanatikerne og forhindre terroraktioner. I lyset af de indhøstede erfaringer fra de konkrete sager overvejer vi løbende, hvordan vi bedst sikrer det danske samfund mod terror”.

Ydermere fører han i glimt forsvaret helt ned på individplan, idet han siger: *”Kampen om frihedsretighederne er blevet en del af vores hverdag”.*

Dette fokus på det individuelle forsvar af ytringsfriheden bliver i høj grad videreført i HTS tale ved Charlie Hebdo, der i det hele taget er meget nær og personlig. Hun inddrager i mindre grad politiske forsvar i sin tale, men har et fokus på den almindelige borgers forsvar, som tydeliggøres ved at bruge ytringsfriheden: *” Ved **at bruge** det frie ord, viser vi, hvad demokratiet kan. Men vi skal ikke lade os true. Vi skal ikke kigge væk. Tværtimod”.* Dette gælder – i tråd med angrebet mål – især pressen:

Jeg har den dybeste respekt for de valg, aviser og andre medier har truffet de seneste dage. Det berører mig dybt, at der på tusindvis af redaktioner i hele verden har siddet mennesker og diskuteret, hvordan morgendagens avis skulle se ud. (...) Derfor er markeringen i dag af en uafhængig og kritisk presse så vigtig som nogensinde. For pressefriheden og ytringsfriheden går hånd i hånd”.

Hun henvender sig især til de almindelige borgere og deres fællesskab: *”Ved i fællesskab at stå vagt om ytringsfriheden – også når det er svært - viser vi styrken ved det åbne samfund”.* Fællesskabet er hos HTS omdrejningspunktet i talen, og hun gentager flere gange, at det er forsvaret mod ytringsfriheden. HTS: *”Ved at bruge det frie ord, viser vi, hvad demokratiet kan”.*

HTS syn på ytringsfrihedens forsvar er i forhold til PNR og AFR mere diffust og ukonkret. Hun slår fast, at ytringsfriheden ikke giver sig selv, men kontinuerligt må bruges for at bestå, fordi:

*”den er en dyrebar ret, som vi **aldrig må tage for givet**. Men vi må ikke glemme, at den også er **et fælles gode** (...) hvordan kan vi **skubbe vores samfund fremad**, hvis der ikke er plads til at insistere på, at det kan gøres bedre og anderledes?”*

Således skal vores samfund ikke bare bevares, men også forbedres, hvilket ytringsfriheden har en stor rolle i. Igennem talen skal ytringsfriheden forsvares ved at insistere på den, hvilket vil sige, at være som vi er, selvom nogen ønsker det anderledes, og selvom vi bliver bange:

*”Vores **insisteren** på at bruge ordets kraft og ikke voldens magt. Vores **vilje** til at stille spørgsmål, vi*

ikke kender svaret på. Og vores fælles mål om et frit og demokratisk samfund, hvor folk med forskellige livsanskuelser kan leve side om side. Derfor er ytringsfriheden vigtig”.

Dermed har hun en anderledes og langt mere individorienteret måde at se forsvaret af ytringsfriheden på end PNR og AFR. Hun taler hverken om internationale institutioner eller eksplicit om værdikamp. Forsvaret af ytringsfriheden skal ifølge hende forstås ud fra et fællesskabsperspektiv. Dermed ses der en stor diskursiv forandring fra PNR storpolitiske løsninger og AFR krig for de demokratiske værdier. HTS bruger i høj grad indholdet i talen til at fremhæve, hvordan forsvaret sker i situationer som denne, hvor vi dyrker fred og fællesskab, og viser vores holdninger: *”Et lys foran en ambassade. En menneskekæde på en plads. Et minuts stilhed. En kuglepen i vejret. Det er bevægende. Og det er et værdigt og solidarisk svar på det, der ramte Paris. Det er vigtigt.*

Forsvaret af ytringsfriheden bliver i talen ved Krudttønden på mange måder italesat på samme måde som i forbindelse med Charlie Hebdo. Her tages det med, at begivenhederne også ligger tæt på hinanden, og holdes af samme person. Krudttønden er på mange måder endnu mere personlig, hvilket antages at være, fordi det er Danmark. Eksempelvis spørger HTS direkte: *”Vi er fulde af sorg. Vi er tyngtet. For hvordan skal vi reagere, når terror og had rammer vores land?*

Især fællesskabet er noget, hun tager med i talen ved Krudttønden:

”Vores svar er klart: Når andre forsøger at skræmme os og splitte os, så er vores svar altid et stærkt fællesskab. Vi er stålsatte på at stå vagt om vores værdier. Vi insisterer på at værne om vores frihed. Vi passer på hinanden”. Det er ikke så konkret, hvordan fællesskabet skal forsvare os, men hun siger diffust at: *”Det er en trussel, som vi vil forsvare os mod med den særlige styrke, som vokser ud af vores fællesskab. Og det er en trussel, vi overkommer sammen”.* Som det også var tilfældet med Charlie Hebdo, så står vi sammen med dem, der bliver angrebet: *”Jeg vil i aften sige til alle danske jøder: I er ikke alene. Et angreb på Danmarks jøder er et angreb på Danmark. På os alle sammen”.* Begge taler har fokus på, at ytringsfriheden forsvares ved at bruge den i hverdagen: *”Nu skal vi stå sammen og fortsætte den hverdag, vi kender. Sige, hvad vi mener. Tro på det, vi tror på. Leve vores liv i frihed. Være dem, vi er”.* Svaret mod terror er stadig at være og leve som demokratiske mennesker: *”Vi står fast på, at vi vil leve et almindeligt liv, hvor vi går til møder, holder fester og lever i fred og frihed. Vi møder had med sammenhold. Og vold med demokrati. Vi vil leve, som vi vil. Vi er dem, vi er”.*

Analyse af den diskursive udvikling

I det følgende vil jeg se på udviklingen i, hvordan talernes indhold mobiliseres diskursivt. Altså i hvilken diskursorden ("fortællingsramme" af diskurser og genrer), de udfoldes indenfor.

Dette vil jeg gøre med udgangspunkt i den diskursorden - de 3 overordnede diskurser - jeg fandt ved hver begivenhed (side 39; 43; 48; 52). Diskurserne ses i nedenstående tabel:

Tabel 6: Diskurser fra analyse del: 1

Diskurser fra analyse del 1	
1: 11. september 2001 <ul style="list-style-type: none">• Storpolitiske, makroorienteret realpolitik• Normativ, handlingsorienteret og tryghedsskabende• Kamp	2: Muhammedkrisen <ul style="list-style-type: none">• En patriotisk kamp for fædrelandet• Danmark som verdens redningsmænd• En trussels-/frygtdiskurs
3: Charlie Hebdo <ul style="list-style-type: none">• En heroisk kampdiskurs• Normativ handlingsdiskurs• En følelsesmæssig rammediskurs	4: Krudttønden <ul style="list-style-type: none">• Følelsesmæssig diskurs• Hverdagdiskurs• Kampdiskurs

Her vil jeg se, hvilke diskurser der går igen, og i så fald om der er forandring i form af nuanceforskelle, og hvilke diskurser der forsvinder, mens nye opstår. Ligesom ved den foregåede analyse tager jeg udgangspunkt i 11. september 2001, og arbejder mig kronologisk frem.

De fire begivenheder er alle, som det fremgår af oversigten, udfoldet i en form for *kampdiskurs*, hvor der i kraft af en trussel og et forsvar kæmpes om demokrati og ytringsfrihed. Selvom både parterne i kampen, og måden den kæmpes på, varierer på tværs af talerne, så er kampdiskursen dog en klar fælles fortællingsramme. *Vi* er udsat for et angreb, *vi* er i yderligere fare, og *vi* slår tilbage med forskellige midler. Der er dog afgørende forskelle i, hvordan talerne bygger på mere latent diskursive rammer, der fletter sig ind i den mest manifesterede diskurs "kampen"

I PNR tale i 2001 talte han om kampen mod terrorismen og forsvaret for demokratiet på en måde, hvor han trak linjer til en tryghedsdiskurs, der gav en følelse af, at det hele nok skulle blive ordnet. Han hævdede, at med politiske tiltag ville vi vinde kampen. Tryghedsdiskursen blev blandet med

kampdiskursen til at slå fast, at det ville blive en lang og sej kamp mod terroristerne, men at demokratiet ville vinde den. Selvom der er en trussel mod os, og selvom *vi* er i kamp mod *terrorister* og *kræfter*, så skal de (politikerne) og det internationale samfund nok klare den.

Han forsikrede, at der ville ligge grundige og nøje planlagte overvejelser til grund for kampen mod terroristerne, og at det ville blive foretaget på højeste niveau. Trygheddiskursen bliver altså sat i forbindelse med store internationale organisationer, når PNR nævner Nato, EU, FN mf. (Bilag #1). Her er det afgørende, at talen blev mobiliseret i en både globaliseret og storpolitisk diskurs. Det var eksempelvis global ulighed og fattigdom, der kunne forklare, hvorfor nogen tyede til terrorisme, og derfor var det også store globale politiske løsninger, der skulle til, hvis terroren skulle bekæmpes. Hele den diskursive ramme var således på et makroniveau, som gav et bestemt perspektiv på både årsager og løsninger til, hvorfor demokratiet var truet, og hvordan det skulle bevares.

Denne globale diskursive ramme videreføres til dels i AFR trusselsdiskurs, hvor han også nævner, at millioner af afrikanere lider under folkemord (bilag #2; se også afsnit *Diskurs 3: En trussels-/frygt-diskurs* på side 45). Han er dog langt mere simpel i sin anskuelse af problemet, og udfolder kampdiskursen inden for et verdensbillede, hvor det der adskiller venner og fjender, er deres værdier. Vi er i kamp pga. forskellige verdensanskuelser, som "bare er" i forskellige lande, mens det mere komplekse syn på, hvordan terrorismen opstår, ikke medtages som en faktor. Grundet denne diskursive ramme om problemet bliver løsningen også, at de skal have samme værdier som os, når grunden til ufreden er modstridende livssyn. Herved fjernes store dele af problemets kompleksitet fra PNR tale, og bliver til en mere enkel kamp.

Dertil ændres det diskursive niveau fra globalt til mere nationalt, da AFR i langt højere grad end PNR tager udgangspunkt Danmark. Han udtrykker på mange måder en nationalpatriotisk diskurs, der er tydelig præget af en patriotisk kamp for de demokratiske værdier. Den patriotiske kampdiskurs bliver bl.a. synlig, når han appellerer til *pligten* til at udbrede demokrati (bilag #2). Der synes dermed at være en markant udvikling i den rammediskurs, som PNR og AFR bevæger sig inden for. PNR overstatslige niveau bliver af AFR erstattet af en mere national ramme, der italesætter demokratiets kamp, som værende en kamp for og af danskerne selv.

AFR inddragede yderligere aspekter af en individuel diskurs, hvor han opfordrede alle danskere til at deltage i kampen mod ikke-demokratier. Han havde således ikke PNR overindividuelle ramme, hvor trygheden der lå latent i talen, opstod i, at storpolitikken nok skulle tage sig af problemet.

I Charlie Hebdo talen fortsætter HTS på mange måder AFR heroiske kampdiskurs, som fletter i en overordnet diskursiv ramme af fællesskab. HTS taler direkte til danskerne om, at de er en del af et større fællesskab, som nu er i kamp mod onde kræfter. Hun indsætter ordene i en sammenhæng, der flytter fortællerrammen fra det nationale til en fællesskabsorienteret kamp, hvor fællesskabet er udgjort af alle, der tilslutter sig demokratiet uanset andre (f.eks. religiøse) overbevisninger.

For at mobilisere Danmark som helhed, og den enkelte til at deltage i kampen for ytringsfriheden, trækker hun på en hverdagsdiskurs, hvor hun i høj grad relaterer ytringsfriheden og angrebet på den til noget, alle danskerne kan relatere til.

I HTS tale til mindehøjtideligheden for ofrene i København, bevæger hun sig inden for en diskursiv ramme, der ligger tæt op af den foregående. Kampen mod *kræfterne*, *hadet* og *volden* bliver igen sat i en rammediskurs, der spiller på fællesskabets styrke og den enkeltes brug af ytringsfriheden.

Ovenstående udvikling viser en tendens til, at diskursordenen forandrer sig fra tale til tale. Fra at være en top-down tilgang hvor ytringsfriheden forsvares oppefra og ned, til at bevæge sig over i bottom-up tilgang hvor den forsvares på mikroniveau i hverdagen hos det enkelte individ.

Der sker altså en diskursiv forandringsproces, der bevæger sig fra et overstatsligt niveau (top-down) til et individ-niveau (bottom-up tilgang) og fra et storpolitisk ansvar til fællesskabets ansvar.

Delkonklusion analyse del 2

I det nedenstående opsummeres følgende forandringpunkter, der er fundet i den måde ytringsfriheden bliver begrebsliggjort på over perioden/de 4 taler:

Fra 11. september 2001 til Muhammedkrisen

- Fra at snakke generelt om at demokratiet er truet, så får ytringsfriheden en særlig rolle som den centrale demokratiske værdi.
- De enkelte demokratiske værdiers komplekse kontekst skiftes ud med et mere simpelt og afgrænset værdisyn; jo mere demokrati og ytringsfrihed, jo bedre.
- Der skiftes fokus fra international til en mere national diskurs, hvor danskerne er mønsterdemokrater på grund af de slag, de netop har slået for ytringsfriheden. Der bygges på en følelsesmæssig diskurs af nationalfølelse og stolthed over vores tapre kamp for ytringsfrihed.

- Ytringsfrihedens fjende går fra en kompleks årsagssammenhæng i en global diskurs, hvor strukturel ulighed og socialt armod spiller en rolle, til at være en ren værdimæssig diskurs, hvor problemet reduceres til manglende demokrati; talen frames eksplicit som en værdikamp.
- Fjendebilledet får derved også en mere konkret karakter, idet det placeres geografisk i de ikke demokratiske regimer, mens der ligeledes fokuseres på religion som en problematisk faktor.
- Ytringsfriheden skal således forsvares mere simpelt end ved 11. september 2001, dvs. ved at skabe demokrati i de problematiske (unavngivne) regimer.
- Det er blevet vores/demokratiernes moralske pligt at sørge for at dette sker bl.a. ved krigsførelse (som det eneste eksplicit nævnte), mens 11. september 2001s mere omfattende udenrigspolitiske diskurs med internationale organisationer og lange, seje, komplicerede løsninger i højere grad forsvinder.

Fra Muhammedkrisen til Charlie Hebdo og Krudttønden

Da det gennem denne sammenlignende analyse viste sig, at Charlie Hebdo og Krudttønden var så lig hinanden, anser jeg det som mest meningsfyldt at slå dem sammen i resten af analysen. Dette er, set i bakspejlet, en logisk konsekvens af, at talerne er placeret så tidsmæssigt tæt på hinanden.

- Der sker et yderligere skred fra global og udenrigspolitisk diskurs til en national og relativt apolitisk diskurs, der fokuserer på, hvad vi kan gøre i det danske fællesskab. Taleren/politikerens bliver i højere grad 'en af folket', dog stadig en leder, men ikke en overfolkelig figur, der forsvaret ytringsfriheden på befolkningens vegne.
- I HTS taler opløses det mere konkrete fjendebillede, som fandtes i AFR tale ved Muhammedkrisen. Det bliver uklart af hvem, og hvordan ytringsfriheden trues, hvilket gør billedet mere diffust, og skaber en fjende mod demokratiet, der lurder overalt.
- HTS søger at samle befolkningen, og forsøger at gøre op med det os og dem, der var i AFR tale. Det tydeliggøres idet hun f.eks. opfordrer til, at alle religiøse grupper står sammen i fællesskab. Hun synes således at erkende et splittet Danmark, som hun forsøger at samle ved at bruge en følelsesmæssig fællesskabsdiskurs.
- HTS appellerer til hver enkelt om at stå vagt ved ytringsfriheden ved at benytte den i hverdagen og fortsætte vores liv uden censur.

Analyse del 3: Dialektikken og den sociale praksis

I henhold til analyse del 2 er der udledt en række udviklingspunkter i den diskursive forandring fra 11/9 til Muhammedkrisen. Hvorfor det netop er disse, er der argumenteret for og diskuteret op gennem analyse del 1 og 2, hvorfor det gerne nu skulle stå forholdsvis klart, hvad jeg baserer denne endelige del af analysen på. Disse vil i det følgende blive sat i relation til en række forandringer i den sociale og politiske verden. Det kan selvsagt virke diffust – altså hvorfor er det lige dette tiltag og ikke et andet, der bliver valgt? Jeg har udledt det, jeg ser som den primære logik i knudepunkterne i de diskursive forandringer. Disse knudepunkter knyttes til, hvad jeg ser som relaterede begivenhed – hvilket jeg analyserer både i overordnede linjer, samt med hvad jeg ser som et illustrativt konkret eksempel. Den sociale praksis/virkelighed indeholder aspekter af henholdsvis reelt ført politisk/politiske tiltag, befolkningens holdninger til bestemte emner (som compensation for den manglende modtagerniveau jf. side 32 i afsnittet: *'The missing link' i analysen*), samt illustrative episoder der har sat diskurserne i spil socialt.

Forandringsknudepunkterne og deres kobling til social praksis

Analysen sker ud fra følgende koblinger, hvor jeg relaterer de diskursive knudepunkter (opsummeringen af analyse del 2) til relevante aspekter af social praksis:

Forandringsknude punkt 1 er ”*Værdikampen som gennemgående og stadig mere intensiveret diskurs*”. De diskursive forandringer der relaterer sig hertil er, at ytringsfrihedens fjende går fra en kompleks årsagssammenhæng i en global diskurs, hvor strukturel ulighed og socialt armod spiller en rolle til at være en ren værdimæssig diskurs, hvor problemet reduceres til manglende demokrati; talerne frames eksplicit og implicit som om at begivenhederne er en del af en større værdikamp.

De sociale forandringer der kobler sig hertil er, at Danmark indtræder i en global politisk værdikamp, som allerede er under opsejling med udgangspunkt i USA, hvor en ny global verdensorden træder i spil- med nye modpoler, der afgrænser den vestlige levevis.

Forandringsknude punkt 2 er: ”*Danmark udenrigspolitiske solo som demokratiforkæmpere – og indførelsen af demokrati i de totalitære regimer*”. De dertilhørende diskursive forandringer er, at fjendebilledet får en mere konkret karakter, idet det placeres geografisk i de ikke demokratiske regimer, mens der ligeledes fokuseres på religion som en problematisk faktor. Ytringsfriheden skal derfor forsvares ved at skabe demokrati i de totalitære regimer. Dette er blevet vores/demokratiernes moralske pligt at sørge for at dette sker ved bl.a. krigsførelse (som det eneste eksplicit nævnte), mens 11.

september 2001's mere omfattende udenrigspolitiske diskurs med internationale organisationer og lange, seje, komplicerede løsninger i højere grad forsvinder.

De sociale forandringer jeg ser i relation hertil er, at når Danmark går i krig i Irak og Afghanistan for at indføre demokrati – får de stadig en høj grad af opbakning fra befolkningen (Berlingske: 2004). Dette sker på en tyndt politisk grundlag og løsrevet fra FN, som Danmark hidtil har tilsluttet sig.

Forandringsknude punkt 3 er ”*Danmark som frontkæmpere/ekstremister ift. ytringsfriheden- demokratiets suveræne værdi*”. De diskursive forandringer er, at man går fra at snakke generelt om, at demokratiet er truet, til at ytringsfriheden får en særlig rolle som den centrale demokratiske værdi. De enkelte demokratiske værdiers komplekse kontekst skiftes ud med et mere simpelt og afgrænset værdisyn; jo mere demokrati og – i særdeleshed - ytringsfrihed, jo bedre. Der skiftes fokus fra international til en mere national diskurs, hvor Danmark løsrives fra at være en ”almindelig” del af de demokratiske lande til at mønsterdemokrater – bl.a. på grund af det slag, de qua Muhammedkrisen netop har slået for ytringsfriheden. Der bygges på en følelsesmæssig diskurs af nationalfølelse og stolthed over vores tapre kamp for ytringsfrihed.

De sociale forandringer er i den forbindelse, at bevægelser i Danmark sætter fokus på ytringsfrihedens grænseløshed - og provokerer for at provokere, hvilket tilmed sker med politisk opbakning. Vi provokerer for at vise, at der ikke er nogen grænser for ytringsfriheden – markeret ved bl.a. at muhammedtegningerne genoptrykkes, selvom vi kender reaktionerne. Vi markerer vores position som superdemokrater ved at tage ytringsfriheds-ekstremister fra andre lande i officielt forsvar, som Dan Park der kom i fængsel i Sverige, men blev massivt støttet i Danmark.

Forandringsknude punkt 5 er: ”*Den potentielle fjende, der lurder overalt – og den øgede overvågning*”. De diskursive forandringer denne bygges på er, at fjendebilledet på dem der truer ytringsfriheden bliver mere og mere uklart. En blanding af at faren er placeret i givne nationer til en udlægning af, at de også findes i Danmark i form af potentielle fremtidige terrorister, gør det uklart af hvem og hvordan ytringsfriheden trues. Dette skaber en fjende mod demokratiet, der lurder overalt – også i Danmark. Dertil knyttes de sociale forandringer at beskyttelsen af ytringsfriheden tages ind på indenrigspolitisk niveau, hvor der kontinuerligt laves tiltag, der skal finde denne fjende og/eller sørge for, at den ikke udvikler sig. Dette betyder en kraftigt øget overvågning af danskerne – mere statslig indsigt og mindre personlig frihed.

Forandringsknude punkt 6: ”*Dem og os – polarisering og fællesskab*”. Dette bygger på de diskursive forandringer, hvor der sker et vedvarende skred fra en global og (udenrigs)politisk til et langt større fokus på følelser hos tilhøreren. I Helle Thornings taler søger hun at samle befolkningen, og forsøger at gøre op med det os og dem, der via kampdiskursen har været gennemgående, og opfordrer til at alle religiøse grupper står sammen i fællesskab. Hun synes således at erkende et splittet Danmark, som hun forsøger at samle ved at bruge en følelsesmæssig fællesskabsdiskurs.

De dertilhørende sociale forandringer er, at Danmark gennem perioden – i hvert fald politisk – er blevet en mere polariseret befolkning, hvilket ses ved, at vælgerne søger ud mod de politiske fløje, hvor især en tydelig værdipolitik er central. På disse fløje er forholdet til ytringsfriheden noget, som danskerne har stærke holdninger til.

Forandringsknude punkt 7: ”*Den individuelle kamp for ytringsfriheden i hverdagen*”. Dette behandler de diskursive forandringer, hvor der sker en intensivering af hvert enkelt danskers ansvar for at forsvare ytringsfriheden – en erkendelse af, at den ikke består af sig selv. Især Helle Thornings taler er udfoldet i en hverdagsdiskurs, hvor hun appellerer til hver enkelt om at stå vagt ved ytringsfriheden ved at benytte den i hverdagen og fortsætte hverdagen uden selvcensur – at leve, som vi gør.

De sociale forandringer der relaterer sig hertil er, at der øjnes en intensivering af kampen for ytringsfrihed udført af enkeltpersoner/bevægelser på hverdagsplan, og de insisterer på, hvordan vi er – og vil blive ved med at være - i Danmark, som f.eks. hverdagsorienterede civile strømme som ”Bevar frikadeller i børnehaven”.

Værdikampen som gennemgående og stadig mere intensiveret diskurs

Den diskursive og sociale forandring der undersøges i dette speciale er, som det er beskrevet og argumenteret for i diskursteorien (se side 27) en del af en ”on going process”, hvor den træder ind i forlængelse af en allerede eksisterende virkelighed. Derfor vil den første analyse af talerne og deres diskursers relation til social praksis behandle talerne og deres tilknyttede begivenheder i den sociale/politiske kontekst, de opstod i. Dette tager udgangspunkt i, at alle talerne var fremstillet inden for rammerne af en værdikamp – mest eksplicit udtrykt i AFR tale, men gennemgående for alle der havde truslen og forsvaret for demokrati og ytringsfrihed – ergo kampen herom – som gennemgående tema og diskursiv ramme.

I min foregående analyse har jeg vist, hvorledes man fra periodens start ved PNR tale diskursivt ophøjede det konkrete angreb, som havende stor og længerevarende betydning for verdenssamfundet

og Danmark. Især fremhæver han USA som et land, der vil gå forrest i kampen for demokrati. Det kan forstås som en naturlig reaktion fra PNR, da det netop var USA, der var blevet angrebet, og det derfor vil kalde på tilbagehandling. Det kan dog også sættes ind i en større politisk sammenhæng, hvor angrebet kom som en kickstarter på en politisk epoke, der allerede var under opsejling – med USA som en form for diskursiv hegemon (jf. afsnit om den diskursive praksis som kamp 27).

Jeg har tidligere beskrevet, hvordan verdensordenen var i opbrud efter murens fald og Sovjets kollaps i hhv. 1989 og 1991 (Olsen; Mørch 2006: 113). PNR kommer også selv ind på det, da han adresserer angrebet som starten på en ny verdensorden. I perioden fra 1991 stod USA tilbage som den absolutte leder af verden. De blev sågar kaldt verdens politimænd qua deres ubestridte position som verdens mægtigste land, men nu uden en modpol. Sovjet Unionens kollaps havde ikke blot visket den kolde krigs sikkerhedspolitiske problemstillinger væk, den havde også taget den frie verdens største konkurrent med sig i graven. Kommunismen var nu definitivt ikke længere et reelt alternativ til kapitalismens levevis. Sovjet blev til Rusland, og etablerede sig selv som en føderation med en markedsøkonomi lig den amerikanske. Det var i den brydningstid, hvor USA ikke længere havde en modpol til at definere sig selv op ad, at 11. september 2001 hændte. *Begivenheden* 11. september skal altså forstås i den kontekst, at verdenssamfundet på mange måder skulle ud og redefinere sig selv udenrigspolitisk, sikkerhedspolitisk og værdimæssigt.

For at forstå den verden PNR i 2001 talte om i sin tale, er det nødvendigt at springe et år tilbage i tiden. Den 7. november 2000 vandt republikaneren George W. Bush præsidentvalget i USA, og blev kort efter indsat som den 43. præsident. Valget havde styrket den konservative fløj i det republikanske parti, og det gav sig udslag i en politik fremført af mere ideologisk karakter (Olsen; Mørch 2006: 112)

I valgkampen op til præsidentvalget havde han flere gange beskyldt Bill Clinton⁵ for at være for eftergivende over for Saddam Hussein, og han fraveg sig sin fars (George H. W. Bush)⁶ mere pragmatiske mellemøstpolitik fra 1980'erne. (ibid. 113).

Fremgangen for det nu mere konservative republikanske parti kom konkret til udtryk i deres nye udenrigspolitiske fjendebillede. Truslerne mod USA's sikkerhed blev altså erstattet; fra den kolde

⁵ Bill Clinton var USA's 42. præsident og var i embedet fra 20. januar 1993 – 20. januar 2001

⁶ George H. W. Bush var USA's 41. præsident og var i embede fra 20. januar 1989 – 20. januar 1993.

krigs klare fjendebillede til mere diffuse objekter som global terrorisme, masseødelæggelsesvåben og ”slyngelstater” (Olsen; Mørch 2006: 113).

Efter den kolde krigs afslutning brugte George H. W. Bush i 1990 betegnelsen *Den nye verdensorden*, som bør forstås som en betegnelse, der dækker over en ny og bedre orden end den, der havde hersket under den kolde krig. På trods af det førte George Bush senior en ’kølig’ realpolitik, som mere bar præg af en afvejning af magtbalancer mellem lande end af ideologisk karakter. (ibid.) Han opfattede det internationale system som et samfund af stater, der alt efter størrelse; økonomisk, militært og/eller befolkningsmæssigt, berettigede til et magtpotentiale i det internationale samfund efter de givne forholds størrelse (Olsen; Mørch 2006: 113). Bush senior var derfor mere en pragmatiker end en ideolog, på trods af at han var den første til at betegne *den nye verdensorden*.

Til forskel fra George H. W. Bush lagde Bill Clinton en udenrigspolitisk linje, der på mange måder var værdibaseret, da den indeholdte nogle *værdimål*. Mere konkret betød det, at udenrigspolitikken skulle fokusere på at fremme demokratiske styreformer og menneskerettigheder. Clintons værdimål på udenrigspolitikken var en higen efter en *civiliseret verden*, som indeholdte en stats accept af retssikkerhed, menneskerettigheder og velfungerende myndigheder, der afholder sig fra brug af vold mod befolkningerne. I begrebet civilisation er der et indbygget modsætningsforhold mellem statsløse tilstande (anarkistisk, uden lov og orden) og samfund, hvor forudsætningen for at leve sammen er en fælles accept af samfundets regler og love. For Clinton var det et værdimål, at stater skulle dele civilisationens levevis, da det ville sikre et godt forhold mellem stater (Olsen; Mørch 2006: 114). Clinton var inspireret af en af tidens førende samfundsforskere Francis Fukuyama (Se *End of History*: 1992). Fukuyamas teori byggede på et universelt civilisationsbegreb, altså troen på at der findes objektive værdier⁷, der er gyldige, uanset om fokus er på et moderne vestligt demokrati eller en ikke-demokratisk arabisk stat.

Civilisationen er noget man skal lære, fordi der ikke findes andre varianter. Nok findes der kulturelle og religiøst betinget forskelle i mellem staterne, men civilisationen er baseret på værdimål. Noget anses som rigtigt og andet forkert. Med en fælles forståelse af disse værdier vil staterne langsomt

⁷ Eks. Den Amerikanske uafhængighedserklæring a 1776. ”Vi anser disse sandheder for selvindlysende: at alle mennesker er skabt lige; at de af deres skaber har fået visse umistelige rettigheder; at blandt disse er liv, frihed og stræben efter lykke; at regeringen er oprettet mellem mennesker for at sikre disse rettigheder”.

nærme sig hinanden. Det var i denne forståelse af dialog og respekt for ens kulturelle og religiøse værdier, at Clinton i vid udstrækning førte sin udenrigspolitik.

I modsætning til Clintons teori om, at man via forhandlingsvejen ville kunne overvinde det *civilisationsgab*, der fandtes i verden, havde Bush et anderledes syn (Olsen; Mørch 2006: 115). Bush afviste Clintons inspiration af Fukuyama, og lagde sig op ad samtidens konkurrerende teoretiker Samuel Huntington. I hans værk fra 1996 *The Clash Of Civilizations* fremførte han et ens syn på udenrigspolitikens værdiorienterede udgangspunkt, men kritiserer i samme omgang Fukuyama's syn på de kulturelle og religiøse værdier. (ibid.) Huntington benytter et *kulturrelativistisk* civilisationsbegreb, der forudsætter, at værdier og normer er kulturskabte, og derfor kun kan gøre sig gældende inden for én kultur. Hvad der i en kultur antages for rigtigt og forkert, kan ikke antages at være det i en anden. Ytringsfrihed anses derfor ikke som en almen universel værdi, men som en vestlig værdi der ikke passer ind i et arabisk ikke-demokratiske land. (Olsen; Mørch 2006: 115. Se også Huntington 1996). Det var med dette syn på udenrigspolitikken, at George W. Bush definerede sin udenrigspolitik, og som han sagde: "*Den krig vi fører i dag er mere end en militær konflikt; det er den afgørende ideologiske kamp i det 21 århundrede.*" (Olsen; Mørch 2006: 115).

Den danske udenrigspolitik var på mange måder lig den amerikanske. George W. Bushs inspiration og fortolkning af Huntingtons kulturrelativistiske civilisationsbegreb blev i henhold til demokrati og ytringsfrihed videreført af AFR regering. Der viser sig altså linjer fra USA's udenrigspolitik til den danske.

Danmark solo – indførelsen af demokrati i de totalitære regimer

Folketinget besluttede 21. marts 2003, med et snævert flertal, at bidrage til den amerikansk ledede militære kollision i Irak.⁸ Dette kan forstås i lyset af flere af de diskurser, som AFR trak på i sin tale om Muhammedkrisen.

Af diskursanalysen fremgik det, at AFR placerede ytringsfriheden og de demokratiske rettigheder som dem, der havde de højest rangerede værdier - både i det danske og for alle andre lande. Demokrati var den eneste rigtige ramme om det gode liv. De komplekse og langstrakte samarbejdspolitikker som PNR talte om, var ikke længere på dagsordenen. Truslen mod demokrati og ytringsfrihed skulle bekæmpes ved at indføre demokrati i det, AFR benævnte de totalitære regimer. Et sådant var Irak, og

⁸ Flertallet bestod af regeringspartierne Venstre og Konservative, med støtte fra Dansk Folkeparti. (B 118; B 165)

da indførslen af demokrati var løsningen på forsvaret af vores værdier, så var dette argumentationen for at gå i krig i Irak. Diktatur og Saddam Hussein skulle fjernes, og erstattes med demokrati. I sin tale fra 2001 gjorde PNR det gentagende gange klart, at demokratiet skulle forsvares med et bredt internationalt svar bestående af FN mf. – altså en bred og kompleks storpolitisk diskurs. Denne var nu erstattet med AFR mere simple model – at indføre demokrati.

Der var også andre af de diskursive brud fra PNR til AFR, der blev vævet ind i denne krigsdeltagelse. Næmlig bruddet, hvor AFR erstatter forståelsen af Danmark, som et land blandt ét samlet hold af demokratiske lande, der via samarbejdet på de institutionelle platforme skulle arbejde for løsninger, med den nationale diskurs, hvor vi i Danmark ikke blot er ét land i mængden af demokratiske lande, men et mønstereksempel på demokratiet, fordi vi virkelig har ytringsfrihed – som han stolt proklamerede, at vi beviste under Muhammedkrisen. Sætter man dette i relation til den danske krigsdeltagelses præmisser, så relaterer det sig til følgende: Udover, at det i sig selv er et brud på normal dansk politisk praksis at nationen går i krig på et smalt mandat (Politiken: 2014), så er beslutningsgrundlaget for deltagelse i krigen endnu mere kontroversielt, når man inddrager FN's afvisning af krigens berettigelse⁹ (ibid.; BBC: 2004; FN: 1441). Danmark gik altså i krig mod Irak på trods af et internationalt samfund, der vendte tommelfingeren nedad, og erklærede krigen for ulovlig. Dermed øjnes der en forandringsproces i den sociale praksis, da den danske regering nu fraveg sig den politiske linje, som PNR fremlagde i sin tale, og som vi indtil da også udmøntede i praksis. Den sociale verden blev altså med AFR forandret til, at dansk krigsdeltagelse ikke var forudsat af det internationale samfunds accept. Danmark løsrev sig således på mange måder fra en samlet europæisk udenrigspolitisk - med USA som nærmeste allierede.

Ovenstående har for nyligt fået et efterspil, idet der i juli 2015 blev et klassificeret dokument åbnet for offentligheden, der viste, at AFR allerede i marts 2002 lovede USA sin støtte til en kommende Irakkrig. Der viser sig altså en meget stor villighed for at drage i krig for ytringsfriheden og demokratiets skyld. På daværende tidspunkt var der nemlig 'endnu' ikke fundet masseødelæggelsesvåden, som var en anden stor del af krigens formål og eksistensberettigelse (Politiken:2015b).

Således opsummeret var AFR sproglige formuleringer om pligten til at udbrede demokrati en diskursiv begivenhed, der stod i 1:1 forhold til den sociale praksis, der forløb samtidig. Forandringer var altså både sproglige og faktuelle, da PNR flersidige og komplekse årsags-løsningsforklaringer nu blev

⁹ FN Charter artikel 39

erstattet af en mere lukket og skråsikker måde at håndtere forsvar og udbredelse af ytringsfrihed og demokrati på.

Danmark som frontkæmpere for ytringsfriheden – demokratiets suveræne idé

Dette hænger stærkt sammen med, at Danmark i den diskursive udvikling gik i retning af at se sig selv som mere end bare almindelige demokrater. Over de fire taler – med et særligt udtalt brud fra PNR til AFR taler – løsrev Danmark sig diskursivt fra at være et blandt andre demokratiske lande. Vi var indtil da en del af et demokratisk fællesskab sammen med resten af Europa og USA – hverken mere eller mindre. Fra AFR tale – og med Muhammedkrisen som selve symbolet herpå – udmærkede Danmark sig dog i sin selvforståelse til ikke bare at være et almindeligt demokratisk land til at være et demokratisk mønster eksempel grundet vores særlige kamp for ytringsfriheden. Kritiske røster fremlægger dette i en anden retorik end AFR stolte samme, og hævder, at vi er blevet en slags ytringsfrihedsextremister, der provokerer for at provokere, (Jyllands-Posten 2015a; Politiken: 2015a; Information 2015) og for at vise at vi ikke har nogen grænser for ytringsfriheden. Dette har bragt Danmark i uoverensstemmelse med andre lande, som ikke er enige med Danmark i dette. Netop sådanne konflikter kan ses som en årsag til, at AFR ophøjer netop Danmarks demokrati som verdensmestre.

Et illustrativt eksempel af nyere dato er en svensk/dansk uoverensstemmelse om ytringsfrihedens grænser. I oktober 2014 blev den fængslede Dan Park løsladt fra sin fængselscelle i Sverige efter at han havde aftjent sin dom på 6 måneders fængsel. Derudover blev han tildelt en bøde på 60.000 svenske kroner. Dommen blev afsagt på baggrund af, at Dan Park havde malet, hvad retten i Sverige mente, var racistiske malerier, der kun tjente det formål at skabe en hetz mod minoriteter. I tillæg til dommen dømte dommeren, at ni af hans værker skulle destrueres. Galleristen der udstillede værkerne, blev ligeledes dømt en bødestraf.

I Danmark fandt han derimod et udstillingslokale, da TrykkerfrieHedsselskabet sammen med Dansk Folkeparti tog initiativ til at udstille de selvsamme værker på Christiansborg. I forbindelse med udstillingen udtalte både politikere og arrangøren sig om årsagen hertil;

Rasmus Jarlov (K) ”*Følelser og krænkelser kan og må ikke bruges til at indskrænke ytringsfriheden. Og heller ikke religiøse følelser må bruges til at beskære ytringsfriheden og den frie kunst*” (Berlingske:2014a). Katrine Winkel Holm (TrykkerfrieHedsselskabet): ”*Jeg er glad for, at jeg ikke er svensker,*

for så ville jeg blive dømt bare for at vise Parks billeder. Vi skal holde den svenske syge, det vil sige indskrænkningen af ytringsfriheden, for døren.” (ibid.)

Dan Park udstillede oprindeligt 35 billeder i Malmø, inden udstillingen blev lukket af politiet. Alle de 35 billeder var Trykkefrihedsselskabet dog ikke interesseret i at udstille på Christiansborg. De valgte kun at udstille ni. De ni billeder var nemlig lige præcis dem, som var blevet erklæret ulovlige og krævet destrueret i Sverige, og var årsagen til Dan Parks dom. Trykkefrihedsselskabet udtalte følgende om årsagen hertil;

Aia Fog (næstformand i Trykkefrihedsselskabet): *”Det her er ikke en kunstudstilling. Vi udstiller ikke billederne for at vise bredden i Dan Parks kunst. Det her er en ytringsfrihedsmanifestation. Vi udstiller de værker, fordi vi vil vise, hvad det er, den svenske stat vil destruere og hvad det er, der har fået den her kunstner i fængsel.” (Berlingske:2014b).*

Dermed øjnes den sociale praksis parallelitet til den diskursive drejning mod Danmark som en særegen kæmper for ytringsfrihed, men også hvordan ytringsfriheden er blevet en ophøjet værdi i sig selv. Den har mistet den funktion, den egentlig havde, og er blevet en værdi, man bruger, bare fordi man kan.

Den potentielle fjende, der lurder overalt – og den øgede overvågning

I analyse 2 analyserede jeg mig frem til, at truslen mod ytringsfriheden italesættes som en stadigt mere diffus og ukonkret størrelse. Især i HTS taler opløses det mere konkrete fjendebillede, som især fandtes i AFR tale ved Muhammedkrisen. Det bliver uklart, af hvem og hvordan ytringsfriheden trues, hvilket gør billedet mere diffust, og skaber en fjende mod demokratiet, der lurder overalt. Ikke bare ”faktiske” terrorister, men også potentielle. Her vil jeg sætte det i forbindelse med den sociale praksis.

Den 19. marts 2015 fremlagde daværende justitsminister Mette Frederiksen 11 nye tiltag til bekæmpelse af radikaliserings og terror i Danmark (Justitsministeriet:2015a). De 11 tiltag omhandlede alle problemstillinger foran ledet af Omar El-Husseins, der var gerningsmanden bag skuddramaerne i København. Frygten for at en lignende begivenhed skulle udspille sig, kan antages at være årsagen til de 11 tiltag. Sættes det i forbindelse til HTS taler, får det en anden betydning. Helle Thorning-Schmidt benyttede i sine taler en beskrivelse af truslen mod ytringsfriheden som værende *kræfter*, der er usynlige, og som er over alt.

De 11 tiltag kan derfor forstås i den kontekst, at fjenden mod ytringsfriheden og demokratiet findes over alt i vores samfund. De 11 tiltag er fokuseret på kriminalforsorgens arbejde, og hvorledes radikaliserings i fængslerne kan undgås.

Polarisering og fællesskab

I det os og dem der præger talerne i kraft af deres kampdiskurs, kan der argumenteres for, at der skabes en polarisering mellem mennesker. At denne har manifesteret sig i den danske befolkning bliver tydelig, idet HTS søger at samle befolkningen, og forsøger at gøre op med det os og dem, der er blevet skabt - bl.a. i AFR tale, hvor han differentierer ytringsfrihed og religion - idet hun f.eks. opfordrer til, at alle religiøse grupper står sammen i fællesskab. Hun synes således at erkende et splittet Danmark, som hun forsøger at samle ved at bruge en følelsesmæssig fællesskabsdiskurs.

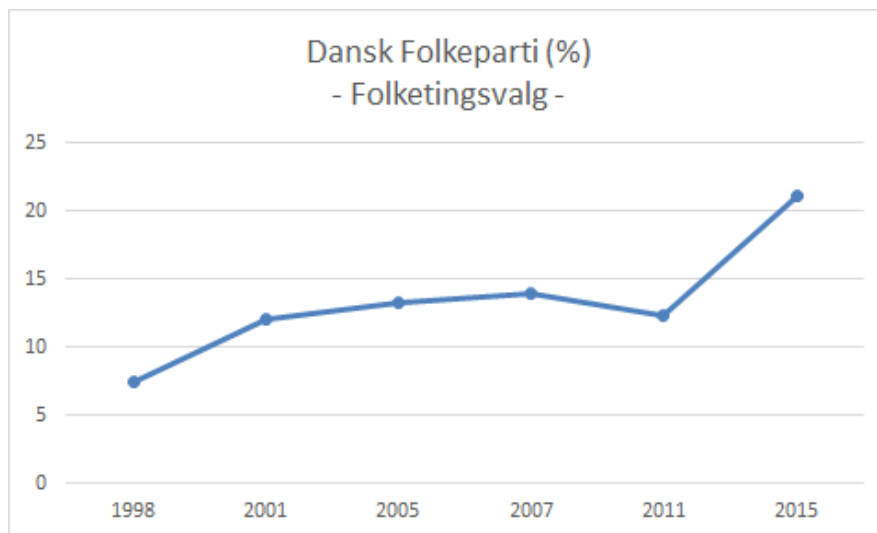
De os og dem diskurser der fremgik af talerne, er påviseligt konsumeret af den brede befolkning som sådan, hvilket bl.a. kan ses ved den politiske polarisering, hvor vælgerne søger ud mod de politiske fløje.

Søren Risbjerg Thomsen undersøgte i 2006 danskernes holdning til ytringsfriheden, og konkluderede, at vælgerne bevæger sig ud i mere polariserede positioner. På spørgsmålet om hvorvidt ytringsfriheden var truet, fandt han at "Danskerne går mere til ekstremerne *helt enig og helt uenig*." (Altinget 2006).

I en lignende problemstilling fik Jyllands-Posten i 2013 udfærdiget en undersøgelse af analyseinstituttet Wilke, der ligeledes viste vælgernes polarisering. Hele 73 % af Dansk Folkepartis vælgere mente, at ytringsfriheden var truet, mens kun 29 % af rød bloks vælgere var enige i dette (Jyllands-Posten:2013).

Der viser sig altså en tendens til, at de diskursive og politiske kampe har været medvirkende til, at der er opstået en større polarisering i befolkningen. Søren Risbjerg Thomsen sætter selv tendensen således: "*Værdispørgsmålet om, hvor forstående man skal være over for muslimer, som føler sig krænket af tegningerne, er en sag, der får vælgere til at skifte parti*" (DR: 2006). Søren Risbjerg Thomsen sætter også Dansk Folkepartis fremgang i vælertilslutningen i direkte forbindelse med Muhammedkrisen. "*For DF er der tale om den største tilslutning til partiet nogensinde. Hidtil har Dansk Folkepartis absolutte højdepunkt i meningsmålingerne været midt under Muhammed-krisen*

med 17,0 pct. i februar 2006, da danske ambassader stod i brand flere steder i Mellemøsten” (Altinget: 2013). Denne udvikling er da også fortsat siden, hvilket tyder på, at os og dem diskursen har fået et stadigt bedre greb om befolkningen (folketinget.dk):

Figur 3: Dansk Folkepartis vælgertilslutning 1998-2015.

DF ser selv dette som et symptom på den værdikamp, der allerede var til stede, og som det fremgår, kulminerede med Muhammedkrisen og meningstilskrivelsen heraf: ”Muhammed-krisen har fremrykket den værdikamp mellem vestligt demokrati og Islam, som var på vej, siger gruppeformand Kristian Thulesen Dahl. Selvom man også kunne argumentere for, at DF ikke kun er værdikrigere, men også har fået karakter af arbejder- og ældreparti, så bakker højredrejningen generelt europæisk politik i retning af, at det værdimæssige spiller en stor rolle (Issue voting, se fx Ole Borre 1997; 2002 mf.). Den værdimæssige drejning i befolkningen bakkes ligeledes op af, at værdibaserede partier som Enhedslisten og Liberal alliance er vokset markant over perioden. Det skred som bl.a. Ole Borre kalder et skifte fra klassepolitik til værdipolitik (ibid.).

Den individuelle kamp for ytringsfriheden i hverdagen

Når man kigger på den diskursive placering af ”kampen for ytringsfriheden”, så viser der sig en tendens til, at kampen har bevæget sig væk fra det internationale niveau over det nationale niveau til i højere grad at italesætte et ansvar over for den enkelte borger. Altså en bevægelse fra en politisk diskurs til en langt mere hverdags- og individorienteret samme. Dette ser jeg i sammenhæng med, at ytringsfriheden i høj grad kæmpes af enkeltpersoner og sociale bevægelser, der viderefører værdikampen på hverdagsplan. Kampen bliver især udkæmpet på de sociale medier, som er den måske

mest centrale platform for meningsudvekslinger. Her bliver nye knudepunkter i kampen om ytringsfriheden ofte igangsat – eller i hvert fald spredt og ”gødet” - af enkeltpersoner. Der findes mange eksempler på dette, men især et par eksempler springer efter min mening i øjnene. Yahya Hassans skrev i 2013 en digtsamling, hvor han gjorde op med indvandres rolle i samfundet. Han fremstillede dem som hykleriske, og omtalte deres forhold til religion på en meget kritisk vis (se Hassan: 2013). Med udgangspunkt i digtsamlingen fremførte han bl.a. i DR2 Deadline (7. oktober 2013) sine holdninger, og dette medførte et rekordstort antal reaktioner (DR: 2013; Politiken: 2013; Berlingske: 2013). Kommentarer skrevet på programmets facebookside var voldsomme, hvoraf følgende er eksempler: ”*Skyd dig selv, før en anden gør det*” og ”*Han skal fucking dø! Længere er den ikke!!!*” (ibid). Efterfølgende blev han – uafhængigt af ovenstående kommentarer – d.19. november 2013 og 18. April 2015 overfaldet i København, mens han var under politibeskyttelse. (Information: 2013; Politiken: 2015c; Altinget: 2015; Berlingske: 2015). Her ses således et eksempel på en enkelt persons kamp for at forsvare/bevise ytringsfriheden funktion, idet han – som det opfordredes til i talerne – insisterede på sin ret til at bruge den, selvom han blev truet og overfaldet. Dertil blev hans kamp omkredset af omfangsrige diskussioner, hvor diverse politiske aktører, privatpersoner mf. gik ind i sagen omkring ytringsfrihedens grænser eller mangel på samme. (Fx debattør Brian Esbensen: Politiken: 2015d; Jacob Mchangama i Jyllands-Posten 2015b)

Andre bevægelser på hverdagsniveau er startet fra bunden, og har fundet sin vej op i den offentlige debat om truslen mod vores frihed. I 2013 kørte der hen over sommeren en samfundsdebat om, hvorvidt børnehaver i Danmark måtte undlade at servere svinekød af hensyn til de muslimske børn. ”Halal-gate” (Kristelig Dagblad: 2013), som den blev dødt af journalister, havde godt nok ikke direkte med ytringsfriheden at gøre, men den viser alligevel udviklingstendensen mod et mere nært og indvidorienteret forhold til os og dem, og danskernes kamp for ”*at være dem vi er*”, som HTS udtrykker det (talen ifm. Krudttønden). Dette er et sigende eksempel på, hvordan værdikampen i samfundet er rykket ned på dagligdagsniveau. Det at statsminister HTS blandede sig i debatten, viser at hverdagens værdier er der, hvor kampen i 2013 udkæmpes (DR: 2013b).

Det er dog ikke alle, der kæmper for at bevise ytringsfriheden, som talerne lagde op til. Journalister i Danmark giver udtryk for, at de føler, at de arbejder under en grad af selvcensur. Især begivenheder om Muhammedkrisen og angrebet på Charlie Hebdo har flyttet journalisternes forhold til at skrive uden selvcensur (Information: 2010; Kristelig Dagblad: 2010). Der har længe floreret en debat om,

hvorvidt medierne bør, og skal genoptrykke tegningerne som en manifestation og et forsvar for ytringsfriheden (fx DR: 2015c; Politiken 2015e; Berlingske 2015b). I kølvandet på Muhammedkrisen blev de genoptrykt, hvilket var medvirkende til, at krisen blussede op igen (Muhammedkrisen 2.0, se Berlingske: 2008). Siden har flere og flere medier valgt ikke at gøre det med den begrundelse, at det er for farligt for medarbejderne (Politiken: 2013b). Det samme gælder for tegningerne fra Charlie Hebdo (Jyllands-Posten 2015c). Bladtegnernes formand Lars Refn udtaler selv, at han ikke kan se nogen grund til nogensinde at genoptrykke Muhammedtegningerne (Journalisten: 2015)

Afslutning

Konklusion

På baggrund af min analyse er jeg nu klar til at svare på min problemformulering.

”Hvordan har den diskursive praksis omkring ytringsfriheden udviklet sig i et dialektisk forhold til den sociale og politiske praksis?”.

Jeg kan på baggrund af de konkrete talers mere omfattende diskursive praksis og de forbindelseslinjer, jeg herfra kunne trække til den samtidige sociale praksis konkludere følgende:

Den diskursive praksis omkring de 4 undersøgte begivenheder/taler var rammet ind af en værdikamp mellem ”os”, de demokratiske lande, og deres modsætning; ”dem”.

”Dem” forandrede sig gradvist fra terrorister forstået som dem, der udførte angrebet 11. september 2001, til at være ikke-demokraterne i totalitære regimer, der ikke nødvendigvis var terrorister, men i højere grad potentielle terrorister.

Forklaringerne på, hvorfor disse andre truede ytringsfriheden bevægede sig fra en kompleks årsags-sammenhæng af globale og sociale faktorer til i højere grad at være et mere simpelt spørgsmål og demokrati eller ej. Dette diskursive skifte markerede starten på en ny dansk udenrigspolitik, som havde en mere simpel forståelse af, hvordan vi beskyttede ytringsfriheden – nemlig at demokratiets udbredes til ikke demokratiske regimer. Dette var således en hovedargumentation for, at Danmark gik med USA i krig i bl.a. Irak og Afghanistan.

Udviklingen i den diskursive forståelse af ”os” fra at være Danmark som en del af det demokratiske vesten til at være Danmark som særegne kæmpere for ytringsfriheden betød her, at krigsdeltagelsen skete uden om FN. Altså var Danmark diskursivt såvel som reelt løsrevet fra det bredere ”vi”, og derfor i stedet i forreste række for at beskytte og udbrede ytringsfriheden, som det blev italesat som vores moralske pligt.

Danmarks diskursive selvforståelse som bannerfører for ytringsfriheden kom også til udtryk i den sociale praksis - eksempelvis ved episoder, hvor vores ukrænkelige/totalitære syn på ytringsfriheden står i kontrast til andre lande, der i højere grad ser grænser for ytringsfrihed, som man bl.a. så, da Dan Parks ulovlige værker blev udstillet i Danmark.

”De”, der truede ytringsfriheden, befandt sig diskursivt ikke kun i andre lande – også inden for Danmarks grænser lurede der kræfter, som truede ytringsfriheden. I denne ånd blev der sideløbende indført adskillige tiltag, der skulle sikre, at ytringsfrihedens trussel ikke spirede i den danske kontekst. Dette har betydet øget overvågning, og en befolkning der tilslutter sig dette.

”Os” og ”dem” hænger på flere måder sammen med et mere polariseret Danmark, hvor befolkningen afspejler en stor uenighed om, hvorvidt ytringsfriheden reelt er truet. En øget tilslutning til de politiske fløje indikerer meget forskellige syn, der også er præget af netop værdispørgsmålet, som også var en diskursiv sværvægter gennem talerne.

Slutteligt kan det konkluderes at den diskursive praksis omkring ytringsfriheden har bevæget sig fra storpolitisk til nationalt og til i højere grad at fokusere på hverdags og individplan, hvor hver enkelt dansker må værne om den i sin dagligdag. Dette sker i en dialektik, hvor værdikampen kæmpes i apolitiske sociale bevægelser, der kæmper for f.eks. at bevare frikadeller i børnehaven (Kristelig Dagblad: 2013; DR: 2013b).

Efterrationalisering

Som en afslutning på dette speciale præsenteres her et par afsluttende ord, som jeg ønsker at knytte til det samlede billede. Igennem arbejdsprocessen er jeg blevet klogere på feltet som helhed. Det er utopi at tro, at mit arbejde er perfekt, og at jeg har alle de rigtige tolkninger. Men mit udsyn, min forståelse og mine forudantagelser er alle blevet udviklet meget i løbet af processen. Det er vigtigt at gøre det klart, at mit speciale ikke giver et endegyldigt svar på min problemformulering. Jeg har fået øjnene op for, hvor svært og uhåndgribeligt et felt er, når det bliver udviklet over så kort tid.

Et centralt problematisk aspekt der har været kompliceret at bearbejde, er ytringsfrihedens lettere diffuse optræden i det empiriske materiale. Det har med andre ord været besværligt at skille *ytringsfriheden* fra *demokrati* og frihed generelt. PNR taler f.eks. slet ikke om begrebet ytringsfrihed, men benytter andre begreber som *frihed* og *menneskerettigheder*. Mit fokus på *ytringsfriheden* har derfor været en udfordring at skille ad fra andre begreber, der blev benyttet i de taler, som jeg har analyseret. Det er dog en præmis, som jeg accepterer i en diskursanalyse, fordi det har været udviklingen, der fra begyndelsen har interesseret mig. Jeg finder det derfor meget relevant, at jeg har udledt et knudepunkt, hvor værdikampen gik fra mere overordnet demokratisk fokus til at lande specifikt på ytringsfrihed. Jeg har med andre ord haft en større lyst til at undersøge lige netop dette felt, fremfor at indsamle mere umiddelbart stringent og sammenligningsvenligt empiri.

I retrospekt viste den udvalgte empiri at have nogle svagheder. HTS taler i forbindelse med Charlie Hebdo og Krudttønden ligger tidsmæssigt meget tæt placeret på hinanden. I en diskursiv sammenhæng har det betydet, at 'der ikke er sket så meget' imellem talerne. Jeg havde dog en antagelse om, at der ville ske et diskursivt skred, da begivenheden rykkede ind på dansk grund, hvilket viste sig ikke at være tilfældet. Det har jeg forsøgt at kompensere for, ved at trække de to taler sammen i analysen.

Et andet metodisk problem der viste sig at være større end forventet, var at talerne viste sig at være mere usammenlignelige, end jeg havde antaget i begyndelsen af skriveprocessen. Talernes forskellige genrer har derfor været et metodisk problem jeg, jo længere jeg kom i processen, grublede meget over. Folketingets åbningsdebat er, som jeg har beskrevet en begivenhed af institutionel karakter, da der bl.a. er krav jf. grundloven om talens formål og karakter. HTS taler blev ikke afholdt i folketinget, men 'ude i samfundet'. De er derfor ikke bundet op af samme regler og normer som folketingets åbningsdebat. Sammenligningsgrundlaget var derfor af en mere kompliceret natur og en metodisk større udfordring, end jeg havde tiltænkt, da det var svært at sondre mellem hvad, der var diskursive forandringer over tid, og hvad der skyldtes, at genrerne var af meget forskellig karakter.

Perspektivering

Hvor ovenstående viste nogle deciderede problematikker, der viste sig under specialet, så er der især ét aspekt jeg ville udvikle: nemlig den mere teoretiske tolkningsramme. Havde jeg haft mere tid og mere skriveplads, så ville jeg have inddraget teoretiske modeller, der kunne forklare den politiske sfære på et mere teoretisk niveau – som en udbygning til diskursanalysen. Et af de teoretiske apparater, der kunne have beriget min analyse, er teorier om politisk kommunikation:

Mennesker sanser på mange måder, og bruger sanserne til at erkende verden. Især igennem tale er det ikke tilfældigt, hvordan ordene bliver erkendt af tilhørerne, men det sker igennem nogle fastlagte strukturer, som den græske filosof Aristoteles allerede beskrev det i antikken (Frederiksen: 2009). Han formulerede vigtigheden i at benytte et sammenspil mellem fornuft og følelser, når man skal overbevise andre om sine synpunkter. En tale skal altså erkendes i et sammenspil mellem fornuft og følelser, for at opnå den største effekt. Aristoteles beskrev tre former for erkendelse. Logos (en appel til fornuften, der får det talte ord til at påvirke den logisk sans) og patos og etos (der appellerer til følelserne) (Frederiksen 2009: 49-58). Mens patos handler om at fremkalde følelser hos tilhørerne, handler etos om, at det talte ord skal erkendes som tillidsskabende hos taleren. En vigtig pointe i

Aristoteles overstående begreber er, at alle tre skal benyttes i en tale. Ikke med lige stor andel, men alt efter kontekst, i et blandingsforhold (Frederiksen: 2009).

En statsleder vil typisk lave et miks, hvor patos er den største ingrediens, hvis talen handler om et politisk initiativ, som fx en krigsdeltagelse. Da George W. Bush argumenterede for krigsdeltagelsen i Irak i kølvandet på 11. september 2001, var det ikke logiske sammenslutninger, han forsøgte at drage. Det var i højere grad en tale med meget patos, der henvendte sig til tilhørernes følelse af, hvorvidt en krigsdeltagelse var nødvendig (Frederiksen 2009: kap. 5)

Litteraturliste

Primære

- Antoft, Rasmus; Salomonsen, Heidi Houlberg. 2012. Kapitel 1: ”Det kvalitative casestudium” i red. Håndværk og Horisonter. 1. Udgave, 2. Oplag. Syddansk Universitetsforlag. ISBN: 87-7674-191-5
- Borre, Ole 1997; Andersen, Jørgen Goul: *Voting and Political Attitudes in Denmark*, Aarhus University Press.
- Borre, Ole 2002: *Partivalg, politiske værdier og livsverdenens værdier*, side 195-231 i Peter Gundelach (red.), *Danskernes værdier 1981-1999*. København: Hans Reitzels Forlag
- Collin, Finn. 2003. *Konstruktivisme*. Roskilde Universitetsforlag. 1. Udgave. ISBN: 87-7867-189-2
- Frederiksen, Søren Marquard 2009. *Talen er vejen til indflydelse*, Herunder kapitel 5: *Tal til både fornuft og følelser*. Forlaget Samfundslitteratur 2009. ISBN: 978-87-593-1368-8.
- Hansen, Allan Dreyer. 2013. Kapitel 13 ”Socialkonstruktivisme i klassisk og moderne sociologi. Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne. På tværs af fagkulturer og paradigmer. 3. udgave, 1. Oplag. ISBN: 978-87-593-1551-4
- Ilsøe, Harald: *Historisk censur i Danmark indtil Holberg*, i: *Fund og forskning*, bind 20 (1973)
- Jensen, Ole: 2009. Diskursanalyse. PowerPoint samling. Aalborg Universitet. Undervisningsmateriale. pds.aau.dk/pds/file/2652690.
- Jørgensen, Marianne Winther og Phillips, Louise. 1999. Diskursanalyse som teori og metode. Roskilde Universitetsforlag. 1. Udgave. ISBN: 87-7867-075-6
- Olsen, Anne Okkels og Mørch, Søren. *USA's nye verdensorden*. 2006. Forlaget System. ISBN: 87-616-0371-6. 1. Udgave.
- Wenneberg, Søren Barlebo. Socialkonstruktivisme: positioner, problemer og perspektiver. 2000. 1. Udgave. ISBN: 87-593-0843-5. Forlaget Samfundslitteratur.

Sekundære:

- Andersen, Svein 1997: *Case-studier og generalisering: Forskningsdesign og strategi*. Bergen-Sandviken: Fagboklaget.
- Burr, Vivien. 1995. *An introduction to social constructionism*. London: Sage.

- Devaus, David De 2001: *Research design in social research*. Sage Publications. ISBN: 0-761-5347-7
- Fairclough, Norman 1992a *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, Norman 1992b *Text and context: linguistic and intertextual analysis within discourse analysis*. *Discourse and Society*, 3(2): 193-217.
- Fairclough, Norman 1992c *Critical language Awareness*. London: Longman.
- Fairclough, Norman 1995a *Critical Discourse Analysis*. London: Longman
- Fairclough, Norman 1995b *Media Discourse*. London: Edward Arnold.
- Fairclough, Norman 1998 *Political Discourse in the Media: An analytical Frame-Work* i A. Bell og P. Garret (red.), *Approaches to media Discourse*. Oxford: Blackwell.
- Gergen, Kenneth. 1985. *The social constructionist movement in modern social psychology*. *American Psychologist*, 40. 266-275.
- Gramsci, Antonio 1991: *Selections from prison notebooks*. London: Lawrence and Wishart.
- Hamel, Jacques 1993: *Case Study Methods*. Newbury Park, CA.: Sage Publications.
- Hassan, Yahya: *Digte*. 2013. Gyldendal. ISBN-13: 9788702153521
- Laclau, Ernesto og Mouffe, Chantal 1985: *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics*. London: Verso.
- Lægaard, Sune 2014: *Det demokratiske argument for absolut ytringsfrihed*. Tidsskriftartikel. Bind 17 i *The Dynamics of Globalisation, Inequality and New Processes of International Interaction*.
- McCauley, Martin 2007: *The rise and fall of the Soviet Union*. Forlaget Longman, 3. Udgave.
- Rosbøll, Christian 2007: *Ytringsfrihed, respekt og ansvar*. I *Tidsskriftet Politik*, Vol. 10, No. 4, 2007, p. 76-85.
- Stubager, Rune 2014: *Paradoxes of Liberal Democracy : Islam, Western Europe, and the Danish Cartoon Crisis*. Sammen med: Sniderman, Paul M., Petersen, Michael Bang, Slothuus, Rune. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2014.
- Yin, Robert K. 1994: *Case Study Research – Design and methods*. Thousand Oaks, Ca. Sage Publications.

Medier

- Altinget 2006: *Muhammed-krise har polariseret vælgerne*. 8. april 2006. Lokaliseret på <http://www.altinget.dk/christiansborg/artikel/muhammed-krise-har-polariseret-vaelgerne>. August 2015.
- Altinget 2013: *Risbjerg: DF går frem - Venstre tilbage*. 2. september 2013. Lokaliseret på <http://www.altinget.dk/artikel/risbjerg-df-gaar-frem-venstre-tilbage>. August 2015.
- Altinget 2015: *Yahya Hassan overfaldet i København*. 20. april 2015. Lokaliseret på <http://www.altinget.dk/artikel/yahya-hassan-overfaldet-i-koebenhavn>. August 2015
- BBC 2004: *Iraq war illegal*. 16. september 2004. Lokaliseret på http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3661134.stm. August 2015.
- Berlingske 2001: *Nyrup udskriver valg på baggrund af terror*. 31. oktober 2001. Lokaliseret på <http://www.b.dk/danmark/nyrup-udskriver-valg-paa-baggrund-af-terror-0>. Juni 2015.
- Berlingske 2004: *Støtte til Irak-krigen øget*. 14. Februar 2004. Lokaliseret på <http://www.b.dk/danmark/stoette-til-irak-krigen-oeget>. August 2015.
- Berlingske 2008: *Tidslinje: Muhammed-krisen*. 25. februar 2008. Lokaliseret på <http://www.b.dk/nationalt/tidslinje-muhammed-krisen>. Juni 2015.
- Berlingske 2013: *Digter trues efter tv-interview*. 9. oktober 2013. Lokaliseret på <http://www.b.dk/nationalt/digter-trues-efter-tv-interview>. August 2015
- Berlingske 2014a: *Da Dan Park kom til Christiansborg*. 23. oktober 2014. Lokaliseret på <http://www.b.dk/kultur/da-dan-park-kom-til-christiansborg>. August 2015.
- Berlingske 2014b: *En manifestation for ytringsfriheden – ikke en kunstudstilling*. 22. oktober 2014. Lokaliseret på <http://www.b.dk/kultur/en-manifestation-for-ytringsfriheden-ikke-en-kunstudstilling>. August 2015.
- Berlingske 2015: *Yahya Hassan sparkede igen efter overfald*. 20 april 2015. Lokaliseret på <http://www.b.dk/nationalt/yahya-hassan-sparkede-igen-efter-overfald>. August 2015
- Berlingske 2015b: *Et stigende antal danskere: Medierne bør ikke trykke Muhammed-tegninger*. 19. februar 2015. Lokaliseret på <http://www.b.dk/nationalt/et-stigende-antal-danskere-medierne-boer-ikke-trykke-muhammed-tegninger>. September 2015.
- Bush, George 2001: Tale til den amerikanske kongres, trykt i fuld længde i Washington Post d. 20 september 2001. Lokaliseret på http://www.washingtonpost.com/wp-srv/nation/specials/attacked/transcripts/bushaddress_092001.html. Juni 2015.
- Børsen 2001: *Nyrup udskriver terror-valg*. 31. oktober 2001. Lokaliseret på http://borsen.dk/nyheder/generelt/artikel/1/34757/nyrup_udskriver_terror-valg.html. Juli 2015.
- DR 2006: *Største vælgerskred i syv år*. 3. marts 2006. Lokaliseret på <http://www.dr.dk/nyheder/politik/stoerste-vaelgerskred-i-syv-aar>. August 2015.
- DR 2013: *Digter får dødstrusler efter Deadline-optræden*. 8. oktober 2013. Lokaliseret på <http://www.dr.dk/nyheder/indland/digter-faar-doedstrusler-efter-deadline-optraeden>. August 2015.
- DR 2013b: *Thorning om halal-kød: Vi skal passe på vores kultur*. 11. August 2013. Lokaliseret på <http://www.dr.dk/nyheder/politik/thorning-om-halal-koed-vi-skal-passe-paa-vores-kultur>. September 2015.
- DR 2014: *Efterlyst mand skulle til eksamen i krigen mod terror*. 28. August 2014. Lokaliseret på <http://www.dr.dk/nyheder/indland/efterlyst-mand-skulle-til-eksamen-i-krigen-mod-terror>. August 2015.
- DR 2015a: *Bertel Haarder: Invitation af ultranationalister er misbrug af Folkemødet*. 15. maj 2015. Lokaliseret på <https://www.dr.dk/nyheder/politik/bertel-haarder-invitation-af-ultranationalister-er-misbrug-af-folkemoedet>. August 2015

- DR 2015b: *Efter terrorredegørelser: Regeringen varsler nye tiltag*. 19 marts 2015. Lokaliseret på <http://www.dr.dk/nyheder/politik/efter-terrorredogørelser-regeringen-varsler-nye-tiltag>. September 2015.
- DR 2015c: *Skal Muhammed-tegningerne genoptrykkes?* 20. januar 2015. Lokaliseret på <http://www.dr.dk/nyheder/kultur/medier/skal-muhammed-tegningerne-genoptrykkes-bliv-klogere-her>. September 2015.
- Information 2010: *Muhammed-selvcensur*. 15. juni 2010. Lokaliseret på <http://www.information.dk/236337>. August 2015
- Information 2013: *Yahya Hassan overfaldet på Hovedbanegården af terrordømt*. 19. november 2013. Lokaliseret på <http://www.information.dk/479061>. August 2015.
- Information 2015: *Ytringsfrihed er ikke ytringspligt*. 14. januar 2015. Lokaliseret på <http://www.information.dk/521378>. September 2015.
- Journalisten 2015: *Bladtegner-formand: Medier bør aldrig genoptrykke Muhammed-tegninger*. 29. april 2015. Lokaliseret på <http://journalisten.dk/bladtegner-formand-medier-boer-aldrig-genoptrykke-muhammed-tegninger> August 2015.
- Jyllands-Posten 2006a: *Jyllands-Posten undskylder krænkelse af muslimer*. 30. januar 2006. Lokaliseret på <http://jyllands-posten.dk/indland/ECE3830087/Jyllands-Posten+undskylder+krænkelse+af+muslimer/>. Juni 2015.
- Jyllands-Posten 2013: *Meningsmåling om ytringsfrihed overrasker*. 14. december 2013. Lokaliseret på <http://jyllands-posten.dk/indland/ECE6336768/meningsmaling-om-ytringsfrihed-overrasker/>. August 2015.
- Jyllands-Posten 2014: *Offer for politi- og medieagt: Jeg vil bare gerne være gymnasielærer*. 28. august 2014. Lokaliseret på <http://politiken.dk/indland/ECE2380165/offer-for-politi-og-medieagt-jeg-vil-bare-gerne-vaere-gymnastiklærer/>. August 2015.
- Jyllands-Posten 2015a: *V-top banker Birthe Rønn på plads*. 17. februar 2015. Lokaliseret på <http://jyllands-posten.dk/politik/ECE7457767/V-top+banker+Birthe+Rønn+på+plads/>. Juli 2015.
- Jyllands-Posten 2015b: *Ytringsfriheden som princip*. 23. september 2015. Lokaliseret på <http://jyllands-posten.dk/debat/kronik/ECE8044214/Ytringsfriheden+som+princip/>. September 2015.
- Jyllands-Posten 2015c: *Derfor bringer Jyllands-Posten ikke Charlie Hebdo-tegninger*. 8. januar 2015. Lokaliseret på <http://jyllands-posten.dk/indland/ECE7343143/TV%3A+Derfor+bringer+Jyllands-Posten+ikke+Charlie+Hebdo-tegninger/>. September 2015.
- Kristelig Dagblad 2010: *Selvcensur har bredt sig efter Muhammed-krise*. 11. januar 2010. Lokaliseret på <http://www.kristeligt-dagblad.dk/danmark/selvcensur-har-bredt-sig-efter-muhammed-krise> August 2015.
- Kristelig Dagblad 2013: *At servere halal i børnehaven er den dovne løsning*. 13. August 2013. Lokaliseret på <http://www.kristeligt-dagblad.dk/danmark/servere-halal-i-børnehaven-er-den-dovne-løsning>. August 2015.
- Politiken 2006: *Fogh tager afstand fra Muhammed-tegninger*. 30. januar 2006. Lokaliseret på <http://politiken.dk/indland/ECE136216/fogh-tager-afstand-fra-muhammed-tegninger/>. Juli 2015.
- Politiken 2013: *Politiken undersøger: Hvor har ytringsfriheden bevæget sig hen?* 10. november 2013. Lokaliseret på <http://politiken.dk/kultur/medier/ECE2127690/politiken-undersoeger-hvor-har-ytringsfriheden-bevaeget-sig-hen/>. August 2015.

- Politiken 2013b: Denne artikel handler om Muhammed-tegningerne. 24. november 2013. Lokaliseret på <http://politiken.dk/kultur/medier/ECE2141385/denne-artikel-handler-om-muhammed-tegningerne/>. September 2015.
- Politiken 2014: *En tvivlsom krig*. 22. oktober 2014. Lokaliseret på <http://politiken.dk/magasinet/klassikere/ECE2430611/en-tvivlsom-krig/> Juli 2015.
- Politiken 2015a: *Hvorfor står vi så fast på retten til at håne og spotte profeten?* 17. februar 2015. Lokaliseret på <http://politiken.dk/debat/debatindlaeg/ECE2549354/hvorfor-staar-vi-saa-fast-paa-retten-til-at-haane-og-spotte-profeten/>. Juli 2015.
- Politiken 2015b: *Hemmeligt notat: Fogh varslede støtte til USA et år før Irakkrigen*. 2. juli 2015. Lokaliseret på http://politiken.dk/udland/int_mellemoesten/ECE2743386/hemmeligt-notat-fogh-varslede-stoette-til-usa-et-aar-foer-irakkrigen/. September 2015.
- Politiken 2015c: *Yahya Hassan overfaldet på Hovedbanegården*. 19. november 2015. Lokaliseret på <http://politiken.dk/kultur/ECE2136247/yahya-hassan-overfaldet-paa-hovedbanegaarden/>. August 2015.
- Politiken 2015d: *Yahya Hassan viser, hvad ytringsfriheden skal bruges til!* 12. april 2015. Lokaliseret på <http://politiken.dk/debat/profiler/briansesbensen/ECE2624450/yahya-hassan-viser-hvad-ytringsfriheden-skal-bruges-til/>. September 2015.
- Politiken 2015e: Pia Kjærsgaard efterlyser Muhammed-tegningerne: Det minder om selv-censur. 8. januar 2015. Lokaliseret på <http://politiken.dk/indland/politik/ECE2504417/pia-kjaersgaard-efterlyser-muhammed-tegningerne-det-minder-om-selv-censur/>. September 2015.

Folketinget

- B 118: *Forslag til folketingsbeslutning om dansk militær deltagelse i en multinational indsats i Irak*. af Udenrigsminister Per Stig Møller. 18. marts 2003. Lokaliseret på http://webarkiv.ft.dk/?/samling/20021/beslutningsforslag_oversigtsformat/b118.htm. August 2015.
- B 165: *Forslag til folketingsbeslutning om dansk militær deltagelse i en multinational sikringsstyrke i Irak*. Af Udenrigsminister Per Stig Møller. 6. Maj 2003. Lokaliseret på http://webarkiv.ft.dk/?/samling/20021/beslutningsforslag_som_fremSAT/b165.htm. August 2015.

Talerne

Alle benyttet taler findes på statsministeriets hjemmeside: <http://www.stm.dk>

- 11. september 2001: Statsminister Poul Nyrup Rasmussens åbningsredegørelse i Folketinget tirsdag den 2. oktober 2001 kl. 12.00. Lokaliseret på http://stm.dk/_p_7704.html. Juni 2015.
- Muhammedkrisen: Statsminister Anders Fogh Rasmussens tale ved Folketingets åbning tirsdag den 2. oktober 2007. Lokaliseret på http://stm.dk/_p_7565.html. Juni 2015.
- Charlie Hebdo: Statsminister Helle Thorning-Schmidts tale ved uddeling af Cavlingprisen den 9. januar 2015. Lokaliseret på http://stm.dk/_p_14107.html. Juni 2015
- Krudttønden: Statsminister Helle Thorning-Schmidts tale ved mindehøjtideligheden på Østerbro den 16. februar 2015. Lokaliseret på http://stm.dk/_p_14113.html. Juni 2015.

Andre

- Justitsministeriet: 2015a. *Fakta om tiltag foranlediget af myndighedernes beskrivelser*. 19. marts 2015. Lokaliseret på <http://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/2015/Faktaark%20tiltag%20.pdf>. August 2015.
- Justitsministeriet: 2015b *Terrorbekæmpelse*. Om Terrorpakke 1 og 2. Lokaliseret på <http://www.justitsministeriet.dk/arbejdsomraeder/politi-og-straaf/terrorbekampelse>. September 2015.
- FN: 1441. Sikkerhedsrådets resolution 1441. 8. november 2002. Lokaliseret på http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1441. August 2015.

Bilag

Oversigt

- Bilag 1: Poul Nyrup Rasmussen (PNR): Folketingets åbning. 2001
Irrelevant tekst er ikke medtaget. Se litteraturlisten.
- Bilag 2: Anders Fogh Rasmussen (AFR) Folketingets åbning. 2007
Irrelevant tekst er ikke medtaget. Se litteraturlisten.
- Bilag 3: Helle Thorning-Schmidt (HTS): Charlie Hebdo. 2015
Komplet tale.
- Bilag 4: Helle Thorning-Schmidt (HTS): Krudttønden. 2015.
Komplet tale.

Bilag 1

Statsminister Poul Nyrup Rasmussens åbningsredegørelse i Folketinget tirsdag den 2. oktober 2001 kl. 12.00

Vi skal holde sammen i Danmark – og i verden

Der er tidspunkter i historien, som på et øjeblik sletter verdens dagsorden og erstatter den af en ny. Som i et glimt reducerer dagens problemer. Og som på et øjeblik får os til at rykke tættere sammen. Tirsdag den 11. september 2001 var sådan en dag. Ingen kan endnu med sikkerhed vurdere de fulde konsekvenser af de forfærdelige begivenheder i USA. Men de er store, og de vil påvirke os i mange år.

Angrebet i New York og Washington er ikke blot endnu en terroraktion. Det er ikke blot et angreb på byer i USA. Det er et skånselsløst angreb på alt det, vi står for: Den enkeltes frihed, de manges tryghed, vores fælles sikkerhed – alt det, der giver ordet ”demokrati” mening.

Vi har alle i et glimt forstået, hvor sårbare vi er, når terroreren rammer i flæng.

Det er afgørende, at demokratierne slår igen. Det er afgørende, at terroristerne ikke slipper godt fra det. Det er en kamp om frihed og tryghed – og den kamp vil demokratiet vinde.

Aldrig tidligere i de seneste 50 år har det stået så klart, at vi er en del af verden – på godt og ondt.

Vi deler en sårbarhed, men er samtidig bundet sammen i et tydeligere fællesskab end før. Herhjemme, i Europa, i NATO og i hele verden.

Danmark står ikke foran en krig mellem lande og verdensdele. Danmark er ikke særskilt truet. Men vi og andre samfund står overfor en ny verdensomspændende trussel, vi kun kan bekæmpe og forebygge i fællesskab.

Vi har brug for at besinde os, at bevare et køligt overblik og sikre, at der er sammenhæng og frem-synethed i de beslutninger, vi skal tage.

Kampen mod masse-terrorisme kan ikke vindes i et enkelt slag. Den kan ikke vindes af et enkelt land. Den kan kun vindes, hvis alle nationer er klar til at løse opgaven i fællesskab. I et stærkt, gen-nemtænkt og vedvarende modtræk.

For alle, der skal træffe beslutninger gælder det, at det kan gå grueligt galt, hvis vi bærer os ube-tænksomt ad. Hvis had og uforsonlighed vokser mellem mennesker. Hvis vi træder ved siden af i verdenssamfundets kamp mod terrorismen.

Men det kan lykkes, hvis vi med betænksomhed og omtanke forstår at samarbejde. Hvis vi bærer os klogt, fornuftigt og ansvarligt ad internationalt, i en ny verdensomspændende alliance og her-hjemme i Danmark.

Vi står derfor nu i en situation, hvor der skal træffes en række vigtige beslutninger.

For at regeringen og Folketinget kan vælge og prioritere for de kommende år, må vi foretage en grundig vurdering og analyse af Danmarks situation efter den 11. september – udenrigspolitisk og sikkerhedspolitisk.

Det er tid til eftertanke – og det er tid til samarbejde. Regeringen har igangsat en sådan omfattende vurdering, og den vil blive forelagt Folketinget snarest i dette efterår.

Regeringspartierne vil straks herefter tage initiativ til en debat her i Folketinget om Danmarks nye udenrigs- og sikkerhedspolitiske situation.

Det bliver selvsagt en første vurdering med mange spørgsmål – men jeg ser det også som en proces, der vil strække sig over lang tid.

Det internationale svar er under opbygning

Den internationale terrorisme skal bekæmpes gennem et internationalt svar.

Og rammen for vor indsats må være FN.

Meldingerne fra Washington har været klare fra starten: Solidariteten fra NATO og Europa og ver-den gør, at USA nu igen engagerer sig – i en ny verdensomspændende alliance af lande.

Alle de lande, der tager klart afstand fra terrorisme vil blive inddraget. Europa, Rusland, Kina, In-dien, nuværende og kommende EU-medlemmer, partnere i den arabiske og muslimske verden.

Hvis den globale alliance mod terrorisme skal holde i de kommende år, så er det helt afgørende, at vore landes reaktioner og ikke mindst USA's er velovervejede og målrettede.

Den linie har USA's ledelse fulgt.

Derfor var det helt afgørende, at vi i FN, NATO og i EU gav vores tilslutning og klare opbakning til USA.

Det bliver en lang kamp, som kun kan vindes ved at inddrage en lang række forskellige midler og ved konsekvent handling.

Det gælder det militære pres såvel som det politiske og diplomatiske.

Det indebærer en massiv indsats til opsporing og fjernelse af terroristernes tilholdssteder, det finan-sielle netværk, sammenhængen med andre internationale kriminelle handlinger, som menneske-smugling, narko og anden kriminalitet.

I Europa har vi allerede igangsat en forstærket kamp mod terrorisme. Et efterforsknings-, politi-mæssigt og strafferetligt samarbejde.

Men vi kommer til at gå videre. FN's Sikkerhedsråd har nu også vedtaget en ny omfattende resolu-tion til bekæmpelse af international terrorisme.

Nu er FN, NATO, Europa - forenet i en fælles indsats.

Det andet vi skal gøre internationalt er at fjerne selve grobunden for hadet og ekstremismen.

I de kommende år er det helt centralt at fjerne den dybereliggende grobund for terroren. Utrolig mange komplekse årsager ligger bag – og ofte forskellige fra region til region.

Vi påstår ikke, at fattigdommen og det store og stigende svælg mellem den rige og den fattige verden er den eneste forklaring på terrorismen. Men det er en central del.

Terror vokser ud af dybe spændinger mellem religiøse, politiske og kulturelle kræfter. Fattigdommen, analfabetismen, ydmygelserne og de alvorlige økonomiske og sociale uligheder forstærker næsten altid grobunden for had, fanatisme og terrorisme.

Netop i den nuværende situation har vi måske en chance for at få standset den uhyggelige anvendelse af vold og terror i Mellemøsten. Europa og USA har nu forenet kræfterne for at presse begge parter – Israel og palæstinenserne – tilbage til forhandlingsbordet - til fredsprocessen. Nu gælder det om at holde fast.

Netop nu har vi måske også en chance for, at udviklingsbistanden kan forøges i andre lande. Danmark er forrest og skal fastholde sin udviklingsbistand, men de andre skal følge med. Det forpligtede Det Europæiske Råd i Göteborg sig til, hvor alle bekræftede, at hvert land i EU nu skal nå mindst 0,7 procent af vores nationale rigdom. Det har jo været FN's målsætning i ganske mange år. Verden har nu igangsat en omfattende humanitær bistand til mennesker i Afghanistan. Det vækker respekt, at en væsentlig del af her-og-nu-indsatsen, der kan redde menneskeliv i Afghanistan, har sit udspring i Danmark.

Danmark vil forstærke sin hjælpeindsats i nørømråderne. Det er uden mening at forsøge at transportere hundredetusinder af afghanske flygtninge, ja en million afghanske flygtninge til Europa, når vi kan hjælpe 20 – 30 gange mere effektivt i nørømråderne. Og samtidig skabe basis for, at mennesker i tryghed en dag kan vende tilbage til Afghanistan.

Der er brug for flere internationale regler, ikke færre.

Vi skal i verdenshandelsorganisationen WTO presse på for forhandlinger, der kan åbne markederne specielt for udviklingslandene. Efter den model, vi har lagt tilrette i Europa - åbne vore markeder – for alle varer undtagen våben. Det gælder også for landbrugsprodukter, hvor hele Europa's landbrugsproduktion må tage konsekvensen.

Gruppen af de syv største industrilande og Den Internationale Valutafond skal gå i spidsen for at få skabt nye regler, der kan stabilisere de finansielle markeder.

Og først og sidst er der behov for en ny reel aftale – en global pagt om såvel økonomiske som sociale og miljømæssige hovedspørgsmål. På verdensstopmødet om bæredygtig udvikling i Johannesburg til september næste år, skal Europa arbejde for at få gennemført de nødvendige fælles beslutninger. Et arbejde, der med terrorhandlingerne, har fået endnu større betydning.

Jeg tror, Europa har særlige forudsætninger for at gøre en stor indsats, når den globale dagsorden skal sættes og grundlaget, grobunden for terrorismen fjernes.

En ny dagsorden – også for Danmark

Ud af hele dette omfattende internationale arbejde vil der også komme langtrækkende virkninger for Danmark.

Vi må samarbejde meget mere end før. Vi må styrke os indadtil – og vi må være aktive og solidariske udadtil. Vi må deltage fuldt og helt i den internationale kamp – ellers kan vi ikke vente solidaritet og sammenhold fra de andre.

Regeringen fremlægger i morgen et forslag til Folketingsbeslutning om dansk deltagelse i en NATO-indsats i Makedonien, som skal beskytte de internationale observatører.

Sigtet er, at vi hermed bidrager til ro, stabilitet og fred i regionen – men vi bidrager i virkeligheden også til den nye internationale indsats mod terrorisme. De danske soldater skal bl.a. til Makedonien for at erstatte britiske og amerikanske soldater, som dermed kan indsættes direkte i en eventuel aktion i tilknytning til jagten på bagmændene bag terrorattentaterne i USA den 11. september.

Jeg håber, at et bredt flertal i Folketinget vil bakke op om denne indsats gennem en både hurtig og grundig behandling.

(redigeret. Den fulde tale findes i litteraturlisten)

.....
Det er afgørende, at Danmark hører til de allermest aktive og mest handlekraftige. I egen interesse og i det internationale fællesskabs interesser.

Indenfor de næste 60 dage er regeringen klar med de nødvendige lovforslag og opstramninger i regler og praksis. Ændringer, som lever op til FN's fælles regler og det europæiske samarbejde. Og til de behov, vi selv har identificeret i bekæmpelse af terrorismen.

Lad mig sammenfatte de nye initiativer, vi nu skal tage fat på:

- Der skal lovgives for at forhindre og optrevle finansiering af terrorisme.
- Straffeloven skal ændres, så der tages højde for den internationale terrorismes netværk.
- Der skal gennemføres en udvidet adgang til udlevering af terrorister.
- Der skal i EU udarbejdes en fælles definition af terrorisme og formuleres fælles strafferetlige rammer. Det praktiske politisamarbejde skal forstærkes.
- Der skal i udlændingeloven gennemføres en række ændringer. De skal følge op på det, der er besluttet i EU og i FN's Sikkerhedsråd. Det betyder:
 - At vi skal udvide samarbejdet mellem politiets efterretningstjeneste og Udlændingemyndighederne, også for at sikre, at der nægtes opholdstilladelse til udlændinge, når det er påkrævet af hensyn til statens sikkerhed.
 - At alle nødvendige foranstaltninger skal gennemføres for at undersøge og sikre, at asylansøgere ikke har deltaget i terrorhandlinger, hvis de skal have asyl. Det må sikres, at asylstatus ikke bliver misbrugt af gerningsmænd eller støttepersoner til terrorisme.
 - At terrorister eller aktive støtter til terrorisme – ikke skal have asyl i Danmark. Eller noget sted i verden – de skal stilles til ansvar for deres gerninger.
 - Vi vil forstærke indsatsen mod menneskesmugling og hvidvaskning af penge. Det indebærer også lovændringer.

Vi skal styrke de danske efterretningstjenester – både PET og Forsvarets efterretningstjeneste. Det er helt nødvendigt, hvis vores internationale samarbejdsforpligtelser skal løftes. Det forudsætter flere ressourcer, mandskab og investeringer.

Allerede den 15. september har jeg slået fast:

Er der lovgivning, som skal strammes op, så bliver det strammet op.

Det er præcis dét, vi lægger op til nu.

Det har ikke været efterretningstjenesternes vurdering, at Danmark skulle være tilflugtssted for terrorister. Eller at vores lovgivning indbyder hertil. Men det anfægtes ikke, at der i Danmark kan findes mennesker, som sympatiserer med terrorismen.

I den nye situation - efter 11. september – skal vi naturligvis foretage nye, effektive og konkrete vurderinger og deraf følgende beslutninger.

Vi skal også sørge for, at krigsforbrydere, der søger tilflugt i Danmark effektivt strafforfølges.

Mennesker, der har forbrudt sig mod menneskeheden og menneskerettigheder, skal stilles til ansvar og retsforfølges. Hvis det viser sig nødvendigt, er vi rede til at stramme op på lovgivningen om strafforfølgning af krigsforbrydere.

Der ligger et stort ansvar på os alle sammen for at undgå at oppiske stemninger og spille på frygt. Man leger med ild, når man leger med frygt i dansk politik. Begynder vi på det – begynder vi at tale, som terroristerne gerne vil have os til.

Lad os nu stå sammen om den kamp mod terrorismen som den fælles nationale opgave, vi skal løse. Jeg vil gerne invitere til et bredt samarbejde her i Folketinget om en gennemførelse af den nødvendige lovgivning. Jeg håber, at alle vil være med på tværs af partiskel og traditionelle tilhørsforhold.

Vi skal holde sammen i Danmark

Fremtiden standser ikke fra den tirsdag den 11. september. Men den kommer til at se anderledes ud. Vi må og skal undgå, at de forfærdelige hændelser skaber nye modsætningsforhold og dybe skel i det danske samfund.

Lad mig slå fast, som jeg har gjort det lige siden den 11. september: Vi er ikke ude i en religionskrig. Vi er ikke ude i en kamp mellem folkeslag og verdensdele. Vi er ude i en kamp mod terrorisme – uanset hvem der så er bagmændene bagved de forfærdelige gerninger.

Vi skal ikke føre konflikterne ind i Danmarks gader. Det kan vi forhindre, hvis vi holder sammen og beslutter os derfor.

Den terrorhandling, som verden var vidne til den 11. september har skræmt befolkningerne og skabt utryghed i mange lande – også i Danmark.

Det er afgørende at modvirke fjendebillederne, at forklare – ikke mindst børnene – at begivenhederne den 11. september var en forbrydelse, begået af terrorister. Det er ikke ”dem” mod ”os”. Vi er sammen, også med indvandrerne og flygtningene, om at bekæmpe terrorismen.

Danmark er for lille til store konflikter. Vi skal undgå splittelse på et tidspunkt, hvor vi er mere sårbare end før.

Det kan vi undgå ved klar tale, dialog og sammenhold.

Vi skal værne om det fælles værdigrundlag, som vort danske samfund bekender sig til. Gør vi ikke det, risikerer vi meget nemt, at ting går galt i misforståelser og generaliseringer. Lad os gøre klart, hvad Danmark tilbyder, og hvad Danmark forventer.

Derfor tror jeg, at der nu er behov for at slå fast – og det så indtrængende som jeg kan – *at den danske stat er et demokrati, der bygger på religionsfrihed*. Den frihed er gensidig. Den gælder ikke alene én selv – den gælder alle. Den gælder ikke alene den enkeltes religion. Den gælder alle religioner.

Alle skal forstå, at den frihed er personlig og umistelig. Og en trussel mod den frihed er en trussel mod demokratiet.

Et ægte demokrati accepterer og tolererer enhver religion, når blot den respekterer demokratiet. Så enkelt er det.

Derfor forudsætter et samliv mellem tro og samfund, at vi holder religion og politik adskilt. Uanset hvad vi tror på.

Løsningen er ikke religions-fejder. De har aldrig ført noget godt med sig. Løsningen er respekt for den frihed og det ansvar, der er selve kernen i demokratiet – værdier, der også i vort land håndhæves med humanisme og konsekvens.

Derfor appellerer jeg til klarhed. Jeg er overbevist om, at klar tale er fundamentet for dialog og samhørighed.

Det må dialogen mellem vore etniske minoriteter og det danske flertal bygge på.

Jeg appellerer til, at alle der deltager i den dialog tager entydigt afstand fra enhver form for vold og terror.

· At alle, der ønsker at leve deres liv i Danmark klart tilslutter sig, at demokratiet og Grundloven står over alt andet – også religionen.

· At menneskerettigheder og de demokratiske værdier i det danske samfund respekteres.

- At der tages klart afstand fra fundamentalisme.
- At kvinder har samme rettigheder som mænd.
- At enhver har ret til selv at vælge sin partner.
- At alle har lige adgang til uddannelse.
- At alle har et ansvar for at bidrage til en positiv integration i Danmark.

Hvis vi ikke kan forstå hinandens sprog, kan vi heller ikke forstå hinanden. Derfor skal alle i Danmark lære det danske sprog.

Vi skal ikke piske til stemninger. Vi skal gøre det modsatte. Vi skal sørge for at løse de reelle problemer i Danmark. Derfor er det så vigtigt, at den danske integrationslovgivning får rum og tid til at virke.

Sandheden er jo, at vores integrationslovgivning først for alvor så småt begynder at virke ude i kommunerne. Det tager tid.

Vi skal være her alle sammen, og vi skal lære at leve fredeligt med hinanden. Det kan man, når man taler klart sprog og stiller ordentlige krav til hinanden.

Bilag 2

Statsminister Anders Fogh Rasmussens tale ved Folketingets åbning tirsdag den 2. oktober 2007

Det talte ord gælder

Forleden hentede Danmark igen et verdensmesterskab.

Denne gang i en helt særlig disciplin. Nemlig demokrati.

Ifølge Verdensbanken er Danmark verdensmester i demokrati. Blandt andet fordi vi har en fri presse, og vi kæmper for ytringsfriheden.

Det kan vi godt tillade os at være stolte over.

Men det er også et mesterskab, som forpligter. Forpligter til at stå vagt om de personlige frihedsrettigheder.

I Danmark betragter vi friheden som en selvfølge. Folkestyret som noget selvklart. Og respekten for liv, frihed og ejendom som selvindlysende.

Desværre har vi set mange eksempler på, at vore værdier er under pres. Vi står midt i en global værdikamp. I den kamp kan vi ikke være neutrale. Vi må stå fast i forsvaret for de grundlæggende frihedsrettigheder.

I Burma bliver befolkningen undertrykt af et brutalt militærregime.

I Zimbabwe har et grusomt og voldeligt regime ført landet ud i hungersnød, fattigdom og flygtningestrømme.

I Sudan har et tyrannisk regime ført an i noget, der ligner folkemord i Darfur. Millioner lider under sult og undertrykkelse.

Vi kan ikke bare se til. Det internationale samfund må engagere sig. Og insistere på, at regimerne overholder menneskerettighederne, stopper undertrykkelsen og indfører demokrati.

Befolkningerne i Libanon, Afghanistan og Irak har valgt demokratiet. I stort tal har de deltaget i valg og afstemninger for at bygge nye demokratier op.

Men de spirende demokratier bliver truet af terrorister og reaktionære kræfter.

Vi, der lever i frie, demokratiske lande, har en pligt til at hjælpe de folk, som kæmper for frihed og folkestyre.

Derfor har Danmark ydet bidrag til den internationale styrke i Libanon.

Derfor sender vi flere soldater til Afghanistan. Jeg er glad for, at der står et bredt flertal bag denne indsats. Vi kan ikke tillade, at Afghanistan igen bliver et fristed for terrorister.

Og vi deltager i den internationale koalition i Irak. Efter 4 års indsats tilpasser vi nu vort bidrag. Bataljonen er taget hjem. I stedet har vi sendt et helikopterbidrag. Vi har også tilpasset indsatsen med genopbygning.

Der er grund til at påskønne den indsats, som danske soldater har ydet og yder i Irak. De har sikret, at irakerne kunne gennemføre frie valg. De har ydet en betydelig hjælp til genopbygning. De har uddannet og trænet irakiske sikkerhedsstyrker.

Nu er tiden kommet til, at irakerne selv tager mere ansvar. Ansvar for forsoning mellem befolkningsgrupperne. Ansvar for selv at bekæmpe terroristerne.

Det er dybt tragisk, når soldater mister livet i kampen for at sikre andre mennesker bedre levevilkår. Forleden kostede kampene i Afghanistan to danske soldater livet. Vore tanker og vor medfølelse går til deres familie, pårørende og kammerater.

Jeg vil gerne takke de danske soldater, som gør tjeneste under svære og farlige forhold rundt om i verdens brændpunkter. De yder en beundringsværdig indsats for at skabe frihed, fred og fremgang for undertrykte folk. De fortjener dyb respekt og stærk støtte fra os alle.

* * *

Kampen om frihedsrettighederne er blevet en del af vores hverdag. Vi har oplevet dødstrusler mod mennesker, der på skrift, i tale eller med tegninger udtrykte sig på en måde, der blev opfattet som krænkende mod en religion. Vi oplevede det i Danmark under tegningesagen. Og nu har vi set det gentaget i Sverige.

At det er dyb alvor, så vi også i marts måned.

En række muslimske lande fremlagde i FN en resolution, som opfordrer medlemslandene til at indføre lovgivning, der begrænser ytringsfriheden af hensyn til respekten for religion.

Resolutionen blev vedtaget.

Disse forsøg på at indskrænke ytringsfriheden tager vi klart afstand fra. Ytringsfriheden indebærer nemlig også retten til kritisk debat om religion. Vi går klart ind for religionsfrihed. Derfor kæmper vi for det enkelte menneskes ret til frit at udøve sin religion over alt i verden. Derfor fordømmer vi ethvert forsøg på at dæmonisere mennesker på baggrund af deres religion eller etniske tilhørsforhold. Og derfor bekæmper vi enhver forfølgelse af eller diskrimination imod mennesker på basis af deres religiøse overbevisning.

Men religionsfrihed er også frihed til ikke at tro på det samme som andre. Og at give udtryk for det. Religionsfrihed og ytringsfrihed hænger sammen.

Derfor vil regeringen skærpe kampen for ytringsfrihed og religionsfrihed.

Vi vil forbedre mulighederne for at give ophold i Danmark til udenlandske forfattere, der er forfulgt i deres hjemlande.

I FN vil vi ihærdigt bekæmpe ethvert forsøg på at vedtage resolutioner, der sigter på at indskrænke ytringsfriheden. Tværtimod kunne der være behov for at tydeliggøre, at ytringsfriheden også indebærer retten til fri debat om religion.

Vi vil arbejde målrettet for at sikre og forbedre religionsfriheden og indskærpe alle lande at respektere og garantere rettighederne for religiøse mindretal.

Og vi vil forstærke samarbejdet i EU om menneskerettigheder for at styrke den fælles optræden i FN og andre internationale forsamlings.

Vi ønsker en verden, hvor mennesker har frihed til at udtrykke deres mening, udbrede deres idéer og udøve deres religion, som de ønsker.

* * *

Desværre er der også i Danmark grupper af religiøse ekstremister, som ikke anerkender og respekterer de grundprincipper, det danske folkestyre bygger på.

Vi har set anholdelser af mistænkte i sager om planlægning af terrorhandlinger og opfordring til terror. Og der er også faldet domme og idømt fængselsstraffe.

Der er grund til at rose politiet for en dygtig indsats. Politiet har formået at opspore fanatikere og forhindre terroraktioner. I lyset af de indhøstede erfaringer fra de konkrete sager overvejer vi løbende, hvordan vi bedst sikrer det danske samfund mod terror.

De anholdte har uddannelser, lærepladser og jobs. De opfylder forudsætningerne for det, vi normalt opfatter som en vellykket integration. Netop det giver anledning til ekstra bekymring. Vi ser, at arbejde og uddannelse ikke i sig selv er nok til at forhindre radikaliserings af unge.

Det må vi tage bestik af. Der er i høj grad brug for at opprioritere den værdimæssige side af integrationen.

Regeringen vil her i efteråret fremlægge en samlet handlingsplan, som skal forstærke indsatsen for at forebygge ekstremistiske holdninger og radikaliserings blandt unge.

Unge danskere med indvandrerbaggrund skal ikke blot have en uddannelse. De skal også kende de principper, som det danske folkestyre bygger på. Respekt for et demokratisk menneskesyn om alles frihed, ligestilling og ansvar skal præge undervisningen på alle klassetrin.

I danskuddannelsen for voksne udlændinge vil vi styrke undervisningen i samfundsforståelse, demokrati og medborgerskab.

Og vi vil udvikle tilbud om undervisning i medborgerskab for imamer og andre religiøse forkyndere. I tilsynet med de frie skoler vil vi sikre, at undervisningen i danske samfundsforhold og demokratiske værdier er i orden.

Vi vil øge kendskabet til demokrati. Derfor har regeringen taget initiativ til at udarbejde en demokratikanon. En kanon over de centrale begivenheder, filosofiske strømninger og politiske tekster, som har påvirket udviklingen af det danske folkestyre.

Jeg håber, at denne demokratikanon vil blive brugt i undervisningen, i foreningslivet, i folkeoplysningen og over alt i samfundet til at styrke opmærksomheden, bevidstheden og debatten om demokratiet.

Vi vil også inddrage den viden, som lærere, integrationskonsulenter, pædagoger, socialarbejdere og andre har om ekstrem religiøs adfærd og tegn på radikaliserings.

Og vi vil gøre brug af de ressourcer, som velfungerende danskere med muslimsk baggrund besidder. De kan være positive rollemodeller for de unge, som er i risiko for at blive tiltrukket af den militante islamisme.

Jeg har en stærk appel til alle. Lad nu ikke terrorsagerne give anledning til at dæmonisere danskere med muslimsk baggrund. Vi taler om et meget lille mindretal, der har ekstreme holdninger. De må ikke få lov at ødelægge tilværelsen for det massive flertal af danske muslimer, som har skabt sig et godt og fredeligt liv i Danmark med uddannelse og arbejde. Lad os forene kræfterne om at bekæmpe truslen fra ekstremismen.

Lad os holde sammen om et samfund med frihed til forskellighed. Et samfund, hvor den enkelte borger bliver respekteret som menneske og ikke som kristen eller muslim eller jøde, buddhist eller hindu eller ateist. Et samfund, der byder velkommen til mennesker, der vil arbejde, uddanne sig og yde et positivt bidrag til fællesskabet.

* * *

(Fulde tekst findes i litteraturlisten, (redigeret))

* * *

Danmark leve!

Bilag 3

Statsminister Helle Thorning-Schmidts tale ved uddeling af Cavlingprisen den 9. januar 2015

DET TALTE ORD GÆLDER

Onsdag den 7. januar 2015 var en mørk dag i Europas nyere historie. 12 forsvarsløse og uskyldige mennesker blev kynisk frarøvet deres liv af hætteklædte terrorister. Siden er flere kommet til.

Vi har alle sendt tanker til ofrene. Dem, der overlevede. Og til familierne og de pårørende.

Men voldsmændenes mål var mere end mennesker.

For et redaktionslokale er mere end et lokale med borde og stole. Det er et værksted for debat og diskussion. Et sted, hvor ideer formes og udfordres. Med ord. Med billeder. Og ja, også med tegnninger.

De angreb demokratiet. Den frie tanke. De angreb det åbne samfund.

Og de vidste hvad de gjorde. Det var ikke tilfældigt. Derfor er markeringen i dag af en uafhængig og kritisk presse så vigtig som nogensinde. For pressefriheden og ytringsfriheden går hånd i hånd. Den ene er ikke meget værd uden den anden.

Ytringsfriheden er en individuel ret. Og den er en dyrebar ret, som vi aldrig må tage for givet. Men vi må ikke glemme, at den også er et fælles gode. Det er det frie ord, som ilter vores demokrati.

For hvordan kan vi dele os efter anskuelse, hvis vi tror, der kun findes en måde at se verden på? Og hvordan kan vi skubbe vores samfund fremad, hvis der ikke er plads til at insistere på, at det kan gøres bedre og anderledes?

Et forsvar for ytringsfriheden er aldrig kun et forsvar for den enkeltes ret.

Det er et forsvar for ideen om, at vi mennesker i fællesskab kan indrette et stærkt og frit samfund - om ikke altid i fordragelighed – så i fred.

Og det er den ide tusindvis og atter tusindvis af mennesker verden over i dyb sorg og med stor trods har hyldet de seneste dage.

Et lys foran en ambassade. En menneskekæde på en plads. Et minuts stilhed. En kuglepen i vejret. Det er bevægende. Og det er et værdigt og solidarisk svar på det, der ramte Paris. Det er vigtigt.

Når sådanne afskyelige handlinger sker, så rammer det alle. Det påvirker os. Kun den mest afstumpede kan sige sig fri.

Det får os til at tænke. Kan man blive forfærdet, ligefrem bange? Ja. Kan eftertænksomhed blive til tvivl? Ja. Og det er præcis det, som adskiller os fra det, terroristerne stræber efter.

Vores insisteren på at bruge ordets kraft og ikke voldens magt. Vores vilje til at stille spørgsmål, vi ikke kender svaret på. Og vores fælles mål om et frit og demokratisk samfund, hvor folk med forskellige livsanskuelse kan leve side om side.

Derfor er ytringsfriheden vigtig. Som et bolværk mod det totalitære.

Der er kræfter - også i vores del af verden - som ønsker at ødelægge demokratiet og derfor går målrettet mod at lamme livsnerven: Den frie debat. Det kan og skal vi ikke benægte. Men vi skal ikke lade os true. Vi skal ikke kigge væk. Tværtimod.

Ved at bruge det frie ord, viser vi, hvad demokratiet kan. Ved i fællesskab at stå vagt om ytringsfriheden – også når det er svært - viser vi styrken ved det åbne samfund.

Jeg har den dybeste respekt for de valg, aviser og andre medier har truffet de seneste dage. Det berører mig dybt, at der på tusindvis af redaktioner i hele verden har siddet mennesker og diskuteret, hvordan morgendagens avis skulle se ud. Det er jeres valg. Sådan må og skal det være.

Et redaktionslokale er aldrig bare et lokale. Og ingen mennesker må nogensinde stå alene i deres forsvar for ytringsfriheden. Det gælder i dag. I morgen. Og det gælder for jer.

Tak for ordet.

Bilag 4

Statsminister Helle Thorning-Schmidts tale ved mindehøjtideligheden på Østerbro den 16. februar 2015

(Det talte ord gælder)

I weekenden blev to uskyldige borgere dræbt. Og fem politifolk blev såret.

I dag er vi samlet for at mindes de dræbte og ære de sårede. Vores tanker går til ofrene og deres familier. Lad os holde et minuts stilhed til deres ære.

Ære være deres minde.

Finn Nørgaard blev brutalt myrdet her på Østerbro. Han deltog som engageret borger i et debatmøde i medborgerhuset få meter fra os.

Dan Uzan blev skudt ned og dræbt i Krystalgade i indre by. Han brugte sin lørdag aften på frivilligt arbejde. Dan passede på familier, børn og unge til en konfirmationsfest ved Københavns synagoge.

Et debatmøde. En konfirmation. Det er almindelige begivenheder. Det er vores hverdag. Det er vores liv. Vi står fast på en fri og tryk hverdag i et demokratisk land.

Det er derfor, vi er samlet i aften.

Vi er fulde af sorg. Vi er tynget. For hvordan skal vi reagere, når terror og had rammer vores land?

Vores svar er klart: Når andre forsøger at skræmme os og splitte os, så er vores svar altid et stærkt fællesskab. Vi er stålsatte på at stå vagt om vores værdier. Vi insisterer på at værne om vores frihed.

Vi passer på hinanden.

Jeg vil takke vores politi og efterretningstjeneste, forsvar, beredskabsstyrelsen og sundhedsmyndighederne, der har udført deres arbejde uselvisk og beundringsværdigt.

Det var gået langt værre, hvis politiet ikke havde handlet resolut her ved Krudttønden. Og hvis Dan Uzan og betjentene ikke havde været ved synagogen.

Vi ved, at nogle vil os det ondt. Vi ved, at der findes kræfter i verden, som mener, at mørket er stærkere end lyset. Vi ved, at der er fanatiske personer, der foragter andres ret til at leve.

Det er en trussel, som vi vil forsvare os mod med den særlige styrke, som vokser ud af vores fællesskab. Og det er en trussel, vi overkommer sammen.

Jeg vil i aften sige til alle danske jøder: I er ikke alene. Et angreb på Danmarks jøder er et angreb på Danmark. På os alle sammen.

Jeg er dybt berørt over tragedien ved synagogen. Det jødiske samfund er en vigtig del af Danmark. Vi vil et frit Danmark. Vi vil et helt Danmark.

Nu skal vi stå sammen og fortsætte den hverdag, vi kender. Sige, hvad vi mener. Tro på det, vi tror på. Leve vores liv i frihed. Være dem, vi er. Det er det, vi gør i aften.

Vi står skulder ved skulder. Muslimer, jøder, kristne. Mennesker af forskellig politisk overbevisning.

Vi står sammen som danskere. Ligesom vi står sammen med de demokratiske og frie lande omkring os.

We have received expressions of sympathy and support from leaders and people around the world. It has warmed my heart and all Danes deeply. We are so very grateful for all the support we have felt.

Thank you to all of you who have traveled from abroad to join us in this moment of commemoration.

We feel that we are not alone.

A l'attention du peuple français:

Vous avez envoyé des attentions particulières au Danemark. Je tiens à vous remercier de nous tendre la main dans ce moment difficile.

Tak til alle jer, der er mødt frem i aften.

Vi står fast på, at vi vil leve et almindeligt liv, hvor vi går til møder, holder fester og lever i fred og frihed. Vi møder had med sammenhold. Og vold med demokrati. Vi vil leve, som vi vil. Vi er dem, vi er.

Og I aften holder vi hinanden i hånden.